

ΝΙΚΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

ερμηνευτικό
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
της αρχαίας
και της νέας ελληνικής

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΑΘΗΝΑ

Σόν η. Αλέξη Δημαρά

Ἐγκάρδια

Ν. Γρηγοριάδης

2-10-1972

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Νίκου Γρηγοριάδη

ερμηνευτικό

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

της αρχαίας
και νέας ελληνικής

ΑΘΗΝΑ

Copyright by N. Grigoriadis
Adrew Miaouli 56, Piraeus

N. Γρηγοριάδης
Ἀνδρέα Μιαούλη 56, Πειραιεύς
Τηλ. 46,26,149

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ δισταγμὸς ποὺ νιώθει ὁ μαθητὴς στὴν ἐκλογὴ τοῦ συντακτικοῦ, ὅταν ἀντικρύζει τὸ πλῆθος τῶν βιβλίων ποὺ φέρνουν αὐτὸ τὸν τίτλο, προέρχεται κυρίως ἀπὸ τὴ συναίσθησι πὼς δὲν ὑπάρχει σχεδὸν καμιὰ διαφορὰ ἀνάμεσά τους : ἴδια περίπου ὕλη, ἴδια διάταξη τῶν συντακτικῶν φαινομένων, ἴδια μέθοδος διδασκαλίας.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν ἔρχεται νὰ προστεθῇ κοντὰ στὰ ἄλλα, γιὰ νὰ ἐπιτείνῃ τὴ σύγχυση. Ἡ ὁμοιότητά του μὲ τὰ ἄλλα συντακτικὰ περιορίζεται μόνο στὸν τίτλο καὶ στὴν ποσότητα τῆς ὕλης ποὺ περιέχει. Τὰ ἴδια ὅμως αὐτὰ συντακτικὰ φαινόμενα ἀντιμετωπίζονται μὲ ἓναν ἐντελῶς καινούριο τρόπο : δὲν ἐξετάζονται ἀπομονωμένα, ἀλλὰ σὰν σύνολα ποὺ τὸ κάθε μέρος τους εἶναι δεμένο ὀργανικὰ μὲ ἄλλα συγγενικά του καὶ ὅλα μαζί μὲ τὸν πυρήνα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ἡ ὀργάνωση τοῦ λόγου (ὁ πυρήνας, τὰ στοιχεῖα ποὺ τὸν συμπληρώνουν, οἱ δεσμοὶ καὶ οἱ σχέσεις μεταξύ τους καὶ ἡ λειτουργία ποὺ ἐπιτελοῦν), γιὰτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ λόγος ἀντιμετωπίζεται σὰν ἓνας ὀργανισμὸς ζωντανός.

Γιὰ νὰ φανῇ ἡ ὀργάνωση αὐτή, ἡ δομὴ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας ἐρευνήθηκε παράλληλα μὲ τὴ δομὴ τῆς νέας (ὅπου ὑπῆρχαν ἀντίστοιχα φαινόμενα ὅχι πολὺ ἀπομακρυσμένα μεταξύ τους). Ἔτσι ὁ χυμὸς ποὺ κάποτε ἔρρεε μέσα στὸν ἀρχαῖο λόγο καὶ ποὺ φαινομενικὰ ἀποστέγνωσε μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, κοιταγμένος μέσα ἀπὸ τὸ χυμώδη νεοελληνικὸ λόγο, ποὺ εἶναι φυσικὸς καρπὸς του, ξαναζωντανεύει. Οἱ λίγες ἀλλαγές

της γλώσσας όχι μόνο δὲ μᾶς δυσκολεύουν στήν κατανόηση τῆς ἀρχαίας, παρὰ μᾶς βοηθοῦν νά τήν πλησιάσουμε ἀκόμη πιό ἀποτελεσματικά. Κι αὐτό γιατί τὸ συντακτικό, ὅταν δὲν διδάσκεται ἔτσι ὥστε νά ἀπονεκρῶνῃ τὸ λόγο, ἀποκαλύπτει τὴ ζωντανή λειτουργία τῆς γλώσσας, ἐπειδὴ ἀκριβῶς μέσα στὴ διαδικασία τῆς ἀναπτύσσεται καὶ αὐτὴν ὑπηρετεῖ καὶ ἐκφράζει.

Τὰ παραδείγματα καὶ οἱ ἀσκήσεις τοῦ βιβλίου πάρθηκαν ἀπ' τοὺς ὑπευθύνους αὐτῶν τῶν ἀλλαγῶν (τὸ λαὸ καὶ τοὺς μεγάλους λογοτέχνες), γιατί ἡ γλώσσα πρέπει νά μαθαίνεται ἀπ' τοὺς αὐθεντικούς φορεῖς τῆς.

Ἐλπίζω πὼς τὸ βιβλίο δὲν ἀφήνει περιθώρια γιὰ στεγνὴ ἀπομνημόνευση κανόνων, ἀλλὰ δίνει τὴν εὐκαιρία στὸν ἀναγνώστη νά ζήσει τὰ φαινόμενα ποὺ μόνο ἔτσι καταξιώνονται μέσα του καὶ γίνονται κτῆμα του «ἐς αἰεί».

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΠΡΟΤΑΣΗ

Ι. Φράσεις και προτάσεις

Στήν προσπάθειά μας να μεταδώσουμε τις σκέψεις και τὰ συναισθήματά μας στους άλλους χρησιμοποιούμε διαφόρους τρόπους : μπορούμε να εκφράσουμε τὴ δυσανεξία μας γιὰ ἓνα φάρμακο, πὺ μᾶς ἐπέβαλαν νὰ πάρουμε, μὲ μιὰ γκριμάτσα τοῦ προσώπου· νὰ βάλουμε μιὰ κραυγὴ πόνου, ἂν δεχτοῦμε κάποιο χτύπημα· νὰ σχεδιάσουμε ἓνα χάρτη, γιὰ νὰ κατατοπίσουμε κάποιον, πὺ μᾶς ζητάει νὰ μάθῃ πῶς θὰ βρῇ ἓνα μέρος πὺ θέλει. Στὴν περιοχὴ πάλι τῆς Τέχνης ὁ ζωγράφος μεταφέρει τὶς σκέψεις καὶ τὶς συγκινήσεις του στὸ μουσαμῆ, ὁ γλύπτης στὸ μάρμαρο, ὁ συνθέτης στὸς ἤχους.

Ἡ πιὸ συνηθισμένη ὅμως μορφή ἐκφράσεως εἶναι ἀσφαλῶς οἱ λέξεις. Τὸ μικρὸ παιδὶ χρησιμοποιεῖ ἀρχικὰ ἀπλῆς μόνο λέξεις κι αὐτὲς μεμονωμένες καὶ ἀσύνδετες. Μὲ τὸν καιρὸ καταφέρνει νὰ συναρμολογήσῃ σύνολα λέξεων καὶ νὰ δώσῃ στὸ λόγο του ἓνα νόημα πλῆρες. Τέτοια σύνολα λέξεων ὀνομάζονται **προτάσεις**. Ὅμως κάθε σύνολο ἀπὸ λέξεις δὲν ἀποτελεῖ καὶ πρόταση. Γιὰ παράδειγμα διαβάστε τὰ παρακάτω σύνολα λέξεων :

- (α) Που λίγο δὲν ἔφτασες ἐδῶ
- (β) 'Αλλ' 'Ελλάδα τις διὰ ἂν τὴν ἀποθάνῃ
- (γ) Πολλὰ πέλει ἀνθρώπων τὰ δεινὰ

Τέτοια σύνολα δὲν σχηματίζουν κανένα νόημα· εἶναι ἀπλῶς συλλογὴ λέξεων. Προσέξτε τώρα τὰ σύνολα :

- (α) "Ακρα τοῦ τάφου σιωπῇ
- (β) 'Ο τὴν δόξαν ὀνομάσας ματαίαν
- (γ) 'Αντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας

Αὐτά, ὅπως βλέπομε, ἐκφράζουν ἓνα νόημα ὅχι ὅμως πλήρες. Τέτοια σύνολα λέξεων, ποὺ ἐκφράζουν ἓνα νόημα ὅχι ὅμως πλήρες, ὀνομάζονται **φράσεις**. Μιὰ φράση μπορεῖ νὰ διατυπωθῇ μὲ πολλοὺς τρόπους :

1. Μὲ ὀνόματα :

- (α) "Ακρα τοῦ τάφου σιωπῇ
- (β) Τὰ κρημνὰ τῆς ἀρετῆς
- (γ) Κώπη ἐλέφαντος

2. Μὲ μιὰ πρόθεση :

- (α) Μὲ τὸν ξανθὸν 'Απρίλη
- (β) 'Υπὸ τὴν βασιλικὴν δρῦν
- (γ) 'Υπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν

3. Μὲ ἓνα ἐπίρρημα :

- (α) Πολὺ σιγὰ κι ἀθόρυβα
- (β) 'Εκεῖ ὑψηλὰ
- (γ) Πάνυ καλῶς

4. Μὲ ἀπαρέμφατο :

- (α) 'Ωραῖο λέγειν. ("Ηθελε) νὰ ζήσῃ
- (β) Τὴν ἱερὰν φιλήσειν κόνιν
- (γ) Τοὺς θεοὺς ἀθανάτους εἶναι

5. Μὲ μιὰ μετοχή :

- (α) Θωρώντας πρὸς τὰ κάτω
- (β) Γέμοντα φωνῶν μουσικῶν θαλάσσια ξύλα
- (γ) Πορευόμενοι ἐν ὑετῷ

II. Προτάσεις

Ἄς δοῦμε ἓνα τρίτο σύνολο λέξεων :

- (α) Ἀξαφνα πῆρες τῇ βαφῇ τοῦ ἀπείρου
- (β) Θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερίαν
- (γ) Περικλῆς ἡρέθη στρατηγός

Τὰ σύνολα αὐτὰ τῶν λέξεων ἐκφράζουν ἓνα πλήρες νόημα καὶ λέγονται **προτάσεις**.

Πρόταση δηλαδή εἶναι ἓνα σύνολο λέξεων, ποὺ ἐκφράζει πλήρες νόημα.

Σὲ κάθε πρόταση πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἢ νὰ ἐννοῖται ἓνα ρῆμα. Οἱ παραπάνω προτάσεις ἔχουν ρῆμα καὶ ἐκφράζουν ὁλοκληρωμένο νόημα. Μποροῦν ἐπίσης νὰ σταθοῦν μόνες τους στὸ λόγο. Αὐτὲς οἱ προτάσεις λέγονται **κύριες προτάσεις**.

Ὑπάρχουν ὅμως προτάσεις, ποὺ, μολονότι περιέχουν ρῆμα, δὲν ἐκφράζουν πλήρες νόημα οὔτε μποροῦν νὰ σταθοῦν στὸ λόγο μόνες τους χωρὶς τῇ βοήθειαν μιᾶς κυρίως προτάσεως. Οἱ τέτοιες προτάσεις λέγονται **δευτερεύουσες**.

Ἔτσι οἱ προτάσεις :

- (α) Ἐὰν ᾗ φιλομαθὴς

(β) "Οτι εὐδοκιμεῖς

(γ) "Οπόταν ὀργιζώμεθα

δὲν ἐκφράζουν πλήρες νόημα κι οὔτε μποροῦν νὰ σταθοῦν μόνες τους στὸ λόγο. Ἄν συνδεθοῦν ὅμως μὲ μιὰ κυρία πρόταση, διασαφηνίζεται τὸ νόημά τους καὶ βοηθοῦν καὶ τὴν κυρία πρόταση νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ δικό της νόημα : («Ἐὰν ᾗ φιλομαθής, ἔση πολυμαθής», «χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς», «μαινόμεθα, ὁπόταν ὀργιζώμεθα»).

Ἄσκηση 1.—Νὰ βρῆτε ποιά ἀπὸ τὰ παρακάτω σύνολα εἶναι προτάσεις καὶ ποιά φράσεις :

1. Πάντα στὸ νοῦ σου νά 'χῃς τὴν Ἰθάκην
2. Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ τὸ σύννεφον
3. Φεῖδου χρόνου
4. Ἄν μὲν ᾗ σκέψις σου ὑψηλὴ
5. Ὅπου σᾶς βρίσκει τὸ κακὸ
6. Τοῦ λυσσῶντος ἀνέμου τὴν βοήν
7. Μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη
8. Ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης
9. Ὅπου κι ἂν ταξιδέψω
10. Ἐπὶ ὄναριου ὀχούμενος
11. Ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφὸς
12. Ὅς τὰ πάνθ' ὀρᾷ

Ἄσκηση 2.—Σχηματίστε προτάσεις μὲ τὶς παρακάτω φράσεις : (πχ. *Στὴν Κηφισιά· Πήγαμε στὴν Κηφισιά.*)

1. Κάθε του προσδοκία	7. Μέσα στὰ βουνά
2. Εἰς τοῦτον τὸν ναὸν	8. Ἀπὸ τὴν μυρωδιὰν
3. Ὑπὲρ τοὺς τριακασίους	9. Αἰσθόμενοι τοὺς Θηβαίους
4. Τὰ κρημινὰ τῆς ἀρετῆς	10. Θωρώντας τ' ἄστρα
5. Εἰς Περκώτην	11. Ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν
6. Στοῦ πικραμένου τὴν αὐλὴν	12. Προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα

1. Σηκώνομαι, ντύνομαι, πηγαίνω
2. Τους μὲν ἐνουθέτει, τοῖς δ' ἠπείλει, τοὺς δ' ἐκόλαζεν

Οἱ προτάσεις αὐτὲς ἀπλῶς παραθέτονται ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη χωρὶς κανένα σύνδεσμο. Ἡ τέτοια ἀπλὴ παράθεση προτάσεων λέγεται **σχῆμα ἀσύνδετο**.

Στὰ παρακάτω παραδείγματα :

- (1) Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε κι ὁ Δῆμος παραγγέλλει
- (2) Οἱ πολέμιοι ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκανον πυρὰ πολλὰ

οἱ προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους μὲ παρατακτικούς συνδέσμους. Ἡ τέτοια σύνδεση τῶν προτάσεων λέγεται σύνδεση **κατὰ παράταξη**.

Σ' ὅλα τὰ παραπάνω παραδείγματα κάθε πρόταση ξεχωριστὰ ἐκφράζει μόνη τῆς ἓνα πλήρες νόημα καὶ ἔχει τὴν ἴδια σπουδαιότητα μὲ τὶς ἄλλες, μὲ τὶς ὁποῖες εἶναι συνδεδεμένη.

Στὰ παραδείγματα ὅμως :

- (1) Ἐπειδὴ περπάτησε πολὺ, κουράστηκε
- (2) Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖ τὸ δεσμοτῆριον

οἱ προτάσεις «ἐπειδὴ περπάτησε πολὺ» καὶ «ἕως ἀνοιχθεῖ τὸ δεσμοτῆριον» δὲν ἔχουν τὴν ἴδια σπουδαιότητα μὲ τὶς ἄλλες μὲ τὶς ὁποῖες συνδέονται («κουράστηκε», «περιεμένομεν ἐκάστοτε»), οὔτε ἐκφράζουν μόνες τους ἓνα πλήρες νόημα, ἀλλὰ συμπληρώνουν τὸ νόημα τῶν κυρίων προτάσεων. Εἶναι δηλαδὴ προτάσεις δευτερεύουσες. Ἡ σύνδεση μιᾶς τέτοιας προτάσεως μὲ μιὰ ἄλλη λέγεται σύνδεση **καθ' ὑπόταξη**.

Μέσα σὲ μιὰ περίοδο μπορούμε νὰ συναντήσουμε καὶ τὰ τρία εἶδη τῶν συνδέσεων :

- (1) Ἀπορήσαμε, μείναμε ἄναυδοι, σὰ φτάσαμε καὶ εἶδαμε τὸ θάμα
- (2) Καὶ μὴν ὅτι μὲν προσήκει πάντας κολάζειν τοὺς ἀδικοῦντας, εὖ οἶδ' ὅτι πάντες ἂν φήσαιτε.

Στὸ παράδειγμα (1) ἔχομε : ἓνα ἀσύνδετο σχῆμα (ἀπορήσαμε, μείναμε ἄναυδοι), μιὰ καθ' ὑπόταξιν σύνδεση (μείναμε ἄναυδοι, σὰ φτάσαμε) καὶ μιὰ κατὰ παράταξιν (σὰ φτάσαμε καὶ εἶδαμε τὸ θάμα).

Στὸ παράδειγμα (2) ἔχομε : δύο καθ' ὑπόταξιν συνδέσεις :

- (α) Εὖ οἶδ' ὅτι πάντες ἂν φήσαιτε (Κυρία+ Δευτερεύουσα)
- (β) Ὅτι πάντες ἂν φήσαιτε, ὅτι προσήκει κολάζειν τοὺς ἀδικοῦντας (Δευτερεύουσα+ Δευτερεύουσα).

Ἔχομε ἐπομένως τὶς ἐξῆς συνδέσεις :

1. Ἀσύνδετο σχῆμα.

- (α) Κυρία+ Κυρία
- (β) Δευτερ.+ Δευτερ.

2. Κατὰ παράταξιν.

- (α) Κυρία+ Κυρία
- (β) Δευτερ.+ Δευτερ.

3. Καθ' ὑπόταξιν.

- (α) Κυρία+ Δευτερ.
- (β) Δευτερ.+ Δευτερ. Τότε ἡ μιὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ἐκείνη πάλι ἀπὸ μιὰ κυρία (Βλέπε προηγούμενο παράδειγμα)

Σύνδεσμοι.

Σύνδεσμοι πὺ συνδέουν κατὰ παράταξιν εἶναι :

1. Ἀντιθετικοὶ
2. Συμπλεκτικοὶ

3. Συμπερασματικοί (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὥστε καὶ ὡς)
4. Αἰτιολογικοί (μόνον ὁ γάρ)
5. Διαzeugτικοί

Καθ' ὑπόταξιν συνδέουν :

1. Εἰδικοί
2. Αἰτιολογικοί ἐκτὸς ἀπὸ (τόν : γάρ)
3. Τελικοί
4. Ὑποθετικοί
5. Συμπερασματικοί (μόνον : ὥστε)
6. Χρονικοί
7. Ὅλες οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες καὶ τὰ ἀναφορικά ἐπιρρήματα.

Ἀσκηση 3.—Πῶς συνδέονται μεταξύ τους οἱ προτάσεις :

Παιδί, τὸ περιβόλι μου, ποῦ θὰ κληρονομήσης,
ὅπως τὸ βρῆς κι ὅπως τὸ δῆς νὰ μὴν τὸ παρατήσης.
Σιάψε το ἀκόμα πιὸ βαθιά καὶ φράξε το πιὸ στέρια,
καὶ πλούτισε τὴ χλῶρην του καὶ πλάτυνε τὴ γῆ του
κι ἀκλόδευτο ὅπου μπλέκεται νὰ τὸ βεργολογήσης,
καὶ νὰ τοῦ φέρνης τὸ νερὸ τὸ ἀγνὸ τῆς βρυσομάνας·
κι ἂν ἀγαπᾷς τ' ἀνθρώπινα κι ὅς' ἄρρωστα δὲν εἶναι,
ρίξε ἀγιασμὸ καὶ ξόρκισε τὰ ξωτικά, νὰ φύγουν,
καὶ τὴ ζωντάνια σπεῖρε του μ' ὅσα γερά, δροσάτα.

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐνθυμεῖσθαι δὲ καὶ τάδε χρή, ὅτι κτᾶσθαι μὲν τι ἀγαθὸν
καὶ ιδιώταις καὶ πόλεσι προσήκει, ὅταν ἐρρωμενέστατοι
ᾧσιν, ἵνα ἔχωσιν, ἐὰν ποτ' ἀδύνατοι γένωνται, ἐπικουρίαν τῶν
προπεπονημένων.

V. Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων

Προσέξτε τὸ περιεχόμενον τῶν προτάσεων :

- (α) Ἡ μέρα ἦταν ζεστὴ καὶ ποιητικὴ

- (β) Ἡ μύρτος εἶναι φύλλον ἀτίμητον
- (γ) Πάντα τύχη καὶ μοῖρα ἀνδρὶ δίδωσιν

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ προτάσεις ἐκφράζουν κάποια κρίση ἢ ἰσχυρισμὸ καὶ ὀνομάζονται **προτάσεις κρίσεως**.

Στὰ παραδείγματα :

- (α) Τὴ χάραξιν φρόντισε τεχνικὰ νὰ γίνη
- (β) Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ τὸ σύννεφον
- (γ) Ἴωμεν εἰς Σαλαμίνα

οἱ προτάσεις ἐκφράζουν κάποια προτροπή, προσταγὴ ἢ ἐπιθυμία καὶ ὀνομάζονται **προτάσεις ἐπιθυμίας**.

Στὶς προτάσεις :

- (α) Τί περιμένουμε στὴν ἀγορὰ συναθροισμένοι;
- (β) Ποία εἰς σὲ τοῦ πνεύματος λείπει Ἀφροδίτη;
- (γ) Τίς ἀγορεύειν βούλεται;

διατυπώνεται μιὰ ἐρώτηση. Οἱ τέτοιες προτάσεις λέγονται **ἐρωτηματικές**.

Ἄλλες πάλι προτάσεις :

- (α) Ὡ τί νύχτα ἦταν ἐκεῖνη!
- (β) Τί ὠραῖον ἄνθος!
- (γ) Ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος!

περιέχουν ἐπιφώνημα ἢ ἐκφράζουν κάποιο θαυμασμό, ἀπορία κλπ. Οἱ τέτοιες προτάσεις ὀνομάζονται **ἐπιφωνηματικές**.

Ἔτσι σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω μιὰ πρόταση μπορεῖ νὰ εἶναι :

1. **Κρίσεως ἢ ἀποφαντικὴ**
2. **Ἐπιθυμίας** (προτρεπτικὴ, παρακλητικὴ, εὐχετικὴ κλπ)
3. **Ἐρωτηματικὴ**
4. **Ἐπιφωνηματικὴ**

Κάθε πρόταση, όταν ἔχη ἄρνηση (δὲν, μὴ - οὐ, μὴ) λέγεται ἀρνητικὴ ἢ ἀποφατικὴ.

Πρόταση χωρὶς ἄρνηση λέγεται καταφατικὴ.

"Ασκησι 4.—Νὰ βρῆτε στὶς παραγράφους ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ εἶδος τῶν προτάσεων :

1. Καλοκαιρινὸ σωστὸ σπίτι. Ἀλλὰ τί ρυθμὸς ἦταν ἐκεῖνος! Τὶ κεραμίδες, τὶ πύργοι, τί θόλοι! Μ' ὅλον τὸν ἥλιο, ποὺ τὸ ἔλουζε, τὸ εἶδε σκυθρωπὸ - σκυθρωπὸ.

—Πῶς σοῦ φαίνεται τὸ σπίτι; τὸν ρώτησε ἡ μητέρα.

—Πολὺ ὠραῖο! τῆς ἀπάντησε.

Ὁ πατέρας πλησίασε τὸν Ἀλκη.

—Ἐλα τώρα, τοῦ εἶπε, νὰ σοῦ δείξῃ ὁ Ἀλκης τὸ δωμάτιό σου.

2. Ὁ μέντοι Μειδίας ἀπορῶν ὅ,τι ποιοίη, εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοῖνον ἄπειμι, ἔφη, ξενιά σοι παρασκευάσω. Ὁ δέ, οὐ, μὰ Δι', ἔφη, ἐπεὶ αἰσχρὸν ἐμὲ τεθυκότα ξενίζεσθαι ὑπὸ σοῦ, ἀλλὰ μὴ ξενίζειν σέ. Μένε οὖν παρ' ἡμῖν.

Ἐπεὶ δ' ἐκαθέζοντο, ἡρώτα ὁ Δερκυλίδας· Εἰπέ μοι, ὦ Μειδία, ὁ πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε;

"Ασκησι 5.—Βρῆτε τὸ εἶδος καὶ τῶν ἐξῆς προτάσεων :

1. Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται	7. Ποῦ πᾶς караβάκι;
2. Τὸ θεῖον φιλεῖ τοὺς ὕμνους	8. Ποῦ εἶναι τὰ ρόδα;
3. Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος	9. Τί τηνικάδε ἀφίξαι, ὦ Κρίτων;
4. Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα	10. Ὡ συμφορά μου!
5. Ἄρατε πύλας	11. Ὅποῖον ὄνειδος!
6. Τόση φωτιά δὲν τῇ μπορῶ	12. Φεῦ τῆς ἀνοίας!

"Ασκησι 6.—Γράψτε τέσσερις προτάσεις, μιὰ ἀπὸ κάθε εἶδος.

VI. Τελείες καὶ κόμματα

Ἄν παραστῇ ἀνάγκη νὰ ἐκθέσουμε περισσότερες ἀπὸ μιὰ φορὰ τὴ σκέψη μας, ἀρχίζομε τότε ἄλλη πρόταση, εἴτε αὐτὴ ἀναφέρεται στὸ ἴδιο πρόσωπο ἢ πράγμα εἴτε σὲ κάποιο διαφορετικό. Γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὴ σύγχυση, ποὺ μπορεῖ νὰ προκληθῇ ἀνάμεσα στὶς προτάσεις, βάζομε ἓνα σημάδι (στίξη) στὸ τέλος κάθε προτάσεως. Τὸ σημάδι αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι **τελεία, κόμμα, ἐρωτηματικό, θαυμαστικό, κλπ.**

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς τὴν Ἑλληνιστικὴ Ἑποχὴ, δὲ χρησιμοποιοῦσαν τέτοια σημάδια (οὔτε τόνους καὶ πνεύματα ἐξ ἄλλου). Ἔτσι ἐνίοτε ἀλλοιωνόταν τὸ νόημα τοῦ γραπτοῦ λόγου. Ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀλλοίωση τοῦ νοήματος προέρχεται τὸ παρακάτω ἀνέκδοτο :

Κάποτε ἓνας πατέρας πῆγε νὰ ρωτήσῃ τὸ δάσκαλο, γιατί δὲν προκόβει ὁ γιός του στὰ γράμματα. Ὁ δάσκαλος τοῦ ἔγραψε σ' ἓνα χαρτί :

ΔΕΙΤΑΙ ΜΑΡΣΙΠΟΥ ΚΑΙΝΟΥ ΑΒΑΚΟΣ ΚΑΙΝΟΥ
ΓΡΑΦΙΔΙΟΥ ΚΑΙΝΟΥ

Ὁ πατέρας χώρισε τὶς λέξεις :

ΔΕΙΤΑΙ ΜΑΡΣΙΠΟΥ ΚΑΙΝΟΥ ΑΒΑΚΟΣ ΚΑΙΝΟΥ
ΓΡΑΦΙΔΙΟΥ ΚΑΙΝΟΥ.

καὶ χαρούμενος, ποὺ θὰ μπορούσε μὲ λίγα σχετικῶς ἔξοδα νὰ βοηθήσῃ τὸ γιό του νὰ γίνῃ καλὸς μαθητής, μπαίνει στὸ πρῶτο βιβλιοπωλεῖο καὶ τοῦ ἀγοράζει ὅλα καινούρια (KAINA). Μετὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα ἐπισκέπτεται καὶ πάλι τὸ δάσκαλο γελαστὸς καὶ εὐδιάθετος, γιατί πίστευε πῶς ὁ γιός του θὰ εἶχε γίνῃ πιά ἄριστος. Ὅταν ὁ δάσκαλος τοῦ εἶπε πῶς ὁ γιός του ὅλο καὶ χειρότερευε, ἐκπληκτος ὁ πατέρας μὰ καὶ ὀργισμένος τοῦ ἀπάντησε πῶς ὅ,τι τὸν συμβόλευσε τὸ ἔκανε καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Ἐπομένως τὸ φταίξιμο, ποὺ ὁ γιός

του δὲν πάει καλὰ τό 'χει αὐτός. 'Ο δάσκαλος τοῦ ἀπάντησε :
 «'Εγὼ δὲ σοῦ εἶπα νὰ τοῦ ἀγοράσης καινούρια γραφικὴ ὕλη. Σοῦ εἶ-
 πα. . . », καὶ τοῦ ἔγραψε πάνω σ' ἓνα χαρτί: «ΔΕΙΤΑΙ ΜΑΡΣΗΠΟΥ
 ΚΑΙ ΝΟΥ, ΑΒΑΚΟΣ ΚΑΙ ΝΟΥ, ΓΡΑΦΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΥ».

'Απὸ τὴ σύγχυση αὐτὴ μᾶς ἀπάλλαξαν οἱ ἀλεξανδρινοὶ
 γραμματικοί, ποὺ ἐφεῦραν ἐπίσης καὶ τὰ μικρὰ γράμματα.

Παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ σήμερα ἀκόμῃ δὲν εἶναι εὐκολοὺς
 ὁ χωρισμὸς τῶν προτάσεων μὲ τὴ βοήθεια μόνο τῶν κομ-
 μάτων, γιατί τὰ κόμματα δὲ χωρίζουν μόνο προτάσεις,
 ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὅρους. "Ετσι :

Τὰ κόμματα δὲν χωρίζουν προτάσεις :

α) Στις προσφωνήσεις :

Τί τηνικάδε ἀφίξει, ὦ Κρίτων; Παιδί μου, μὴ μᾶς ξεχάσης.

β) Στους ὁμοίους ὅρους :

Σύνγεφο, καταχνιά δὲν ἀπερνοῦσε.

'Ορῶ τὴν ὑμετέραν ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην.

γ) Στὴν παράθεση καὶ τὴν ἐπεξήγηση :

'Ο "Ολυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνὰ μαλώνουν.

Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος.

Οἱ Κλέφτες τ' ἀπαντήσανε, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

'Ο κοινὸς ἱατρὸς θεραπεύσει σε, ὁ χρόνος.

δ) Στὴ διακοπὴ τῶν προτάσεων :

'Απὸ τὴ νέα πληγὴ, ποὺ μ' ἀνοιξεν ἡ μοῖρα,

ἔμπαινε ὁ ἥλιος θαρροῦσα στὴν καρδιά μου.

'Ανάγκη οὖν, εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα, βοηθεῖν
 τῷ πατρὶ καὶ ἐμαυτῷ οὕτως, ὅπως ἂν δύνωμαι.

Οἱ παραπάνω προτάσεις : «'Απ' τὴ νέα πληγὴ ἔμπαινε
 ὁ ἥλιος στὴν καρδιά μου» καὶ «'Ανάγκη οὖν βοηθεῖν τῷ
 πατρὶ καὶ ἐμαυτῷ οὕτως» διακόπτονται, ἡ πρώτη ἀπ' τὴ
 δευτερεύουσα πρόταση «ποὺ μ' ἀνοιξεν ἡ μοῖρα» καὶ ἀπὸ

τὴν κυρία (παρενθετική) «θαρροῦσα», ἡ δεύτερη ἀπ' τὴν ἐναντιωματική δευτερεύουσα «εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα». Σχηματικά μπορεῖ νὰ παρασταθῇ ἡ διακοπὴ αὐτὴ ὡς ἑξῆς :

Ἀπ' τὴ νέα πληγὴ	ποὺ μ' ἀνοιξεν ἢ μοῖρα	ἔμπαιν' ὁ ἥλιος	θαρ- ροῦ σα	στὴν καρδιά μου
------------------	------------------------------	-----------------	-------------------	--------------------

Ἀνάγκη οὖν	εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα	βοηθεῖντῷ πατρὶ καὶ ἑμαυτῷ οὕτως	ὅπως ἂν δύνω- μαι
------------	---	----------------------------------	----------------------------

VII. Παράλειψη τοῦ ῥήματος

Στὴν παραπάνω κυρία πρόταση (ἀνάγκη οὖν) παραλείπεται τὸ ῥῆμα, γιατί εὐκολα ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα. Περιπτώσεις τέτοιες συναντοῦμε :

1) Στὰ γνωμικά καὶ τὶς παροιμίες :

- (α) Μάρτης γδάρτης καὶ παλουκοκαύτης.
 (β) Μηδὲν ἄγαν (ἐνν. «πολεῖ»).

2) Στὶς ἐπιφωνηματικὲς προτάσεις :

- (α) Τί χαριτωμένο μωράκι!
 (β) Φεῦ τῆς ἀνοίας!

3) Ὅταν ῥῆμα τῆς προτάσεως εἶναι τὸ εἶμι στὸ γ' ἐνικό μὲ τὰ οὐσιαστικά ἀκμή, ἀνάγκη, καιρὸς, ὥρα κλπ. ἢ μὲ τὸ οὐδέτερο τῶν ἐπιθέτων δηλόν, φανερόν, ῥάδιον, θανμαστόν κλπ. καὶ μὲ τὰ —τέος ρηματικά :

- (α) Σοφὸν τὸ σαφές
- (β) Ἀνάγκη οὖν βοηθεῖν τῷ πατρὶ
- (γ) Δῆλον γὰρ τοῖς Ὀλυνθίοις ὅτι νῦν οὐ περί...
- (δ) Ποιητέον ταῦτα

᾽Ασκηση 6.—Οἱ παρακάτω παράγραφοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ προτάσεις πού δὲν ἔχουν χωριστῇ. Ξαναγράψτε τὶς παραγράφους βάζοντας στίξη, ὅπου χρειάζεται :

- (1) Κι ἂν εἶσαι στὸ σκαλί τὸ πρῶτο πρέπει
νὰ ᾽σαι ὑπερήφανος κι εὐτυχισμένος
ἐδῶ πού ἔφτασες λίγο δὲν εἶναι
τόσο πού ἔκαμες - μεγάλη δόξα
κι αὐτὸ ἀκόμη τὸ σκαλί τὸ πρῶτο
πολὺ ἀπ' τὸν κοινὸ τὸν κόσμον ἀπέχει
- (2) Καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα
τὰ λείψανα τὴν νίκην
ὑψωσ' ὦ λύρα ἂν ἦρωες
δοξάζωνται τὸ θεῖον
φιλεῖ τοὺς ὕμνους
- (3) Πολλὴν μοι ἀπορίαν παρέχει ὁ ἀγὼν οὗτοσί ὧ ἄνδρες δικασ-
ται ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι ἂν ἐγὼ μὲν νῦν μὴ εὖ εἴπω οὐ μόνον
ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ ἄδικος δόξει εἶναι καὶ τῶν ὄντων
ἀπάντων στερήσομαι

VIII. Τὰ μέρη τῆς προτάσεως : Τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγορήμα

- (1) Ἄς δοῦμε τὶς προτάσεις :
 - (α) Οἱ πεταλοῦδες ζοῦν μεγάλες περιπέτειες
 - (β) Θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἡ ἐλευθερία
 - (γ) Ἐγὼ σε ἄσμενος ἐώρακα

Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς προτάσεις αὐτὲς μπορεῖ νὰ χωριστῇ σὲ δύο μέρη :

1ο μέρος

- (α) Οἱ πεταλοῦδες
- (β) Ἡ Ἐλευθερία
- (γ) Ἐγώ

2ο μέρος

- ζοῦν μεγάλες περιπέτειες
- θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην
- σε ἄσμενος ἐώρακα

Τὸ 1ο μέρος μᾶς λέει γιὰ ποιοὺ πράγμα ἢ πρόσωπο γίνεται λόγος μέσα στὴν πρόταση : «οἱ πεταλοῦδες», «ἡ ἐλευθερία», «ἐγώ».

Αὐτὸ τὸ μέρος τῆς προτάσεως λέγεται **ὑποκείμενο**.

Τὸ 2ο μέρος ἐκφράζει μιὰ γνώμη γιὰ τὸ ὑποκείμενο : «ζοῦν μεγάλες περιπέτειες», «θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην», «ἄσμενός σε ἐώρακα».

Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς προτάσεως λέγεται **κατηγόρημα**.

Σὲ κάθε πρόταση (κρίσεως, ἐπιθυμίας, ἐρωτηματικῆ, ἐπιφωνηματικῆ) ὑπάρχει τὸ **ὑποκείμενο**, ἓνα δηλαδὴ πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος, καὶ τὸ **κατηγόρημα**, ποὺ δηλώνει τί σκεφτόμαστε γιὰ τὸ ὑποκείμενο, τί ἀποδίδουμε σ' αὐτό.

(2) Σὲ πολλὲς προτάσεις δὲν ὑπάρχει ἡ διάταξη : ὑποκείμενο - κατηγόρημα, ἀλλὰ ἡ ἀντίστροφη : κατηγόρημα - ὑποκείμενο.

(3) Στὶς προτάσεις ἐπιθυμίας τὸ ὑποκείμενο συνήθως παραλείπεται καὶ ἐννοεῖται τὸ «σύ», «σεῖς» («ὁμεῖς») :

- (α) Μὴ ἀνωφέλετα θρηνήσης
- (β) Ἐδῶ σίγα
- (γ) Μὴ ἄλλως ποιεῖτε

Υποκείμενο

(σύ)
(σύ)
(ὁμεῖς)

Κατηγορημα

μὴ ἀνωφέλετα θρηνησῆς
ἐδῶ σίγα
μὴ ἄλλως ποιεῖτε

(4) Στὶς ἐπιφωνηματικὲς προτάσεις ἡ σειρὰ συνήθως ἀντιστρέφεται :

(α) Εἶναι χάρμα ὁ πίνακας αὐτός!

(β) Οἷα ποιεῖς, ὦ ἑταῖρε!

ΙΧ. Ἀνάλυση μιᾶς προτάσεως στὸ ὑποκείμενο καὶ κατηγορημά της

Τρία σημεῖα πρέπει νὰ προσέξουμε κατὰ τὸ χωρισμὸ ἢ τὴν ἀνάλυση μιᾶς προτάσεως :

(1) Ἡ κανονικὴ διάταξη : ὑποκείμενο - κατηγορημα μπορεῖ νὰ διαταραχθῇ μὲ σκοπὸ τὴν ἔμφαση :

Στὸ παράδειγμα πχ. «θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἡ ἐλευθερία» ἡ ἀνάλυση τῆς προτάσεως εἶναι :

Υποκείμενο

ἡ ἐλευθερία

Κατηγορημα

θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην

Τὸ ὑποκείμενο δηλαδὴ μπῆκε ὅχι πρῶτο ἀλλὰ τελευταῖο μέσα στὴν πρόταση.

(2) Σκόπιμο λοιπὸν εἶναι νὰ τοποθετήσουμε νοερῶς τὶς λέξεις στὴν κανονικὴ τους θέση, προτοῦ χωρίσουμε μιὰ πρόταση στὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγορημά της.

(3) Παρατηροῦμε ὅτι ὅλες οἱ λέξεις μιᾶς προτάσεως δένονται ἐκεῖ, ὅπου εἶναι ἡ φυσικὴ θέση καθεμιᾶς, δηλαδὴ ἄλλες στὸ 1ο μέρος (ὑποκείμενο), κι ἄλλες στὸ 2ο μέρος (κατηγορημα).

Ἔσ δοῦμε τὴν πρότασι :

(α) Ἐκλήσέ τις τὰς πύλας

Ἀνάλυσις :

ὑποκείμενο

τις

κατηγορήμα

ἐκλήσε τὰς πύλας

Ἔσ τὴ συμπληρώσουμε τώρα ἔτσι :

(β) Τῶν Πλαταιῶν τις τὰς πύλας ἐκλήσε

Μᾶς μιλάει ἡ λέξι «τῶν Πλαταιῶν» γιὰ τὸ «τις» ἢ γιὰ τὸ «ἐκλήσε»; Ἀσφαλῶς γιὰ τὸ «τις». Ἀνήκει δηλαδὴ στὸ ὑποκείμενο. Σκεπτόμενοι μὲ τὸν ἴδιον τρόπο βρίσκομε ὅτι ἡ λέξι «τὰς πύλας» ἀνήκει στὸ «ἐκλήσε», δηλαδὴ στὸ κατηγορήμα.

Ἀνάλυσις :

ὑποκείμενο

Τίς τῶν Πλαταιῶν

κατηγορήμα

ἐκλήσε τὰς πύλας

Ἀσκησις 7.—Χώρισε τίς παρακάτω προτάσεις στὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγορήμα τους :

1) Κρίσεις :

(α) Καταπρόσωπό μου ἐχλεύασαν οἱ νέοι Ἀλεξανδρεῖς

(β) Σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη τὴν νικητήριον δάφνην

(γ) Τοῖς πόνοις πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τάγαθὰ οἱ θεοὶ

2) Ἐπιθυμίας :

(α) Τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι

(β) Τῆς ψυχῆς μου τέλεσον τὸν μέγαν πόθον

(γ) Μὴ κατόκνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι

3) Ἑρωτηματική :

(α) Ποιανῆς λείπει ἡ πλεξούδα της μὲ τὸ μαργαριτάρι;

(β) Τάχα αγαπάει νὰ βλέπη ἔργα ληστῶν τὸ μάτι τῶν ἐπουρανίων;

(γ) Τί οὖν ταῦτα λέγεις ἡμῖν νῦν;

4) Ἐπιφωνηματικές :

(α) Ὡ τί νύχτα ἦταν ἐκείνη!

(β) Πῶς θέλει προκριθεῖν ἀπὸ σᾶς ἄδοξος τάφος!

(γ) Οἶα ποιεῖς, ὦ ἐταῖρε!

Χ. Ἡ λέξη ὑποκείμενο

Τὸ ὑποκείμενο μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις :

(1) Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ

Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας

Ἐστρατήγει τῶν νεῶν Ἀριστεύς

(2) Ἡ καλὴ γυναῖκα φαίνεται ἀπὸ τὰ μάτια

Ὁ ἄγγελος, τῆς ὑστάτης πορείας ξεναγός, ἐπαναφέρει τὴν ψυχὴν εἰς τὰ γνωστὰ τῆς μέρη

Τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς τεσσάρων μηνῶν

Στὰ παραδείγματα (1) τὸ ὑποκείμενο ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ λέξη : «Ὁ Διγενὴς», «Οἱ Ἕλληνες», «Ἀριστεύς». Στὰ παραδείγματα ὅμως (2) τὸ ὑποκείμενο ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς λέξεις, ὅπως φαίνεται στὴν παρακάτω ἀνάλυση :

Ὑποκείμενο	Κατηγορία
Ἡ καλὴ γυναῖκα	φαίνεται ἀπὸ τὰ μάτια
Ὁ ἄγγελος, τῆς ὑστάτης πορείας	ἐπαναφέρει τὴν ψυχὴν εἰς τὰ
ξεναγός	γνωστὰ τῆς μέρη
Μισθὸς τεσσάρων μηνῶν	ὠφείλετο τοῖς στρατιώταις
Μέσα σ' αὐτὲς τὶς λέξεις,	ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ὑποκεί-

μενο, ὑπάρχει μιά, πού δηλώνει γιά ποιό πράγμα μιλάμε καί πού χωρίς αὐτή οἱ λέξεις πού τή συνοδεύουν δέ θά μπορούσαν νά σταθοῦν στοῦ λόγου. Στό (1) ἡ λέξη αὐτή εἶναι «ἡ γυναίκα»· στό (2) ἡ λέξη «ἄγγελος», ἐνῶ στό (3) ἡ λέξη «μισθός». Αὐτές οἱ λέξεις εἶναι τὸ κυρίως ὑποκείμενο τῶν προτάσεων. Οἱ ἄλλες λέξεις ἀπλῶς προσθέτουν ἓνα γνώρισμα ἢ διασαφηνίζουν τὴ λέξη ὑποκείμενο καὶ λέγονται **προσδιορισμοὶ** τοῦ ὑποκειμένου.

Τὸ ὑποκείμενο κανονικά εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸ ἢ ἀντωνυμία ἀλλὰ καὶ ὅποιοδῆποτε ἄλλο μέρος τοῦ λόγου καὶ ὁλόκληρη πρόταση μὲ τὸ ἄρθρο μπροστά, καὶ βρίσκονται πάντοτε σὲ πτώση ὀνομαστική.

Ἐξαίρεση ἔχομε μόνο στὴν περίπτωσιν πού δηλώνεται τὸ «περίπου», ὅποτε μπορεῖ ὡς ὑποκείμενο νά μπῇ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς (μὲ τίς προθέσεις εἰς, περί, ἀμφί, ὑπὲρ καὶ αἰτιατική) :

Πχ. Προσῆλθον ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους

Ὑποκείμενο

Κατηγορήμα

Ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους

προσῆλθον

Ἀσκηση 8.—Βρῆτε τὴ λέξη ὑποκείμενο στὶς ἀκόλουθες προτάσεις :

(1) Ὁρθὸς ὁ γέρος, ἄσειστος ἀκούει	(4) Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦταν
(2) Τὰ μυρισμένα χεῖλη	μιά κάποια λύσις
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι	(5) Ἴδου τὰ ἀκάμαντα ἄλογα
τὸ ἀναπαυμένον μέτωπον	τοῦ Ἥλιου ἐκβαίνουν
τῆς οἰκουμένης	(6) Ἐπιτίπτουσι αὐτοῖς οἱ
(3) Ἐξέρχονται εἰς δισχιλίους	Φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι

XI. Συμφωνία υποκειμένου - ρήματος

Παρατηρήστε τις προτάσεις :

- (α) Κι ἐγὼ τὸν σίδηρον γυρεύω
- (β) Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου
- (γ) Ἑμεῖς οὐ συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες
- (δ) Ἑμεῖς δὲ κατὰ τοὺς νόμους ὁμωμόκατε ψηφιεῖσθαι

Στὸ παράδειγμα (α) τὸ υποκείμενο βρίσκεται στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ καὶ εἶναι α' προσώπου. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ ρῆμα. Στὸ (β) υποκείμενο καὶ ρῆμα εἶναι στὸ β' πρόσωπο ἐνικοῦ ἀριθμοῦ. Στὸ (γ) βρίσκονται στὸ α' πληθυντικὸ πρόσωπο καὶ στὸ (δ) στὸ β' πληθυντικὸ. Παρατηροῦμε δηλαδή ὅτι τὸ υποκείμενο συμφωνεῖ μὲ τὸ ρῆμα στὸ **πρόσωπο** καὶ στὸν **ἀριθμό**.

Ἄλλὰ κοιτάζτε κι αὐτὲς τὶς προτάσεις :

- (α) Ὁ κόσμος τὸ ἔχουν τούμπανο κι ἐσὺ κρυφὸ καμάρι
Ἡ πόλις τὸν Περικλέα ἐν ὀργῇ εἶχον
- (β) Τὰ ἱερὰ οὐκ ἐγένετο

Στὰ παραδείγματα (α) τὰ υποκείμενα συμφωνοῦν μὲ τὰ ρήματα μόνον στὸ **πρόσωπο** κι ὄχι καὶ στὸν ἀριθμό. Ἄν παρατηρήσουμε τὰ υποκείμενα «κόσμος» καὶ «πόλις», θὰ δοῦμε πὼς εἶναι ὀνόματα περιληπτικὰ («κόσμος» = «ἄνθρωποι»· «πόλις» = «πολῖται»). Αὐτὸς ὁ τρόπος ἐκφράσεως κατὰ τὸν ὁποῖο τὸ υποκείμενο μπαίνει στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ, ἐνῶ τὸ ρῆμα στὸ γ' πληθυντικὸ λέγεται σχῆμα **κατὰ σύνεση** ἢ κατὰ τὸ **νοούμενο**.

Στὸ (β) παράδειγμα τὸ ρῆμα βρίσκεται στὸ γ' ἐνικὸ πρόσωπο, ἐνῶ τὸ υποκείμενο σὲ οὐδέτερο γένος καὶ πληθυντικὸ ἀριθμό. Ἡ σύνταξη αὐτὴ λέγεται **ἀττική σύνταξη**.

"Ασκηση 9.—Νὰ βρῆτε τὴ συμφωνία ὑποκειμένου καὶ ρήματος στὶς παρακάτω προτάσεις :

- (1) Οἱ μάγοι χαιρετοῦν τοῦ Χριστοῦ τὴ γέννηση.
- (2) Καὶ Περίνθιοι μὲν εἰσεδέξαντο εἰς τὸ ἄστυ τὸ στρατόπεδον
- (3) Ἐσὺ μονάχα ἔχεις κορίτσια; Ὁ ἄλλος κόσμος δὲν ἔχουν;
- (4) Ἐὰν μὲν ἀντέχη τὰ τῶν Ὀλυνθίων, ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε.
- (5) Τὸ συγγενολόγι του φοβερίζουν νὰ κάψουν καὶ νὰ σκοτώσουν.
- (6) Ἄξιον ἐνθυμηθῆναι καὶ λογίσασθαι τὰ πράγματα, ἐν ᾧ καθέστηκε νυνὶ τὰ Φιλίππου.
- (7) Τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης ἔχει φόβον.
- (8) Ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο ὡς τὸ ὀλόγλυφο ὑπάρχουν μιὰ σειρὰ διαβαθμίσεις.

XII. Οἱ προσδιορισμοὶ τοῦ ὑποκειμένου

Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοιόπτωτοι

Στὰ ἐπόμενα παραδείγματα :

- (α) Ἡ καλὴ μέρα ἀπ' τὴν αὐγὴ φαίνεται
Ὅλος ὁ ἥλιος ἔλαμπεν εἰς τὸν ναόν σου
Ὁ χρηστὸς ἀνὴρ εὐδαίμων ἐστὶ
- (β) Μυριόριζος, μυριόκλωνος ὁ πόνος ποὺ πονῶ
Σὺ εἶσαι τῶν ὀνείρων μου ἡ χαρὰ μόνη
Αὐτὸς Μένων ἐβούλετο ἰέναι
- (γ) Ἡ Χίος τ' ὁμορφο νησί, ἔρμη ἀπομένει, ξέρα
Ὁ Πλάτων, ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τῶν αἰώνων,
ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις.
Θουκυδίδης ὁ Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον
Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων.
- (δ) Οἱ Κλέφτες τ' ἀπαντήσανε, οἱ Κολοκοτρωναῖοι
Αἱ πόλεις αὗται, Νικόπολις καὶ Ἐλευσίς προέκυπτον
λαμπραὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν.
Ὁ κοινὸς ἱατρὸς θεραπεύσει σε, ὁ χρόνος.

παρατηροῦμε ὅτι οἱ λέξεις, ποὺ δένονται μὲ τὸ ὑποκεί-

μενο, είναι όλες ονόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα) καὶ βρίσκονται στὴν ἴδια πτώση μ' αὐτό. Οἱ λέξεις αὐτὲς ὀνομάζονται **ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοίωτοι**.

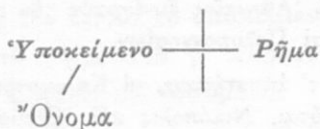
Στὰ παραδείγματα (α) καὶ (β) οἱ προσδιορισμοὶ εἶναι ἐπίθετα (ἢ καλή, ὅλος, ὁ χρηστός - μυριόριζος, μόνη, αὐτός). Στὸ (α) ὅμως ἡ ιδιότητα ποὺ προσδίδουν στὸ ὑποκείμενο εἶναι **μόνιμη**, ἐνῶ στὸ (β) **παροδική**. Στὴν πρώτη περίπτωση τὸ ἐπίθετο ὀνομάζεται **ἐπιθετικὸς προσδιορισμός**. Στὴ δεύτερη **κατηγορηματικὸς**.

Στὰ παραδείγματα (γ) καὶ (δ) οἱ προσδιορισμοὶ (τὸ νησί, φιλόσοφος, ὁ βασιλεὺς - οἱ Κολοκοτρωναῖοι, Νικόπολις, ὁ χρόνος) εἶναι οὐσιαστικά.

Στὴν πρώτη περίπτωση τὸ οὐσιαστικό, ποὺ προσδίδει τὸ ὑποκείμενο, μῆκε γιὰ νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια καὶ ὀνομάζεται **παράθεση**. Στὴν ἀνάλυση μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ μὲ ἀναφορικὴ πρόταση (πού, ὁ ὁποῖος).

Στὴ δεύτερη περίπτωση τὸ οὐσιαστικὸ διασαφηνίζει τὴ σημασία τοῦ ὑποκειμένου καὶ ὀνομάζεται **ἐπεξήγηση**. Στὴν ἐπεξήγηση μποροῦμε νὰ προσθέσουμε τὴ λέξη **δηλαδή**.

Γραφικὰ οἱ ὁμοίωτοι προσδιορισμοὶ παριστάνονται ὡς ἑξῆς :

Διάκριση :

1. Ὁ ἐπιθετικὸς καὶ κατηγορηματικὸς προσδιορι-

σμός, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο εἶναι ἐπίθετα, δύσκολα διακρίνονται μεταξύ τους. Για μιὰ εὐκολη καὶ πρακτικὴ ἀναγνώρισή τους σημειῶστε τὰ ἀκόλουθα :

(α) Στὸν **κατηγορηματικὸ** προσδιορισμὸ τὸ οὐσιαστικὸ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο του, ἐνῶ τὸ ἐπίθετο εἶναι χωρὶς ἄρθρο :

Π.χ. : Ἡ ὁμορφιά σου βασίλεψε **κίτρινη**, γιέ μου.

(β) Σ' ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις (ὅταν οὐσιαστικὸ καὶ ἐπίθετο ἔχουν καὶ τὰ δύο ἄρθρο · ὅταν τὸ ἐπίθετο ἔχη καὶ τὸ οὐσιαστικὸ δὲν ἔχη· ὅταν καὶ τὰ δύο δὲν ἔχουν) ὁ προσδιορισμὸς εἶναι ἐπιθετικός :

Ὁ καλὸς ὁ κυβερνήτης στὴ φουρτούνα φαίνεται.

Ἡ αἰώνιος λαμπράς

Γιαννιώτικα τραγούδια.

Χρειάζεται πάντως προσοχή, γιατί σὲ περίπτωσιν ποὺ τὸ οὐσιαστικὸ συνοδεύεται ἀπὸ ἀντωνυμία ἀόριστη, αὕτη λογίζεται σὰν ἄρθρο :

Ἕνα λουλούδι κόκκινο

2. Στὴν **παράθεση** καὶ **ἐπεξήγηση**, ποὺ εἶναι οὐσιαστικά, ἡ διάκριση γίνεται ὡς ἑξῆς :

(α) Ἔχομε **παράθεση**, ὅταν τὸ ὑποκείμενο εἶναι ἔννοια ἀτομικὴ ἢ μερικὴ σὲ σχέση με τὸν προσδιορισμό :

Ἡ Χίος, τ' ὁμορφο νησί

(β) Ἔχομε **ἐπεξήγηση**, ὅταν τὸ ὑποκείμενο εἶναι ἔννοια γενικὴ ἢ ταυτοπλατῆς σὲ σχέση με τὸν προσδιορισμό :

Οἱ Κλέφτες τ' ἀπαντήσανε, οἱ Κολοκοτρωναῖοι

Ἱσοδυναμίες :

Ὡς ὀνομαστικοὶ ὁμοιόπρωτοι προσδιορισμοὶ μπορεῖ νὰ μποῦν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰ οὐσιαστικά, καὶ ἀντωνυμίες, ἀριθμητικά, μετοχές, ἀπαρέμφατα, δευτερεύουσες προτάσεις, ὡς ἐπίσης καὶ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ καὶ πλάγιες πτώσεις, ἀλλὰ τότε συνοδεύονται μὲ τὸ ἄρθρο :

- Πχ. (α) Μιὰ μάννα κάνει νάνι τὸ νέο της μωρό.
 (β) Ἀνθρωπὸς τις εἶχε δύο υἱούς.
 (γ) Ὁ πεθαμένος ἄνθρωπος φίλο δὲν ἔχει.
 (δ) Ὁ τοῦ βασιλέως οἶκος.
 (ε) Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεούς.
 (στ) Τοῦτο ἐστὶ τὸ δίκαιον, τὸ προσήκον ἐκάστῳ ἀποδιδόναι.
 (ζ) Ἐγὼ ὑμᾶς οὕτως ἐπαίδευον, τοὺς γεραιτέρους προτιμᾶν.
 (η) Τοῦτο θεωρεῖτε, εἰ ἀληθῆ λέγω.
 (θ) Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Οἱ ὀνομαστικοὶ ὁμοιόπρωτοι προσδιορισμοὶ δὲ συνοδεύουν μόνον τὸ ὑποκείμενο, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλο οὐσιαστικὸν μέσα στὴν πρόταση, ἀκόμα καὶ ἐπίρρημα. Ἔτσι ἔχομε ὀνομαστικούς προσδιορισμοὺς στὸ ὑποκείμενο, στὸ κατηγορούμενο, στοὺς ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς καὶ στὰ ἐπίρρηματα (κυρίως στὸ ἐπίρρημα «οὕτως»):

α) Στὸ ἀντικείμενο :

Κοιμούμεθα τὰς κτήσεις τὰς ἐν ταῖς πόλεσι.
 Τὴν μίαν μονότονον ἡμέραν, ἄλλη
 μονότον, ἀπαράλλαχτη ἀκολουθεῖ.

β) Στὸ κατηγορούμενο :

Αὐτὰ ποὺ ἔρχονται, κανεὶς εὐκόλα τὰ εἰκάζει :
 εἶναι τὰ χθεσινά, τὰ βαρετὰ ἐκείνα.
 Ὁ Δημοσθένης ἐστὶ μέγας ρήτωρ.

γ) Στους εμπρόθετους προσδιορισμούς :

Τί νέοι πού φτάσαμεν ἐδῶ, στὸ ἔρμο νησί
στὸ χεῖλος τοῦ κόσμου...
Ἐσκόπουν περὶ αὐτῶν τούτων.

δ) Στὰ ἐπιρρήματα :

Ἔτσι τό 'κανα, γι' ἄστεϊο.
Ἐγὼ ὑμᾶς οὕτως ἐπαίδευον, τοὺς γεραιτέρους προτιμᾶν.

Ἔτσι :

Α'. Ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς μπορεῖ νὰ μπῇ :

1) Ἀντωνυμία, ἀριθμητικὸ, μετοχή

Παραδείγματα βλέπε παραπάνω.

2) Ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς, πλάγια πτώση, ἐπίρρημα μὲ τὸ ἄρθρο μπροστά τους.

3) Οὐσιαστικὰ προσηγορικὰ πού δηλώνουν ἡλικία, ἐπάγγελμα, ἐθνικότητα, ἀξίωμα κλπ.

- (α) Ἀνὴρ μάντις
- (β) Ἀνθρώποι ὑπογραμματοεῖς
- (γ) Γραῦς γυνή
- (δ) Ἀνὴρ τύραννος

4) Κύρια ὀνόματα μὲ τὸ ἄρθρο τους, ὅταν [προσδιορίζουν γεωγραφικοὺς ὅρους (ὄρος, λίμνη, ποταμὸς, θάλασσα κλπ.):

- (α) Τὸ Πήλιον ὄρος
- (β) Ἡ Ἀχερουσία λίμνη
- (γ) Ὁ Πηνειὸς ποταμὸς
- (δ) Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος

Β'. Ὡς κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς μπορεῖ νὰ μπῇ :

1) Μετοχή ως άφηρημένο ουσιαστικό :

- (α) Ἡ μητέρα ἀνασκουμπωμένη φούρνιζε ψωμιά.
 (β) Ἄμα τῷ ἡρι ἀρχομένῳ ἐξελεύει

2) Τὰ ἐπίθετα : ἄκρος, μέσος, ἔσχατος

- (α) Ἐπ' ἄκρῳ τῷ δένδρῳ
 (β) Ἐν τῇ ἀγορᾷ μέσῃ
 (γ) Αἶας ἐσχάτην εἶχε τὴν τάξιν

3) Τὰ ἐπίθετα : πᾶς, ἅπας, ὅλος, ἕκαστος, μόνος καὶ ἡ ἀντωνυμία αὐτός :

- (α) Πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐρῶ
 (β) Ἄπας ὁ λόγος
 (γ) Κατεκείμεν τὴν νύκτα ὅλην
 (δ) Αὐτὸς Μένων ἐβούλετο ἰέναι

Στὴ δημοτικὴ οἱ πρὸ συνηθισμένοι κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ εἶναι : Ὀλος, δλάκερος, ἀκέραιος, ἀτόφιος, μονός, διπλός, μόνος, μισός.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, ὅταν συνοδεύωνται μὲ τὸ ἄρθρο, εἶναι ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοί.

Γ'. Ὡς παράθεση μπορεῖ νὰ μπῇ :

1) Ἐπίθετο οὐσιαστικοποιημένο :

- (α) Ὁ Κωσταντῆς ὁ μορφονιός, ὁ μικρο-Κωσταντίνος
 (β) Οὗτός ἐστι Πυθαγόρας ὁ κλεινός

2) Γενικὴ πτώση :

- (α) Τ' ἔχουν τῆς Ζήρειας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν λυπημένα;
 (β) Ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων

Ἔσκησις 10. —Βρῆτε τίς παραθέσεις:

- (α) Ἐκεῖ ν' ἀκοῦστε κλάματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια,
 ν' ἀκοῦστε τὴν Ἀνδρίτσαίνα, τὴ μάνα τοῦ Δυσσέα.
 (β) Φιλῆσιος καὶ Λύκων, οἱ Ἀχαιοὶ
 (γ) Ὁ Σολωμός, ὁ ποιητής, ἔγραψε τὸν ἐθνικὸ μας ὕμνο
 (δ) Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσσε

Δ'. Ὡς ἐπεξήγησι μπαίνει ἐπίσης :

1) Ἐναρθρο ἢ ἀναρθρο ἀπαρέμφατο :

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης

2) Δευτερεύουσα πρόταση :

(α) Τοῦτο σοῦ λέγω μόνο, πῶς δὲν ἔκανες καλὰ

(β) Τοῦτο θεωρεῖτε, εἰ ἀληθῆ λέγω

3) Στὸ ἐπίρρημα : οὕτω, ὥδε :

(α) Ἔτσι μιὰ μέρα, ἔγραψε γιὰ μᾶς τοὺς δυὸ ἡ μοῖρα,
ἐγὼ νὰ εἶμαι ὀρφανὸς καὶ σὺ νὰ εἶσαι χήρα

(β) Ἐγὼ ὑμᾶς οὕτως ἐπαίδευον, τοὺς γεραιτέρους προ-
τιμᾶν.

Ἀσκηση 11.—Νὰ βρῆτε καὶ νὰ χαρακτηρίσετε τοὺς ὁμοιοπτῶτους ὀνομαστικούς προσδιορισμούς στὶς ἀκόλου-
θες παραγράφους :

- (1) Μικρὸς προφήτης ἔριξε σὲ κορασιὰ τὰ μάτια
καὶ στοὺς κρυφούς του λογισμούς, χαρὰ γιομάτων, εἶπε :
«Κι ἂν γιὰ τὰ πόδια σου, Καλή, κι ἂν γιὰ τὴν κεφαλὴ σου,
κρίνους ὁ λίθος ἔβγανε, χρυσὸ στεφάν' ὁ ἥλιος,
δῶρο δὲν ἔχουμε γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὸ μέσα πλοῦτος.
Ὁμορφος κόσμος ἡθικὸς ἀγγελικὰ πλασμένος!»

(2) Ἀπαντας μὲν οὖν χρή νομίζειν μεγάλους εἶναι τοὺς δημοσίους
ἀγῶνας, μάλιστα δὲ τοῦτον, ὑπὲρ οὗ νῦν μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν.
Ὅταν μὲν γὰρ τὰς τῶν παρὰ νόμων γραφὰς δικάζετε, τοῦτο μό-
νον ἐπανορθοῦτε καὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν κωλύετε, καθ' ὅσον ἂν τὸ
ψήφισμα μέλλει βλάπτειν τὴν πόλιν· ὁ δὲ νῦν ἐνεσθηκὼς ἀγὼν οὐ
μικρόν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον
ἀλλ' ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος καὶ κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος καταλήψει
τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν κρίσιν...

Τί γὰρ χρή παθεῖν τὸν ἐκλιπόντα μὲν τὴν πατρίδα, μὴ βοη-
θήσαντα δὲ τοῖς πατράσις ἱεροῖς, ἐγκαταλιπόντα δὲ τὰς τῶν προ-
γόνων θήκας, ἄπασαν δὲ τὴν πόλιν ὑποχείριον τοῖς πολεμίοις παρα-
δόντα;

- (3) Εἶν' ὅλα ἀνυποψίαστα μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι :
 ἐσύ, γυναῖκα, σὰ ματιὰ τοῦ Ἀποσπερίτη·
 τὰ δάκρυα, σὰν καλὸδεχτὰ κι ἐκεῖνα πρωτοβρόχια·
 φέγγει ἓνας ἥλιος χαρωπὰ στὰ πάντα - ὡς καὶ στὴ φτώχεια.
 Σοῦ γράφουμε
 κοιτάζοντας ὁ καθένας, τὸν ἴδιο κόσμο χωριστά,
 τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι στὴ βουνοσειρὰ
 κι ἐσένα.

(4) Μετὰ δὲ ταῦτα Ἡρώδας τις Συρακόσιος ἐν Φοινίκη ὦν μετὰ ναυκλήρου τινός, καὶ ἰδὼν τριήρεις Φοινίσσας..., προσακούσας δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τριακοσίας αὐτὰς δέοι γενέσθαι..., ἐξήγγειλε τοῖς Λακεδαιμονίοις ὡς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους τὸν στόλον τοῦτον παρασκευαζομένων·

2) Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ἑτερόπτωτοι

Στὰ παραδείγματα :

- (α) Τ' ἀντρειωμένου τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιοῦνται Ὀλίγοι τῶν στρατιωτῶν ἀπέθανον
- (β) Ἐπιδρομὴ τῷ τειχίσματι ἐγένετο
- (γ) Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα, τὸν τε νοῦν, τὰ τ' ὄμματ' εἶ.

οἱ προσδιορισμοὶ «τ' ἀντρειωμένου», «τῶν στρατιωτῶν», «τῷ ἐπιτειχίσματι», «τὰ τ' ὄτα...» δὲ βρίσκονται στὴν ἴδια πτώση μὲ τὴ λέξη ποὺ προσδιορίζουν — αὐτὴ εἶναι στὴν ὀνομαστικὴ — ἀλλὰ στίς πλάγιες πτώσεις.

Οἱ ὀνοματικοὶ αὐτοὶ προσδιορισμοὶ, ποὺ δὲ συμφωνοῦν κατὰ πτώση μὲ τὸ ὄνομα ποὺ προσδιορίζουν, λέγονται ἑτερόπτωτοι.

Α'. Ἑτερόπτωτοι σὲ γενικὴ

Αὐτοὶ δηλώνουν :

1) Κτῆση (γενικὴ κτητικὴ) :

- (α) Τ' ἀντρειωμένου τ' ἄρματα

(β) Ἴππος ἱερὸς τοῦ ἡλίου

2) Τὸν δημιουργό :

(α) Τὸ Ἄξιον ἐστὶ τοῦ Ὁδ. Ἐλύτη.

(β) Ὁμήρου Ἰλιάς

3) Ἐνα διαιρεμένο ὅλο (γενικὴ διαιρετικὴ) :

(α) Τὰ μισὰ τῆς ὁκάς εἶναι διακόσια

(β) Ὀλίγοι τῶν στρατιωτῶν

4) Τὴν ὕλη :

(α) Κώπη ἐλέφαντος

(β) Νόμισμα ἀργύρου καὶ χρυσοῦ

5) Εἶδος ἢ περιεχόμενο :

(α) Ἀγέλη βοῶν

(β) Πίθος οἴνου

6) Ἰδιότητα :

(α) Τὴν εἶχες δώδεκα χρονῶ κι ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε

(β) Τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς τεσσάρων μηνῶν

7) Ἀξία ἢ τίμημα :

(α) Λόγια τῆς δεκάρας

(β) Χωρίον δέκα μνῶν

8) Αἰτία :

(α) Ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ τὴν σκότωσε

(β) Δίκη κλοπῆς

9) Τὸ ὑποκείμενο κάποιας ἐνεργείας (γενικὴ ὑποκειμενικὴ) :

(α) Μήτε κελάδημα πουλιοῦ

(β) Αἱ τομαὶ τῶν ἱατρῶν

10) Τὸ ἀντικείμενο κάποιας ἐνεργείας (γενικὴ ἀντικειμενικὴ) :

(α) Ἡ ρέμβη τῆς πέτρας καὶ τῆς θάλασσας

(β) Νομὴ ἀγέλης

11) Σύγκριση (γενική συγκριτική). Μπαίνει με τὰ συγκριτικά τῶν ἐπιθέτων, τὰ διαφορικά καὶ τὰ πολλαπλασιαστικά ἀριθμητικά :

- (α) Ὁ Κώστας ἦταν ψηλότερος τοῦ Παύλου
Ἐσθῆς λευκότερα χιόνος
- (β) Μῖσος διπλάσιον τῆς οὐσίας
- (γ) Ἐπιστήμη ἐπιστήμης διάφορος

Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ σύγκριση, πρέπει νὰ ᾔχουμε δύο πρόσωπα ἢ πράγματα. Τὸ συγκρινόμενο λέγεται *α' ὅρος τῆς συγκρίσεως*, καὶ μπορεῖ νὰ εἶναι ὅποιοσδήποτε ὅρος μέσα στὴν πρόταση καὶ νὰ ἐκφέρεται ἐπομένως ποικιλοτρόπως. Τὸ πρόσωπο, πρὸς τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ σύγκριση λέγεται *β' ὅρος* : Στὰ παραδείγματα :

- (α) Ὁ Κώστας εἶναι μεγαλύτερός σου.
- (β) Σιγὴ ποτ' ἐστὶν αἰρετωτέρα λόγου.

ὁ πρῶτος ὅρος εἶναι : στὸ (α) «*Ὁ Κώστας*», στὸ (β) «*σιγὴ*». Ὁ δεύτερος ὅρος οἱ γενικὲς «*μου*» καὶ «*λόγου*» ἀντιστοίχως. Τὰ ἐπίθετα «*μεγαλύτερος*» καὶ «*αἰρετωτέρα*» εἶναι τὰ **συγκριτικά**, ποὺ βοηθοῦν νὰ γίνῃ ἡ σύγκριση. Τὸ συγκριτικό, ἂν εἶναι ἐπίθετο, προσδιορίζει τὸν πρῶτο ὅρο ὡς ἐπιθετικός ἢ κατηγορηματικός προσδιορισμός· ἂν εἶναι ἐπίρρημα, προσδιορίζει τὸ ρῆμα ὡς ἐπιρρηματικός προσδιορισμός : (Δὲς τὰ παραπάνω παραδείγματα).

Ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως δὲν ἐκφέρεται μόνο σὲ γενική ἀλλὰ καὶ με τοὺς ἐξῆς τρόπους :

(1) Μὲ τὸ διαζευκτικὸ «*ἢ*» καὶ **στὴν ἴδια πτώση** με τὸν *α' ὅρο* :

Παρύσατις ἐφίλει Κῦρον μᾶλλον ἢ τὸν Ἀρταξέρξη.

Στὴν περίπτωσιν αὐτῇ ὁ β' ὅρος εἶναι οὐσιαστικὸς

ἢ ἄλλη λέξη, πού ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικό : «τὸν Ἄρτα-
ξέρξην».

(2) Μὲ τὸ διαζευκτικὸ «ἢ» καὶ ὁμοιοτρόπως μὲ τὸν
α' ὅρο :

Πχ. Καλῶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε.

Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως δὲν
εἶναι οὐσιαστικὸ ἀλλὰ κάποια ἄλλη λέξη ἢ φράση : (Στὸ
παράδειγμά μας εἶναι ἀπαρέμφατο : «πλουτεῖν»).

(3) Μὲ τὸ: (α) «ἢ κατὰ» + αἰτιατικὴ

(β) «ἢ ὥς» + ἀπαρέμφατο

(γ) «ἢ ὥστε» + ἀπαρέμφατο

(δ) «ἢ» + ἀπαρέμφατο

ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ μεγάλη δυσαναλογία ἀνάμεσα
στὰ συγκρινόμενα :

(α) ἹΑγίς ἔτυχε σεμνοτέρως ἢ κατ' ἄνθρωπον ταφῆς.

(β) Τὸ δαιμόνιον ἡγοῦμαι μεγαλοπρεπέστερον ἢ ὥς τῆς
ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι.

(γ) Φοβοῦμαι μὴ τι μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν
τῇ πόλει συμβῆ.

(δ) Τὸ νόσημα μεῖζον ἢ φέρειν.

(4) Μὲ τὴν πρόθεσιν «ἀντὶ» ἢ «πρὸ» + γενικὴ καὶ μὲ
τὴν παρὰ + αἰτιατικὴ.

(α) Μεῖζονα ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας φίλον νομίζει
τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

(β) Μηδὲν περὶ πλείονος ποιῶ πρὸ τοῦ δικαίου.

(γ) Ἡλίου ἐκλείψεις πυκνότεραι παρὰ τὰ ἐκ τοῦ πρὶν χρόνου
μνημονεύόμενα ξυνέβησαν.

Τὰ εἶδη τῆς συγκρίσεως

Προσέξτε τὶς συγκρίσεις :

- (α) Τοῦ ἀπὸ στόματος γλυκίων μέλιτος ῥέειν αὐδῇ.
 (β) Ἴθι, γέρον, μὴ μ' ἐρέθιζε, σαώτερος ὥς κε νέηαι.

Στὸ παράδειγμα (α) ἡ σύγκριση γίνεται μὲ μιὰ ιδιότητα ποὺ ἔχει καὶ ὁ β' ὅρος (ἡ «αὐδῇ» ἔχει γλυκύτητα ὅπως καὶ τὸ «μέλι»). Ἡ τέτοια σύγκριση, ποὺ γίνεται ὡς πρὸς μιὰ ιδιότητα κοινὴ τῶν δύο ὅρων λέγεται **σύγκριση ὑπεροχῆς**.

Στὸ παράδειγμα (β) ἡ σύγκριση δείχνει **ἀντίθεση** («σαώτερος» καὶ ὄχι «βεβλαμμένος»). Ἡ τέτοιου εἶδους σύγκριση, ποὺ γίνεται ὡς πρὸς μιὰ ιδιότητα : ((1) ἀντίθετη ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ β' ὅρου, (2) ἀντιφατική), ἢ ἀνάμεσα σὲ δύο ιδιότητες τοῦ ἴδιου προσώπου ἢ πράγματος, λέγεται **σύγκριση ἀντιθέσεως**.

Ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως παραλείπεται :

1) Ὄταν ἐννοῇται εὐκόλα :

- (α) Ἡ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον (ἐνν. Ἀριαίου).
 (β) Ἡ τῆς πόλεως δύναμις ἤττων τῶν ἐναντίων ἐστίν.

2) Ὄταν ἡ σύγκριση γίνεται στὶς λέξεις «τὸ δέον», «τὸ σῦνθεσ», «πρότερον» :

- (α) Τὸ οἶκημα μεῖζον (ἐνν. «τοῦ δέοντος») ἄχθος λαβὼν κατερράγη.
 (β) Ἡ ἀπόστασις ἡμῶν θᾶσσον γεγένηται (ἢ πρότερον).

3) Ὄταν εἶναι ἀντίθετο τοῦ α' ὅρου :

- (α) Ἐν εἰρήνῃ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι (ἐνν. ἢ ἐν πολέμῳ).
 (β) Οὐ γὰρ χεῖρον πολλάκις ἀκούειν (ἐνν. «ἢ μὴ ἀκούειν»)

Βραχυλογικὰ ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται μὲ τὶς γενικὲς «τοῦ ὄντος», «τοῦ λόγου», «λόγου», «τοῦ δέοντος», «τοῦ εἰωθότος» κλπ.

(α) Κακία ἐφαίνετο λευκοτέρα τοῦ ὄντος.

(β) Ἐγένετο κρείσσον λόγου.

Β'. Ἐτερόπτωτοι σὲ δοτικὴ

Αὐτοὶ δηλώνουν :

1) Κατὰ τι ἢ ἀναφορά :

Πχ. φιλοπροσέηγορος τῷ τρόπῳ.

2) Τὸ ἀντικείμενο κάποιας ἐνεργείας (δοτικὴ ἀντικειμενική) :

Πχ. Ἐπιδρομὴ τῷ τειχίσματι.

Γ'. Ἐτερόπτωτοι σὲ αἰτιατικὴ

Δηλώνουν κατὰ τι ἢ ἀναφορά :

Πχ. Ποταμὸς τὸ εὖρος πέντε πλέθρων.

Γραφικὰ οἱ ὀνομαστικοὶ (ὁμοιόπτωτοι καὶ ἑτερόπτωτοι) προσδιορισμοί, ποὺ ἀναφέρονται στὸ ὑποκείμενο μπορεῖ νὰ παρασταθοῦν ὡς ἑξῆς :

ὑποκείμενο		Ρῆμα
Ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ		
Α'. ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ	Β'. ΕΤΕΡΟΠΤ.	

1. Ἐπίθετο

α) Ἐπιθετικὸς

β) Κατηγορηματικὸς

1. Ἡ γενικὴ

(α) Κτητικὴ

(β) Δημιουργοῦ

(γ) Διαιρετικὴ

(δ) Ὑλῆς

2. Οὐσιαστικὸ

α) Παράθεση

(ε) Εἶδους ἡ

περιεχομένου

(στ) Ἰδιότητος

β) Ἐπεξηγήση

(ζ) Ἀξίας ἡ

τιμῆματος

(η) Αἰτίας

(θ) Ὑποκειμενική

(ι) Ἀντικειμενική

(ια) Συγκριτική

2. Ἡ δοτική

(α) Κατά τι ἢ ἀναφορᾶς

(β) Ἀντικειμενική

3. Ἡ αἰτιατική

(α) Κατά τι ἢ ἀναφορᾶς

Ἀσκηση 12.—Νὰ βρῆτε τὸν δεῦτερο ὅρο τῆς συγκρίσεως στὶς παρακάτω προτάσεις :

- (1) Οἱ ἀθληταὶ οὐχ ὅταν τῶν ιδιωτῶν γένωνται κρείττονες, τοῦτ' αὐτοὺς εὐφραίνει, ἀλλ' ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἦττους, τοῦτ' αὐτοὺς ἀνιᾷ.
- (2) Οὐδέ γε θᾶττόν τι γίγνεται τῷ τυράννῳ ἢ τῷ ιδιώτῃ ὧν ἐπιθυμεῖ.
- (3) Ἐγώ, ὅταν ὑμῶν ἄρχω, εὐχομαι οὐδὲν ἦττον ζῆν ὑμᾶς ἢ καὶ ἐμαυτόν.
- (4) Πολλῶν δὲ καὶ δεινῶν ὑπαρχόντων τοὺς μὲν παῖδας αὐτῶν ζηλῶ, ὅτι νεώτεροί εἰσι ἢ ὥστε εἰδέναι...
- (5) Βούλομαι δὲ καὶ λόγον εἰπεῖν θρασύτερον ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν ἡλικίαν.
- (6) Οὗτοι δὲ τάχ' ἂν, οὓς ἄρτι ἔλεγον, μείζω τινὰ ἢ κατ' ἄνθρωπον σοφίαν σοφοὶ εἶεν.

Ἀσκηση 13.—Νὰ βρῆτε τοὺς ἑτερόπτωτους προσδιορισμοὺς στὰ κείμενα ποὺ ἀκολουθοῦν :

- (1) Ἔχεις μιὰ γεύση τρικυμίας στὰ χεῖλη - μὰ ποῦ γύριζες

ὅλημερίς τῇ σκληρῇ ρέμβῃ τῆς πέτρας καὶ τῆς θάλασσας;...

Ἄετοφόρος ἄνεμος γύμνωσε τοὺς λόφους,

γύμνωσε τὴν ἐπιθυμία σου ὥς τὸ κόκκαλο

καὶ οἱ κόρες τῶν ματιῶν σου πήρανε τὴ σκυτάλη τῆς χίμαιρας.

- (2) Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὧν ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου.

Ἴσως τινὲς ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι τὸν ἄλλον χρόνον ἐμμεμενῆκώς τοῖς τῆς πόλεως νομίμοις, ὥς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν ἡλικιωτῶν, τοσαύτην πεποίημαι τὴν μεταβολήν...

Παρά ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμῖς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων.

XIII. Ἀνακεφαλαίωση

- (1) Ἐνα πεπερασμένο σύνολο λέξεων μπορεῖ νὰ εἶναι :

- (α) **Φράση**, ἂν δὲν ἔχη ρῆμα καὶ δὲν ὀλοκληρώνη ἓνα νόημα.

- (β) **Πρόταση** :

Κυρία : ἂν ἔχη ρῆμα, ὀλοκληρώνη νόημα καὶ μπορεῖ νὰ σταθῇ στὸ λόγο μόνη της.

Δευτερεύουσα : ἂν ἔχη ρῆμα, ἀλλὰ δὲν ἐκφράζη ἓνα πλῆρες νόημα οὔτε μπορεῖ νὰ σταθῇ στὸ λόγο μόνη. Ἡ δευτερεύουσα δηλ. πρόταση ἰσοδυναμεῖ μὲ φράση.

- (2) Κάθε πρόταση μπορεῖ νὰ χωριστῇ σὲ δύο μέρη :

- (α) **Στὸ ὑποκείμενο** : ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος στὴν πρόταση.

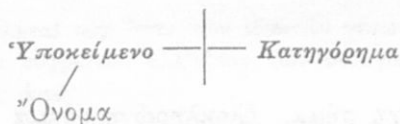
- (β) **Στὸ κατηγορημα** : ἐκεῖνο ποὺ ἀποδίδεται στὸ ὑποκείμενο.

(3) Σ τὸ ὑποκείμενο ὑπάρχει :

(α) μιὰ λέξη, πού δηλώνει τὸ πρόσωπο, τὸ ζῶο ἢ τὸ πράγμα, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάμε, καὶ λέγεται «λέξη ὑποκείμενο».

(β) ἄλλες λέξεις πού συνοδεύουν τὴ λέξη ὑποκείμενο καὶ λέγονται **προσδιορισμοὶ τοῦ ὑποκειμένου**. Αὐτοί, ἐπειδὴ εἶναι ὀνόματα λέγονται **ὀνοματικοί**. Τέτοιοι προσδιορισμοὶ εἶναι : ἡ παράθεση, ἡ ἐπεξήγηση, ὁ ἐπιθετικὸς καὶ ὁ κατηγορηματικὸς προσδιορισμός, πού βρίσκονται στὴν ἴδια πτώση μὲ τὸ ὑποκείμενο (**ὁμοιόπτωτοι προσδιορισμοί**), καὶ οἱ **ἐτερόπτωτοι προσδιορισμοί**, πού βρίσκονται σὲ γενική, δοτική καὶ αἰτιατική.

Γραφικὰ ὑποκείμενο καὶ προσδιορισμοὶ τοῦ παριστάνονται ἔτσι :

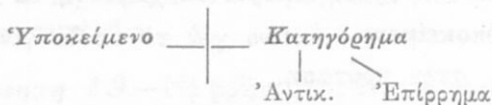

(4) Καὶ στὸ κατηγορημα ὑπάρχει:

(α) Τὸ κυρίως κατηγορημα, δηλαδή τὸ **ρῆμα**,

(β) ἄλλες λέξεις, πού συνοδεύουν τὸ ρῆμα καὶ λέγονται **προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος**. Τέτοιοι εἶναι : τὸ **ἀντικείμενο** καὶ οἱ **ἐπιρρηματικές λέξεις καὶ φράσεις**.

Γραφικὰ παριστάνονται ὡς ἑξῆς :

(5) Προτάσεις ἔχομε τεσσάρων εἰδῶν : (α) **κρίσεως**,

(β) **ἐπιθυμίας**, (γ) **ἐρωτηματικές**, (δ) **ἐπιφωνηματικές**.

ΜΕΡΟΣ 2°

(α) Η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
(β) Η 2η διαδρομή είναι η πιο μακριά.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

(γ) Η 3η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

Επομένως, η 1η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

(δ) Η 4η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
(ε) Η 5η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.
(στ) Η 6η διαδρομή είναι η πιο σύντομη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

I. Ἡ λέξη κατηγορήμα

Παρατηρήστε τὶς προτάσεις :

- (α) Ἡ νυχτερινὴ βροχὴ τὰ ρόδα μας τὰ μάδησε...
(β) Ἀθηνάδας δέ τις Σικυώνιος λοχαγὸς ἐπειρᾶτο τὴν κρήνην συγχοῦν.

Ἔχομε ἤδη ἀναφέρει ὅτι στὸ 1ο μέρος τῆς προτάσεως, δηλαδὴ στὸ ὑποκείμενο, ὑπάρχει μιὰ λέξη ποὺ εἶναι τὸ κυρίως ὑποκείμενο καὶ εἶναι κανονικὰ ὄνομα οὐσιαστικόν.

Στὴν πρόταση (α) τὸ ὑποκείμενο εἶναι «ἡ νυχτερινὴ βροχή», ἐνῶ ἡ λέξη ὑποκείμενο εἶναι «ἡ βροχή». Τὸ κατηγορήμα, ποὺ μᾶς μιλάει γιὰ τὴ «βροχή», εἶναι «τὰ ρόδα μας τὰ μάδησε». Ἀπ' αὐτὲς τὶς τέσσερες λέξεις, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ κατηγορήμα, ὑπάρχει μιὰ, ποὺ μᾶς μιλάει τί ἔκανε πραγματικὰ ἡ βροχή· αὐτὴ εἶναι ἡ λέξη «μάδησε» καὶ εἶναι τὸ κυρίως κατηγορήμα. Στὴν πρόταση (β) τὸ κυρίως κατηγορήμα εἶναι ἡ λέξη «ἐπειρᾶτο».

Τὸ κυρίως κατηγορήμα εἶναι, ἀπὸ συντακτικὴ καὶ γραμματικὴ ἄποψη, ἡ πιὸ σπουδαία λέξη μέσα στὴν πρόταση, γιὰτὶ χωρὶς αὐτὴ καταστρέφεται ἡ πρόταση - γίνεται ἀπλὴ φράση. Ἡ λέξη αὐτή, ὅπως ξέρομε ἀπὸ τὴ γραμματικὴ λέγεται **ρῆμα**. Τὸ ρῆμα καὶ μόνο του, χωρὶς νὰ τὸ συνοδεύη καμιὰ ἄλλη λέξη, μπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ τὸ κατηγορήμα μιᾶς προτάσεως : Πχ. «Ὁ μαθητὴς παίζει», «Δαρεῖος ἠσθένει».

II. Τὸ κατηγορούμενο

Στὶς προτάσεις ὅμως :

- (α) Ἐπειδὴ ἡ μέρα ἦταν ζεστή καὶ ποιητικὴ
(β) Ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφός

τὰ ῥήματα χρειάζονται μιὰ πρόσθετη λέξη (ἄλλη ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο), γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ κατηγορήμα. Μόνα τους δὲν ὁλοκληρώνουν νόημα, γι' αὐτὸ συνοδεύονται ἀπὸ ἄλλες λέξεις : «ζεστὴ καὶ ποιητικὴ», «σοφός», ποὺ βοηθοῦν νὰ συμπληρωθῇ τὸ κατηγορήμα. Οἱ λέξεις αὐτὲς λέγονται **κατηγορούμενα**, καὶ ἀναφέρονται στὸ ὑποκείμενο τοῦ ῥήματος. Τέτοια ῥήματα εἶναι κυρίως τὸ ῥῆμα «εἶμι», ποὺ λέγεται **συνδετικό**. Ἄλλα συνδετικὰ ῥήματα εἶναι :

- (1) Ὑπάρχω, τυγχάνω, διατελῶ, μένω, ἔφυν, πέφικα.
- (2) Γίνομαι, καθίσταμαι, ἀποβαίνω, ἐκβαίνω.
- (3) Ὅσα ἔχουν τὴν ἔννοια τοῦ ἐκλέγεσθαι ἢ διορίζεσθαι, ὅπως : αἰροῦμαι, χειροτονοῦμαι, λαγχάνω, ἀποδεικνυμαι.
- (4) Τὰ **δοξαστικὰ παθητικὰ** : νομίζομαι, φαίνομαι, ὑπολαμβάνομαι, κρίνομαι.
- (5) Τὰ **κλητικὰ παθητικὰ** : ἀκούω, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι, λέγομαι.

Γραφικὰ τὸ κατηγορούμενο παριστάνεται ὡς ἐξῆς :

Ὑποκ. — | — Ῥῆμα — Κατηγορούμενο.

III. Ἐπιρρηματικὸν κατηγορούμενον

Προσεῖτε τὶς προτάσεις :

- (α) Ἐξοῦσα χρόνια μοναχὸς
Ἄσμενοι εἶδον ἀλλήλους
(β) Οἱ στρατιῶται ἐσκήνουν ὑπαίθριοι

(γ) Μᾶς ἦρθε πρωινὸς πρωινὸς. Τριταῖος ἀφίκετο

(δ) Ὁ Πέτρος ἦρθε πρῶτος

Οἱ στρατηγοὶ ἐξῆσαν πρῶτοι

(ε) Αἱ νῆες αἱ ἐλθοῦσαι βοηθοὶ

Παρατηροῦμε ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ ρήματα τῶν παραπάνω προτάσεων δὲν ἀνήκει στὰ συνδετικά. Καὶ ὅμως στὲς προτάσεις ὑπάρχουν κατηγορούμενα (μοναχός, ἄσμενοι, ὑπαίθριοι, πρωινός, τριταῖος, πρῶτος, πρῶτοι).

Ἄν παρατηρήσουμε καλύτερα, θὰ δοῦμε πῶς τὰ κατηγορούμενα αὐτὰ δὲ δηλώνουν μιὰ ιδιότητα τοῦ ὑποκειμένου ἀλλὰ διαφορὲς σχέσεις ἐπιρρηματικές (τρόπο, τόπο, χρόνο, τάξη, σκοπὸ) καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρήματα. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ὀνομάζομε **ἐπιρρηματικὰ κατηγορούμενα**.

IV. Προληπτικὸ κατηγορούμενο

Στὲς προτάσεις :

(α) Ὁ Πέτρος σπουδάζει γιατρὸς

(β) Ὁ ποταμὸς ἐρρῦη μέγας

Τὰ κατηγορούμενα «γιατρὸς» καὶ «μέγας» δηλώνουν ιδιότητα, ποὺ δόθηκε προκαταβολικὰ στὸ ὑποκείμενο, προτοῦ δηλαδὴ τελειώσῃ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ρήματος, ὥστε νὰ τοῦ ἀνήκει δικαιωματικά. Τὸ τέτοιο κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικὸ**.

V. Συμφωνία κατηγορουμένου καὶ ὑποκειμένου

Στὲς προτάσεις :

(α) Ἡ γῆ εἶναι μεγάλη. Γλυκὸ εἶναι τὸ ψωμί

(β) Ἡ Δῆλος ἐστὶ νῆσος. Ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφός

τὰ κατηγορούμενα, ποὺ εἶναι ὅλα **ἐπίθετα**, συμφωνοῦν

μέ τὸ ὑποκείμενο στὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ στὴν πτώση.

Στὶς ἀκόλουθες ὁμῶς προτάσεις :

- (α) Οἱ ἥχοι εἶναι ἄυλές εἰκόνες
- (β) Ἡ πόλις φρούριον κατέστη. Αἱ μεταβολαὶ λυπηρὸν
- (γ) Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ ἡ νύχτα ἐρημοκλήσι
- (δ) Ἡ Δῆλός ἐστι νῆσος

τὰ κατηγορούμενα, ποὺ εἶναι ὅλα **οὐσιαστικά**, ἄλλοτε (στὰ παραδείγματα α καὶ β) συμφωνοῦν μόνο στὴν πτώση, καὶ ἄλλοτε (στὰ παραδείγματα β καὶ γ) καὶ στὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμὸ.

Τὸ κατηγορούμενο δηλαδή, ὅταν εἶναι **ἐπίθετο**, συμφωνεῖ μέ τὸ ὑποκείμενο στὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση, ὅταν ὁμῶς εἶναι **οὐσιαστικό**, ἀναγκαίως μόνο στὴν πτώση, τυχαίως καὶ στὸ γένος καὶ στὸν ἀριθμὸ.

VI. Γενικὴ κατηγορηματικὴ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραπάνω περιπτώσεις τὸ κατηγορούμενο μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται καὶ σὲ πτώση **γενικῇ**, καὶ λέγεται **γενικὴ κατηγορηματικῇ**. Ἀνάλογα μέ τὴν ἰδιαίτερη σημασίαν τῆς ἢ τέτοια γενικῇ εἶναι :

1) Κτητικῇ :

- (α) Ἡ πίπα εἶναι τοῦ παποῦ
- (β) Ὁ ἀγρὸς ἦν τοῦ Κίμωνος

2) Διαιρετικῇ :

- (α) Κι αὐτὸς εἶναι τῆς συντροφιάς μας
- (β) Σόλων τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἐκλήθη

3) Τῆς ὕλης :

- (α) Οἱ στέφανοι οὐ ρόδων ἦσαν ἀλλὰ χρυσαίου

4) Τῆς ιδιότητος :

- (α) Ἦτανε δώδεκα χρονῶ
(β) Τὸ ἐπιτιμᾶν ῥᾶδιον καὶ παντὸς εἶναι

5) Τῆς ἀξίας :

- (α) Ὁ πίνακας αὐτὸς εἶναι τῶν ἑκατὸ χιλιάδων
(β) Πολλοῦ ἀργυρίου γίνεταί

VII. Κατηγορούμενο τοῦ ἀντικειμένου

Σ' ὅλα τὰ παραδείγματα ὡς τώρα τὸ κατηγορούμενο ἀναφερόταν στὸ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος.

Στὰ παραδείγματα ὅμως :

- (α) Τοὺς πόνους μου τραγούδια νὰ σοῦ κάμω
(β) Οἱ Ἀθηναῖοι εἶλον τὸν Περικλέα στρατηγὸν

τὰ κατηγορούμενα «τραγούδια» καὶ «στρατηγὸν» δὲν ἀναφέρονται στὸ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος ἀλλὰ στὸ ἀντικείμενο :

Ὑποκείμενο		Κατηγορημα
Οἱ Ἀθηναῖοι	—	εἶλον
		Περικλέα — στρατηγὸν

Ρήματα, ποὺ παίρνουν τὸ κατηγορούμενο στὸ ἀντικείμενο, εἶναι τὰ **συνδεδεικτά**, ὅταν εἶναι ἐνεργητικὰ μεταβατικά. Πχ.

Τὰ συνδεδεικτά : νομίζομαι, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι, ἀν μετατραποῦν σὲ ἐνεργητικά (νομίζω, καλῶ, ὀνομάζω) δὲ θὰ πάρουν πιά κατηγορούμενο στὸ ὑποκείμενό τους ἀλλὰ στὸ ἀντικείμενο :

- (α) Ὀνομαζόταν δίκαιος. (Τὸν ὀνόμαζαν δίκαιο)
(β) Ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος. (Ἐπεκάλουν αὐτὸν Σίσυφον)

"Ασκηση 14.—Βρῆτε τὸ κατηγορούμενο στὶς παρακάτω προτάσεις :

(1) Θέλω νὰ γένω χρυσοχὸς	(7) Κάθε ὥραῖο εἶναι χνούδι εὐκολότριφτο
(2) Τοῦτό ἐστί ἡ ρητορικὴ	(8) Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς
(3) Καὶ φεύγεις ὁδοιπόρος γιὰ τὰ Σοῦσα	(9) Μιὰ ψεύτρα εἶν' ἡ βοή, τὰ λόγια εἶναι μαχαίρια, παντοῦ εἶν' ἡ πλάνη
(4) Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφω	(10) Σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων
(5) Θά 'ναι μόλις εἰκοσιδυὸ ἐτῶν	(11) Ἄξιον ἐστὶ τὸ φῶς καὶ ἡ πρώτη χαραγμένη στὴν πέτρα εὐχὴ τοῦ ἀνθρώπου.
(6) Ἔτι σκοταῖος ἀπῆλθε	

"Ασκηση 15.—Στὶς παρακάτω προτάσεις βρῆτε ποῦ ἀναφέρεται τὸ κατηγορούμενο (στὸ ὑποκείμενο ἢ στὸ ἀντικείμενο;) :

- (1) Μαζεύτηκαν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ
 νὰ δοῦν τῆς Κλεοπάτρας τὰ παιδιὰ,
 τὸν Καισαρίωνα καὶ τὰ μικρά του ἀδελφία,
 Ἀλέξανδρο καὶ Πτολεμαῖο, ποὺ πρώτη
 φορὰ τὰ βγάζαν ἔξω στὸ Γυμνάσιο,
 ἐκεῖ νὰ τὰ κηρύξουν βασιλεῖς,
 μὲς στὴ λαμπρὴ παράταξη τῶν στρατιωτῶν.
 Ὁ Ἀλέξανδρος - τὸν εἶπαν βασιλέα
 τῆς Ἀρμενίας, τῆς Μηδίας καὶ τῶν Πάρθων.

 Ὁ Καισαρίων στέκονταν πρὸ ἐμπροστά,
 ντυμένος σὲ μετὰξι τριανταφυλλί
- (2) (α) Κῦρος αἰδημονέστατος τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι
 (β) Καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπεδείξατο πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ χωρίον ἀθροίζονται

- (γ) Ποιήσομαι τὴν κατηγορίαν δικαίαν
- (δ) Τίς ὑμῶν ἐστὶν οὕτως εὐήθης, ὃς ἀγνοεῖ τὸν ἐκεῖθεν πόλεμον δεῦρο ἥξοντ', ἂν ἀμελήσωμεν;
- (ε) Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῶν Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὠρμήθης, σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σοι πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους
- (στ) Πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν
- (ζ) Ἄπαντες γὰρ οἱ λησται τοὺς ἀλλοτρίους τόπους καταλαμβάνοντες καὶ τούτους ἐχυροὺς ποιούμενοι ἐντεῦθεν τοὺς ἄλλους κακῶς ποιοῦσιν
- (η) Οὐκ ἤσχύνθη τὴν τῆς πατρίδος ἀτυχίαν αὐτοῦ σωτηρίαν προσαγορεύσας./ Ἰκανὰ νομίζω τὰ εἰρημένα
- (θ) Ἐξαγώγιμον τὴν παρὰ τῶν θεῶν βοήθειαν ἐποίησε

VIII. Συμπλήρωμα τοῦ ρήματος

Α'. Τὸ ἀντικείμενο. Μεταβατικὰ ρήματα

Εἶδαμε ὅτι μερικά ρήματα χρειάζονται μιὰ πρόσθετη λέξη, γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουν τὸ νόημά τους. Τὰ ρήματα αὐτὰ τὰ ὀνομάσαμε συνδετικά καὶ τὴ λέξη, ποὺ συμπληρώνει τὸ νόημά τους, κατηγοροῦμενο (μιὰ λέξη, ποὺ ἀναφέρεται στὸ ὑποκείμενο).

Στὰ παραδείγματα ὅμως :

(α) Ὁ γεωργὸς σκάβει τὸ χωράφι

(β) Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου

(γ) Τέχνην κέκτημαι βραχέα δυναμένην ὠφελεῖν

ὑπάρχουν λέξεις στὸ κατηγορήμα, ποὺ δὲν ἀναφέρονται στὸ ὑποκείμενο, ἀλλὰ δέχονται τὴν ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου. Οἱ λέξεις αὐτὲς («τὸ χωράφι», «τὸν ὕμνον», «τέχνην») λέγονται **ἀντικείμενα**. Οἱ λέξεις πάλι «σκάβει», «δέξου», «κέκτημαι» εἶναι τὰ ρήματα, ποὺ μεταβιβάζουν

τὴν ἐνέργεια ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο στὸ ἀντικείμενο. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **μεταβατικά**.

Τὸ ἀντικείμενο μπαίνει στὶς πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αἰτιατική).

1. Σύστοιχο ἀντικείμενο

Στὰ παραδείγματα :

(α) Χορεύει ὠραῖο χορὸ

(β) Ἐπαινῶ ἔπαινον

τὸ ἀντικείμενο («χορὸν», «ἔπαινον») εἶναι μιὰ λέξη ποὺ ἔχει τὴν ἴδια ρίζα μὲ τὸ ρῆμα («χορεύει», «ἔπαινῶ»). Τὸ τέτοιο ἀντικείμενο, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα μὲ τὸ ρῆμα, λέγεται σύστοιχο ἀντικείμενο, καὶ πολλὲς φορὲς παραλείπεται καὶ μπαίνει στὴ θέση τοῦ ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς τοῦ, ἀλλαγμένος συνήθως στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ καὶ οὐδέτερο γένος. Ἔτσι ἡ πρόταση : «χορεύει ὠραῖο χορὸ» μπορεῖ νὰ γίνη : «χορεύει ὠραῖα».

2. Δίπτωτα ρήματα

Τὰ μεταβατικὰ ρήματα μπορεῖ καμιά φορὰ νὰ πάρουν, ἐκτὸς ἀπ' τὸ κανονικόν, καὶ ἓνα δεύτερο ἀντικείμενο. Τὰ τέτοια ρήματα λέγονται δίπτωτα. Τὸ δεύτερο ἀντικείμενο ποὺ παίρνουν λέγεται **ἕμμεσο** :

Πχ. οὐκ ἐμπλήσετε τὴν θάλασσαν τριήρων

Ἡ πρόταση περιέχει δύο ἀντικείμενα :

(α) τὴν θάλασσαν

(β) τριήρων

Ἄλλο παράδειγμα : «Διδάσκω τὸν παῖδα μουσικήν».

Περιέχει :

(α) τὸ δοσμένο πράγμα : «μουσικὴν»

(β) τὸ πρόσωπο πού δέχεται τὸ πράγμα : «τὸν παῖδα»

Αὐτὸ τὸ «δοσμένο πράγμα» (ὅπου ὑπάρχει καὶ πρό-
σωπο) καλεῖται **ἄμεσο ἀντικείμενο**, γιατί ἡ ἐνέργεια τοῦ
ρήματος περνᾷ ἀμέσως πάνω του. Τὸ δεύτερο ἀντικείμενο
καλεῖται, ὅπως εἴπαμε, **ἔμμεσο**, γιατί φανερώνει ἓνα
πρόσωπο ἢ πράγμα «γὰ τὸ ὁποῖο» ἢ «στὸ ὁποῖο» μιὰ
ἐνέργεια διοχετεύεται ἐμμέσως.

Τὰ ἀντικείμενα παριστάνονται στὴ γραφικὴ ἀνάλυση
ὡς ἑξῆς :

Ὑποκείμενο

(ἐγὼ)

Κατηγορήμα

διδάσκω

| ὁ τὸν παῖδα
μουσικὴν

Ἐνα δίπτυο ρῆμα μπορεῖ νὰ πάρῃ ὡς ἀντικείμενά
του :

- 1) Δύο αἰτιατικές : διδάσκω τὸν παῖδα μουσικὴν
- 2) Αἰτιατικὴ καὶ γενική : πληρῶ τὴν φιάλην ὕδατος
- 3) Αἰτιατικὴ καὶ δοτική : ἔδωκε Κύρῳ χρήματα
- 4) Γενική καὶ δοτική : Ἡμεῖς μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν

Ἀσκηση 16. —Νὰ βρῆτε τὰ ἀντικείμενα στὶς παρα-
κάτω προτάσεις :

- (1) Τώρα πού θὰ φύγεις πάρε μαζί σου καὶ τὸ παιδί
πού εἶδε τὸ φῶς κάτω ἀπὸ κεῖνο τὸ πλατάνι.
- (2) Ἐνιοὶ γὰρ τοιούτων πραγμάτων ἔνεκεν θάνατον ἀλλήλοις
ἐπιβουλεύουσι. Ὡστε οὐδὲ ἑωρακῶς ἦν τὸν ἄνθρωπον.
- (3) Ἦν μου κατηγορήσης, ὅτι αἵρεσίν σοι ἔδωκα, εἰς αὐθις ὅταν
διακονῶ, ἐτέρῳ μοι χρήσει διακόνω.

Β'. Ἐμπρόθετος προσδιορισμός. Ἀμετάβατα ρήματα

Στὶς προτάσεις :

- (α) Ἐξω στὴν πόρτα στέκομαι, ξενάκι εἶμαι καὶ ντρέπομαι
- (β) Τὰ νερὰ ρίπτονται ἐπὶ τοὺς βράχους
- (γ) Κῦρος οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη

ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος παραμένει στὸ ἴδιο τὸ ὑποκείμενο· δὲ μεταβαίνει στὸ ἀντικείμενο. Ὅταν τὸ ρῆμα δηλώσῃ μιὰ ἐνέργεια, ποὺ εἶναι ὁλοκληρωμένη ἀπὸ μόνη της, τὸ ρῆμα λέγεται **ἀμετάβατο**. Μπορεῖ ὅμως τὸ ἴδιο ρῆμα νὰ χρησιμοποιῆται ἄλλοτε ὡς μεταβατικὸ καὶ ἄλλοτε ὡς ἀμετάβατο : Πχ. Παίζω. «Ἐπαιξε καλὰ τὸ ρόλο του».

Στὶς παραπάνω προτάσεις παρατηροῦμε ὅτι τὰ ρήματα συνοδεύονται μὲ ἐπιρρηματικὲς φράσεις («στὴν πόρτα», «ἐπὶ τοὺς βράχους», «ἐπὶ τὰ ὄρη»), ποὺ ἐπειδὴ ἔχουν πρόθεση, λέγονται **ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί**.

Γ'. Ποιητικὸ αἶτιο. Παθητικὰ ρήματα

Στὶς παρακάτω προτάσεις :

- (α) Ὁ μαθητὴς ἐπαινέθηκε ἀπ' τὸ δάσκαλο
- (β) Οὗτοι ἐξελεγχθήσονται ὑπ' ἐμοῦ

τὸ συμπλήρωμα τοῦ ρήματος («ἀπ' τὸ δάσκαλο», «ὑπ' ἐμοῦ») δηλώνει τὸ πρόσωπο ποὺ ἐνεργεῖ πάνω στὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κάνει νὰ πάσχει, καὶ λέγεται **ποιητικὸ αἶτιο**.

Ποιητικὸ αἶτιο παίρνουν τὰ ρήματα ποὺ φανερώσουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο πάσχει, ἥτοι ὑφίσταται τὴν ἐνέργεια κάποιου. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **παθητικά**.

Στις ακόλουθες προτάσεις :

- (α) Ἐξελεγχθήσονται ὑπ' ἐμοῦ
- (β) Τοῦτο παρὰ σοῦ ἀποδεικνύσθω
- (γ) Μήδεια πρὸς ἄνδρὸς ἦσθετ' ἡδικομένη
- (δ) Τοῦτό μοι πως ἐκ θεοῦ δέδοται
- (ε) Ἐπράχθη ἀπὸ τῶν τυράννων οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον
- (στ) Ταῦτα Θεμιστογένοι τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται

τὰ ποιητικὰ αἵτια («ὑπ' ἐμοῦ», «παρὰ σοῦ», «πρὸς ἄνδρὸς», «ἐκ Θεοῦ», «ἀπὸ τῶν τυράννων» καὶ «Θεμιστογένοι») ἐκφέρονται μὲ τὶς προθέσεις : ὑπό, παρὰ, πρὸς, ἐκ, ἀπὸ + γενική καὶ στὸ παράδειγμα (ε) μὲ δοτική, ποὺ δηλώνει τὸ πρόσωπο ποὺ ἐνεργεῖ. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους ἐκφέρεται τὸ ποιητικὸ αἷτιο στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γλῶσσα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παθητικὰ ῥήματα ποιητικὸ αἷτιο μπαίνει καὶ μὲ τὰ ρηματικὰ σὲ : -τέος καὶ τός: Πχ.

- (α) Ὁ ποταμὸς ἡμῖν διαβατέος
- (β) Ὁ ποταμὸς ἐστὶν διαβατὸς τοῖς στρατιώταις

Γιὰ νὰ εἶναι ἡ δοτικὴ (μὲ τὰ -τέος, -τὸς ρηματικὰ καὶ τοὺς συντελικοὺς χρόνους) ποιητικὸ αἷτιο, πρέπει νὰ εἶναι πρόσωπο· ἀλλιῶς δηλώνει ἄλλες σχέσεις· τὸ ὄργανο, ἢ τὸ ἀναγκαστικὸ αἷτιο :

- (α) Ἀνὴρ ἄβουλος ἡδοναῖς θηρεύεται
- (β) Νόσφ ἐφθάραιτο Ἀθηναῖοι καὶ χρημάτων δαπάνη

3. Πῶς μετατρέπεται ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξη σὲ παθητικὴ

1) Στὰ μονόπρωτα ῥήματα :

Ἐνεργητικὴ σύνταξη *Παθητικὴ σύνταξη*

- (α) Τὸν ἀγάπησαν οἱ φίλοι του. Αὐτὸς ἀγαπήθηκε ἀπ' τοὺς φίλους του.

- (β) Ἀθηναῖοι κατεφρόνουν Μεγαρεῖς κατεφρονοῦντο ὑπὸ
Μεγαρέων. Ἀθηναίων.

Τὸ ὑποκείμενο τῶν προτάσεων (οἱ φίλοι, οἱ Ἀθηναῖοι) ἔγινε ποιητικὸ αἴτιο (ἀπ' τοὺς φίλους, ὑπὸ Μεγαρέων), ἐνῶ τὸ ἀντικείμενο (τῶν Μεγαρέων) ἔγινε ὑποκείμενο (αὐτός, Μεγαρεῖς).

2) Στὰ δίπτωτα ῥήματα:

α. Σ' αὐτὰ ποὺ συντάσσονται μὲ αἰτιατικὴ καὶ γενική:

Ἐνεργητικὴ φωνή

Παθητικὴ φωνή

- (α) Ἐσὺ μοῦ ἔδωσες τὴ χαρά. Ἀπὸ σένα μοῦ δόθηκε ἡ χαρά.
(β) Οὗτοι ἡμᾶς πόλεως ἄπε- Ἡμεῖς ὑπὸ τούτων πόλεως ἄπε-
στεροῦμεν. στερούμεθα.

ἡ γενικὴ μένει ἀντικείμενο, ὅπως ἦταν, ἐνῶ τὸ ὑποκείμενο γίνεται ποιητικὸ αἴτιο.

β. Σ' αὐτὰ ποὺ συντάσσονται μὲ αἰτιατικὴ καὶ δοτικὴ:

Ἐνεργητικὴ φωνή

Παθητικὴ φωνή

- (α) Τοῖς Ἀργίοις οἱ σύμμαχοι Τοῖς Ἀργίοις ὑπὸ τῶν συμμά-
ταῦτα παρήνουν. χων ταῦτα παρηνοῦντο.

ἡ δοτικὴ μένει ἀντικείμενο, ἐνῶ ἡ αἰτιατικὴ γίνεται ὑποκείμενο, καὶ ἡ ὀνομαστικὴ ποιητικὸ αἴτιο.

γ. Σ' αὐτὰ ποὺ συντάσσονται μὲ γενικὴ καὶ δοτικὴ:

Ἐνεργητικὴ φωνή

Παθητικὴ φωνή

- (α) Οὗτοι κοινωνοῦν ἡμῖν τοῦ Ὁ κίνδυνος κεκοινωνῆται ἡμῖν
κινδύνου. ὑπ' αὐτῶν.

τὸ ὑποκείμενο γίνεται ποιητικὸ αἶτιο, ἢ δοτικὴ παραμένει ἀντικείμενο, ἐνῶ ἡ γενικὴ γίνεται ὑποκείμενο.

δ. Στὰ συντασσόμενα μὲ δύο αἰτιατικές :

Ἑνεργητικὴ φωνή

Παθητικὴ φωνή

(α) Οὗτος διδάσκει με τὴν
στρατηγίαν.

Ἐγὼ διδάσκομαι ὑπὸ τούτου τὴν
στρατηγίαν.

(β) Περικλέα Ἀθηναῖοι εἵλοντο Περικλῆς ἡρέθη στρατηγὸς ὑπὸ
Ἀθηναίων.

στὸ παράδειγμα (α) τὸ ὑποκείμενο γίνεται ποιητικὸ αἶτιο, ἢ αἰτιατικὴ τοῦ προσώπου ὑποκείμενο, ἐνῶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πράγματος μένει ἀντικείμενο.

Στὸ παράδειγμα (β) τὸ κατηγορούμενο τοῦ ἀντικειμένου (στρατηγόν) στὴν ἐνεργητικὴ σύνταξη, γίνεται κατηγορούμενο τοῦ ὑποκειμένου στὴν παθητικὴ σύνταξη. (στρατηγός).

Γιὰ νὰ μετατρέψουμε τὴν παθητικὴν σὲ ἐνεργητικὴν σύνταξη, ἐνεργοῦμε ἀκριβῶς μὲ τὸν ἀντίθετο τρόπο.

Ἀσκηση 17.— Νὰ βρῆτε τὰ ποιητικὰ αἶτια στὶς ἀκόλουθες προτάσεις :

- (1) Γυρίσαμε στὰ σπίτια μας τσακισμένοι
μὲ ἀνήμπορα μέλη, μὲ τὸ στόμα ρημαγμένο
ἀπὸ τὴ γέψη τῆς σκουριᾶς καὶ τῆς ἀρμύρας.
Ἀπλώνει μιὰ παλάμη ροζιασμένη ἀπὸ τὰ σκοινιά καὶ
τὸ δοιάκι, μὲ δέρμα δουλεμένο ἀπὸ τὸ ξεροβόρι
ἀπὸ τὴν κάψα κι ἀπ' τὰ χιόνια.
- (2) Παλαμῆδην πάντες ὕμνοῦσιν, ὥς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς
ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀπώλετο.
Οἶμαι γάρ με παρὰ σοῦ σοφίας πληρωθήσεσθαι.

Κῦρος ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ γενέσθαι
θεραπεύειν φίλους.

Αἱ Ἀθηναίων νῆες τοῖς Κερκυραίοις οὐχ ἑωρῶντο.

Δ'. Ἀπρόσωπα ρήματα

1. Ὑποκείμενο τῶν ἀπροσώπων ρημάτων

Ἐξετάστε τίς προτάσεις :

(α) Λέγεται πεσεῖν σκηπτόν.

(β) Δῆλόν ἐστι τοῖς Ὀλυνθίοις ὅτι νῦν οὐ ὑπὲρ μέρους
χώρας πολεμοῦσιν, ἀλλ' ἀναστάσεως καὶ ἀνδραποδι-
σμοῦ τῆς πατρίδος.

(γ) Αἰσχρὸν εἶ τις τρέπεται ἐν μάχῃ.

(δ) Καὶ οὐ πολλῷ χρόνῳ ὕστερον μετέμελε τοῖς Ἀθηναίοις.

Ἀπ' τῆς παραπάνω προτάσεις διαπιστώνομε ὅτι τὰ
ρήματα «λέγεται», «δῆλόν ἐστι», «αἰσχρὸν (ἐστὶ)» καὶ
«μετέμελε» δὲν παίρνουν πρόσωπο ὡς ὑποκείμενο, ἀλλὰ :
στὴν (α) ἀπαρέμφατο, στὶς (β) καὶ (γ) δευτερεύουσα πρό-
ταση (ειδική, πλάγια ἐρωτηματική), στὴ (δ) τὴν ἀφηρη-
μένη ἔννοια ποὺ περιέχεται στὸ ρῆμα «(μεταμέλεια)».

Τὰ ρήματα, ποὺ δὲν ἔχουν πρόσωπο ὡς ὑποκείμενο,
λέγονται **ἀπρόσωπα** καὶ βρίσκονται μόνο στὸ γ' ἐνικὸ πρό-
σωπο, γι' αὐτὸ λέγονται ἀλλιῶς καὶ **τριτοπρόσωπα**. (Στὸ
ἴδιο πρόσωπο καὶ πολλὰ ἀπ' τὰ προσωπικὰ παίρνονται
ὡς ἀπρόσωπα).

Ἀπ' τὰ ἀπρόσωπα ρήματα δὲν ἔχουν ὑποκείμενο τὰ
ἀκόλουθα :

1) Μέλει, μεταμέλει, μέτεστι,

2) δεῖ (ἐνίστε),

3) Τὰ παθητικὰ ἀπρόσωπα (κυρίως ὅταν βρίσκωνται σὲ συν-
τελικὸ χρόνο):

3. Μορφές

Τὰ ἀπρόσωπα ρήματα τὰ συναντοῦμε σὲ **τρεῖς μορφές**:

(α) **Μονολεκτικά**: *δεῖ, χρή, ἔξεστι, μέλει, μέτεστι, μεταμέλει* πέπρωται, *εἴμαρται, παρεσκεύαστο, λέγεται* κλπ.

(β) *Μὲ τὸ ρῆμα ἐστὶ καὶ τὸ οὐδέτερο ἐπιθέτου*: *ἄξιον, ῥάδιον, δεινόν, χαλεπόν, δίκαιον, θαυμαστόν, αἰσχρόν* κλπ.

(γ) *Μὲ τὸ ἐστὶ ἢ γίνεταί καὶ τὰ οὐσιαστικά*: *ἀνάγκη, καιρός, ὥρα, θέμις*.

(δ) *Μὲ τὸ ἐστὶ καὶ τὸ οὐδέτερο τῶν -τέος ρηματικών*: *ποιητέον, διαβατέον, πρακτέον, ἀντιληπτέον* κλπ.

(ε) *Μὲ τροπικὸ ἐπίρρημα καὶ τὸ ρῆμα ἔχει* : *ὀρθῶς ἔχει, νομίμως ἔχει, χαλεπῶς ἔχει* κλπ.

4. Προσωπικὴ σύνταξη τῶν ἀπροσώπων

Τὰ ἀπρόσωπα ρήματα ἔχουν σύνταξη προσωπική, ἂν ὑπάρχῃ μέσα στὴν πρόταση **ὀνομαστικὴ** πτώση :

Πχ. Δοκεῖ μοι ὁ κατήγορος οὐδὲν ἀληθὲς λέγειν.

Ἀνάλυση:

Τὸ ρῆμα «δοκεῖ» ἔχει δοτικὴ προσωπικὴ κι ὅταν εἶναι προσωπικό.

Ἀσκηση 18.—Νὰ βρῆτε τὰ ὑποκείμενα τῶν ἀπροσώπων ρημάτων καὶ τῶν ἀπροσώπων ἐκφράσεων στὶς ἀκόλουθες προτάσεις :

- (1) 'Ράδιόν ἐστι τοῦτο καταμαθεῖν.
- (2) 'Ομολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.
- (3) "Ο δοκεῖ κηλὶς εἶναι τοῖς σπουδαίοις Λακεδαιμονίων.
- (4) Φημὶ δεῖν ἐθελῆσαι καὶ παροξυνθῆναι καὶ τῷ πολέμῳ προσέχειν.
- (5) Τῷ ἐσθλῷ ἐγχωρεῖ κακῷ γενέσθαι.
- (6) Δίκαιον εὖ πράττοντα μεμνήσθαι θεοῦ.
- (7) Νῦν ἔξεστιν ὑμῖν εὐεργέτας φανῆναι τῶν Λακεδαιμονίων.
- (8) Θαρσεῖν χρή, τάχ' αὖριον ἔσεται ἄμεινον.
- (9) 'Υμῖν εὐδαίμοσιν ἔξεστι γενέσθαι.
- (10) "Ωρα ἀπιέναι.

IX. Διάθεση καὶ φωνὴ τοῦ ρήματος

Ἡ διάθεσις δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴ φωνή. Ἡ πρώτη δηλώνει τὴν ιδιότητα ποὺ ἔχουν ὁρισμένοι τύποι τοῦ ρήματος νὰ δείχνουν τὴ θέσιν ποὺ παίρνει τὸ ὑποκείμενο ἀπέναντι στὴν κατάστασις ποὺ ἐκπροσωπεῖ τὸ ρῆμα. Ἡ δευτέρα δηλώνει τὴν κατηγορίαν, ὅπου ἀνήκει τὸ ρῆμα ἀνάλογα μὲ τὴν κατάληξίν του.

Ἔτσι :

- (1) Ἔχει κατάληξιν -ω ἢ -μι τὸ ρῆμα; ἀνήκει στὴν ἐνεργητικὴ φωνή.
- (2) Ἔχει κατάληξιν -μαι; ἀνήκει στὴν παθητικὴ φωνή.

Δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὴ διάθεσις :

- (1) Λέγεται ἐνεργητικὴ ἡ διάθεσις τοῦ ρήματος, ὅταν φανερώνη ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ.

Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα διαίρουσιν ἐν :

(α) **Μεταβατικά**, ὅταν ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου πηγαίνει στὸ ἀντικείμενον.

(β) **Ἀμετάβατα**, ὅταν δὲν παίρνουν ἀντικείμενο.

(2) Λέγεται **παθητικὴ** ἡ διάθεση τοῦ ρήματος, ὅταν δηλώνῃ ὅτι τὸ ὑποκείμενο παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλο, καὶ

(3) **Μέση**, ὅταν τὸ ὑποκείμενο δέχεται κάποιο ἀντίχτυπο τῆς καταστάσεως πὺ δὴλώνει τὸ ρῆμα, πὺ δὲ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστῇ οὔτε ὡς ἐνέργεια οὔτε ὡς πάθος.

Ἔτσι ρήματα ἐνεργητικὰ στὴ μορφὴ (μὲ κατὰληξή **-ω**) μπορεῖ νὰ ἔχουν διάθεση παθητικὴ· καὶ ρήματα μέσα (μὲ κατὰληξή **-μαι**) νὰ εἶναι ἐνεργητικῆς διαθέσεως :

(α) **Θνήσκω** (παθητικῆς διαθέσεως) : **θνήσκω** ὑπὸ τινος.

(β) **ποιοῦμαι** (ἐνεργ. διάθεσεως) : **ποιοῦμαι** κατηγορίαν.

Χ. Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος

Ἡ ἐνέργεια, τὸ πάθος ἢ ἡ ὅποιαδῆποτε κατάσταση μπορεῖ νὰ ἐμφανιστῇ σὲ ὅποιαδῆποτε χρονικὴ βαθμίδα : **στὸ παρελθόν, στὸ παρόν, στὸ μέλλον :**

(α) γράφω, ἔχω γράψει

γράφω, γέγραφα

(β) ἔγραφα, εἶχα γράψει

ἔγραφον, ἐγεγράφειν

(γ) θὰ γράψω, θὰ γράφω,
θὰ ἔχω γράψει

γράφω, γεγραφὼς ἔσομαι

Στὶς προτάσεις (α) τὸ ρῆμα ἐκφράζει μιὰ ἐνέργεια, πὺ συντελεῖται **στὸ παρόν**.

Στὶς προτάσεις (β) τὸ ρῆμα ἐκφράζει μιὰ ἐνέργεια πὺ συντελεῖται **στὸ παρελθόν**.

Στὶς προτάσεις (γ) ἡ ἐνέργεια συντελεῖται **στὸ μέλλον**

Χρόνοι εξακολουθητικοί, στιγμιαίοι, συντελικοί

Ἡ ἐνέργεια σὲ κάθε χρονικὴ βαθμίδα μπορεῖ νὰ γίνε-
ται μιὰ στιγμή, μπορεῖ ὅμως νὰ γίνεται **εξακολουθητικά**
ἢ νὰ **ἔχη** γίνει.

Μ' αὐτὴ τὴ βάση οἱ χρόνοι ὀνομάζονται : **στιγμιαίοι**,
εξακολουθητικοί καὶ **συντελικοί**.

Στιγμιαίοι εἶναι ὁ ἀόριστος καὶ ὁ στιγμιαίος μέλλοντας.

Ἐξακολουθητικοί εἶναι ὁ ἐνεστώτας, ὁ παρατατικός
καὶ ὁ εξακολουθητικός μέλλοντας.

Συντελικοί ὁ παρακείμενος, ὁ περσυντέλικος καὶ ὁ τετε-
λεσμένος μέλλοντας.

Γραφικά τὰ παραπάνω παριστάνονται ὡς ἑξῆς :

Τ Ρ Ο Π Ο Σ

		Ἐξακολουθητικός	Στιγμιαίος	Συντελικός
Χ Ρ Ο Ν Ο Σ	Παρελθόν	Παρατατικός	Ἀόριστος	Ἵπερσυντέλικος
	Παρόν	Ἐνεστώτας		Παρακείμενος
	Μέλλον	Ἐξακολουθητικός Μέλλοντας	Στιγμιαίος Μέλλοντας	Τετελεσμένος Μέλλοντας

ΧΙ. Ἀρκτικοί καὶ ἱστορικοί χρόνοι

1) Ἀρκτικοί

- (α) **Ὅριστική** : ἐνεστώτα, μέλλοντα, παρακειμένου
καὶ γνωμικοῦ ἀορίστου.

(β) Ὑποτακτική, εὐκτική καὶ προστακτική ὅλων τῶν χρόνων, ὅταν βρίσκονται σὲ ἀνεξάρτητη πρόταση.

(γ) Ὑποτακτική, εὐκτική, ἀπαρέμφατο, μετοχή, ὅταν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἀρκτικό χρόνο.

2) Ἱστορικοί

(α) Ὅριστική: παρατατικοῦ, ἀορίστου, ὑπερσυντελικου καὶ ἱστορικοῦ ἐνεστώτα.

(β) Δυνητική ὀριστική (ὀριστ + ἄν).

(γ) Ὑποτακτική, εὐκτική, ἀπαρέμφατο, μετοχή, ὅταν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἱστορικό χρόνο.

XII. Ἑγκλίσεις

1) Ἡ ὀριστική

Στὰ παραδείγματα:

(α) εἶναι γλυκιά ἡ ζωὴ
Τὰ πάντα βεῖ

(β) Ἄν εἶχε στόμα νὰ μιλήσῃ ὁ πίνακας, τί δὲ θὰ ἔλεγε
Πᾶς ἂν τις ἀνὴρ ἠράσθη δάιος εἶναι

(γ) Μακάρι νὰ ᾿χα τὴν χαρὰ τὴν πρώτην
Εἴθ' εἶχες βελτίους φρένας

ἡ ἑγκλίση τῶν ρημάτων ὅλων εἶναι ὀριστική.

Στὴν ὁμάδα ὅμως (α) ἡ ὀριστική δηλώνει κάτι τὸ πραγματικό, στὴν ὁμάδα (β) τὸ ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ καὶ συνοδεύεται κανονικά μὲ τὸ δυνητικό «ἂν», στὴν (γ) εὐχὴ ἀνεκπλήρωτη.

Ἔτσι ἔχομε:

(α) τὴν ἀπλή ὀριστική, ποὺ δηλώνει κάτι τὸ πραγματικό,

(β) **τὴν δυνητικὴ ὀριστικὴ**, ποὺ ἐκφράζει τὸ δυνατό στὸ παρελθὸν ἢ τὸ ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ,

(γ) **τὴν εὐχετικὴ ὀριστικὴ**, ποὺ ἐκφράζει εὐχὴ ἀνεκπλήρωτη.

Ἡ ἀνεκπλήρωτη εὐχὴ μπορεῖ ἀκόμη νὰ δηλωθῇ μὲ τὸ ὄφελον, ὥς ὄφελον + ἀπαρέμφατο.

Ἡ ὀριστικὴ εἶναι ἡ ἔγκλιση τῶν προτάσεων κρίσεως (ἐκτὸς τῆς εὐχετικῆς ὀριστικῆς).

2) Ἡ ὑποτακτικὴ

Ἄς δοῦμε τίς προτάσεις :

(α) Ἄς πῇ τὸ μάθημα ἄλλος ἓνας

Ἴωμεν εἰς Σαλαμῖνα

(β) Νὰ ζῇ κανεὶς ἢ νὰ μὴ ζῇ

Τί φῶμεν πρὸς ταῦτα, ὦ Σώκρατες;

Στὴν ὁμάδα (α) ἡ ὑποτακτικὴ δηλώνει ἐπιθυμία, προτροπὴ. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ δηλώσῃ καὶ ἀποτροπὴ, ἀπαγόρευση, παράκληση κ.ἄ. Στὴν ὁμάδα (β) δηλώνει **ἀπορία**.

Στὴν πρώτη περίπτωση ἡ ὑποτακτικὴ λέγεται **προτρεπτικὴ**. Στὴ δεύτερη **ἀπορηματικὴ**.

Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ἡ ἔγκλιση τῶν προτάσεων ἐπιθυμίας.

3) Ἡ εὐκτικὴ

Στὶς προτάσεις :

(α) Ὡ παῖ, γένοιο πατὴρ εὐτυχέστερος

(β) Ἡδέως ἂν ἐροίμην Λεπτίνην

ἡ εὐκτικὴ, στὸ παράδειγμα (α) ἐκφράζει εὐχὴ ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκπληρωθῇ, ἐνῶ στὸ (β) τὸ δυνατό, τὸ ἐνδεχόμενον στὸ

παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἔχομε δηλαδή δύο εὐκτικές :

(α) τὴν εὐχετική καὶ (β) τὴ δυνητική.

4) Ἡ προστακτική

Στὶς προτάσεις :

(α) Τὴ χάραξη φρόντισε τεχνικὰ νὰ γίνη
Μὴ ἄλλως ποίει

(β) Κάμε, ὅπως σ' ἀρέσει
Ἐγὼ παραχωρῶ καὶ λεγέτω

ἡ προστακτική δηλώνει **προτροπή** ἢ **ἀπαγόρευση** (παραδείγμ. α) καὶ **παραχώρηση** (παραδείγμ. β).

Ἡ προστακτική ἐκφράζει κυρίως **προσταγή**. Ἀνάλογα ὅμως μὲ τὴν ψυχικὴ διάθεση τοῦ ὁμιλητῆ μπορεῖ νὰ πάρη διάφορες ἀποχρώσεις : (α) **παραίνεση**, (β) **συγκατάθεση**, (γ) **παράκληση**, (δ) **εὐχή** κλπ.

Ἡ προστακτική εἶναι ἑγκλιση τῶν προτάσεων ἐπιθυμίας.

XIII. Οἱ ἐγκλίσεις στὶς προτάσεις κρίσεως καὶ ἐπιθυμίας

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βλέπομε ὅτι στὶς προτάσεις :

1) Κρίσεως (ἄρνηση δὲν - οὐ) χρησιμοποιοῦνται :

(α) Ἀπλή ὀριστική

(β) Δυνητική ὀριστική

(γ) Ἀπλή ὀριστική παρατατικοῦ (σπανίως)

(δ) Δυνητική ὀριστική (ὀριστική + ἂν)

(ε) Φαινομενικὴ ὑποτακτικὴ (ισοδυναμεῖ μὲ ὀριστ. μέλλοντα).

2) Ἐπιθυμίας

- (α) Ὑποτακτική (προτρεπτική, ἀπορηματική)
- (β) Προστακτική
- (γ) Εὐχετική εὐκτική
- (δ) Εὐχετική ὀριστική
- (ε) Ὀφελον, ὥς ὠφελον + ἀπαρέμφατο.

Ἀκόμη (στ) Ἀπόλυτο ἀπαρέμφατο (ἀντὶ γιὰ προστακτική : «ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις»)

(ζ) Ὀριστική μέλλοντος : «οὐ φονεύσεις».

Ἀσκηση 19. Τί δηλώνουν οἱ ἐγκλίσεις στίς παρακάτω προτάσεις;

(1) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς τρεῖς παρασάγγας εἵκουν εἰς Πέλτας. (2) Φῶς εἰ μὴ εἶχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν. (3) Εἶθε ἡδύνασο δρᾶν. (4) Ἴθι ἴωμεν. (5) Κατέκαυσα τὰ πλοῖα, ἵνα μὴ διαβῇ. (6) Εἶθε γένοιο ἀγαθός. (7) Φαίη ἂν ἡ θανοῦσα, εἰ φωνὴν λάβοι. (8) Ἡρώτα τις ὁ θόρυβος εἶη. (9) Ὁ Ἡρακλῆς ἐν ἀπορίᾳ ἦν ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράποιτο. (10) Ἀνάβηθι καὶ εἰπὲ σὺ ἐμοί. (11) Ἐχοις ἂν με διδάξαι τί ἐστὶ νόμος; (12) Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει. (13) Οὗτος ἔλεγεν ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἶη. (14) Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;

Ε'. Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ

Εἴπαμε ὅτι οἱ ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ (παράθεση, ἐπεξήγηση, ἐπιθετικὸς καὶ κατηγορηματικὸς προσδιορισμός) προσδιορίζουν μέσα σὲ μιὰ πρόταση ὀνόματα. Ὑπάρχουν ὅμως ὀρισμένες λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὸ ρῆμα καὶ δηλώνουν τὸ πότε, ποῦ πῶς, γιατί ἐγίνε ἢ γίνονται κάτι. Οἱ λέξεις αὐτὲς λέγονται ἐπιρρήματα καὶ στὸ συντακτικὸ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί. Ἐπιρρηματικοὺς προσδιορισμοὺς ἔχομε τεσσάρων εἰδῶν :

1. Τ ό π ο υ

Προσέξτε τὲς προτάσεις :

- (α) Ἔξω βρέχει.
- (β) Ἀπῆλθεν οἶκαδε.

Τὰ ἐπιρρήματα «ἔξω», «οἶκαδε» δηλώνουν τόπο καὶ ὀνομάζονται **ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τόπου**.

Προσέξτε κι αὐτὲς τὲς προτάσεις :

- (α) Ἡ μὲν δὴ Ἀθήνησι στάσις οὕτως ἐτελεύτησεν.
- (β) Ἐπεὶ ἐκεῖσε ἀφίκετο... Ἀπῆλθεν οἶκαδε, Ἀθήναζε.
- (γ) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει.
- (δ) Ταύτῃ εἰσῆλθον.

Παρατηροῦμε ὅτι ὅλα τὰ ἐπιρρήματα τῶν προτάσεων δηλώνουν τόπο, ἀλλὰ στὸ παράδειγμα (α) τὸ ἐπίρρημα «Ἀθήνησι» δηλώνει ἐπὶ πλέον καὶ **στάση**, στὸ (β) τὰ ἐπιρρήματα «ἐκεῖσε», «οἶκαδε», «Ἀθήναζε» δηλώνουν **κίνηση** σὲ τόπο, στὸ (γ) **κίνηση ἀπὸ τόπο** καὶ στὸ (δ) **κίνηση διὰ μέσου κάποιου τόπου**.

2. Χ ρ ό ν ο υ

Στὲς παρακάτω προτάσεις :

- (α) Ἐχθὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου πὼς ἦρθες.
- (β) Ποτὲ δὲν σὲ ἐλησμόνησα, ποτέ.
- (γ) Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων, ἢ οὐ πρῶ ἔτι ἐστί;

τὰ ἐπιρρήματα «ἐχθὲς», «ποτέ», «τηνικάδε», «πρῶ», «ἔτι» δηλώνουν **χρόνο** καὶ ὀνομάζονται **ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ χρόνου**.

3. Τ ρ ό π ο υ

Τὰ ἐπιρρήματα στὲς ἀκόλουθες προτάσεις δηλώνουν **τρόπο**:

- (α) Πικρὰ γιὰ μᾶς ὁ Πρίαμος καὶ ἡ Ἑκάβη κλαῖνε.

(β) Ψυχὰὶ ποὺ ἐπέσαστε εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως.

(γ) Οὕτω λέγει Κύριος.

4. Π ο σ ο ὺ

Στὶς προτάσεις :

(α) Πολὺ τὴν καταφρόνεςες τῇ ζωῇ, π' ἀνάθεμά τη!

(β) Μὲ φαίνεται ποὺ ὁ Λεύκιος μεγάλως θ' ἀγαπήθη.

(γ) Μηδὲν ἄγαν (ποίει).

τὰ ἐπιρρήματα «πολὺ», «μεγάλως», «ἄγαν» δηλώνουν ποσό. Εἶναι ἐπομένως ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τοῦ ποσοῦ.

Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ποὺ ἀναφέραμε ἐκφέρονται ὅλοι μὲ καθαρά ἐπιρρήματα. Ὅπως μπορούμε ὅμως νὰ παρατηρήσουμε δὲν ἐκφράζουν ὅλες τὶς ἐπιρρηματικὲς σχέσεις : (τοῦ ὀργάνου, τοῦ αἰτίου, τοῦ μέσου, τῆς συνοδείας, τῆς ἀναφορᾶς). Γι' αὐτὸ οἱ σχέσεις αὐτὲς ἐκφέρονται μὲ πλάγιες πτώσεις, μὲ ἐμπροθέτους προσδιορισμοὺς, μὲ δευτερεύουσες προτάσεις, ἐπιρρηματικὲς μετοχές, ἀπαρέμφατα (τοῦ σκοποῦ, τῆς ἀναφορᾶς).

ΣΤ'. Ἰσοδυναμίες ἐπιρρήματος

Ἡ πρόταση :

Οἱ λαγῶοι νύκτωρ νέμονται

μπορεῖ νὰ δηλώσῃ τὴν ἴδια ἐπιρρηματικὴ σχέση (χρόνου), ἂν γραφῇ ὡς ἑξῆς :

(α) Οἱ λαγῶοι τὴν νύκτα νέμονται

(β) Οἱ λαγῶοι νυκτὸς νέμονται

(γ) Οἱ λαγῶοι κατὰ τὴν νύκτα νέμονται

(δ) Οἱ λαγῶοι ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς νέμονται

(ε) Οἱ λαγῶοι νέμονται, ὅποταν ἡ νύξ ἐπέλθῃ.

Στις παραπάνω προτάσεις ή λέξη «νύκτωρ» είναι επίρρημα χρονικό. Τήν ίδια επιρρηματική σχέση χρόνου εκφράζει καί (α) ή αίτιατική «τὴν νύκτα», (β) ή γενική «νυκτός», (γ) τὸ ἐμπρόθετο «κατὰ τὴν νύκτα», (δ) ή επιρρηματική μετοχή «ἐπελθούσης» καί (ε) ή δευτερεύουσα χρονική πρόταση «ὁπότεν ή νύξ ἐπέλθῃ».

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καί μὲ τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα (τόπου, ποσοῦ, αἰτίας, τρόπου κλπ.).

Γραφικά οἱ ἰσοδυναμίες αὐτὲς παρίστανται ὡς ἑξῆς :

Ὑποκείμενο

εἶδος

ΕΠΙΡΡΗΜ. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

- (1) Ἐπίρρημα
- (2) Ἐμπρόθετος προσδιορ.
- (3) Πλάγια πτώση
- (4) Μετοχή (ἐπιρρηματ.)
- (5) Δευτερ. πρότ. (ἐπιρρημ.)
- (6) Ἀπαρέμφ. (τοῦ σκοποῦ, ἀναφ.)

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΜΠΡΟΘΕΤΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ

1. προθέσεις

A'. Μονόπτωτες

Σημεία	Παραδείγμ. (βασικά)	Μεταφ. χρήση	Σύνθετα
(1) εἰς ἣ ἔς Μὲ ἀϊτιτικὴ ἢ «μέσα», «σὲ». Δηλώνει: τόπο, χρόνο. Μετφ.: ἀναφορά, σκοπó, ὄριο ἀριθμη- τικó.	ἦκεν εἰς Πέλας εἰς τὴν ὑστεραίαν ἦλθον εἰς τριακoσoυς	εἰς πάντα πρῶτος εἰς συμβουλὴν ἦλθον εἰς τριακoσoυς	«μέσα», «καλά», «ἀκριβῶς»: εἰσορμῶ, εἰσακούω.
(2) ἐν Μὲ δοτικὴ ἢ «μέσα», «ἀνάμεσα» Δηλώνει: τόπο, χρόνο. Μετφ.: «ἐνώπιον», «κοντά», ὄργανο, τρόπο ἢ συμφωνία.	ἐν ἀγροῦς ἐν τοῖς δένδροις ἔστασαν ἐν τρισὶν ἡμέραις	ἐν Ἀθηναίοις ἐπαίνειν. οἱ θεοὶ σημαίνουσι ἐν σημείοις. ἐν τάχει. ἐν τοῖς νόμοις δεῖ ψηφισασθαι.	«μέ», «πολύ» «ἐντελῶς»: ἐμπύχος, ἐμπλεως
3. σὺν ἢ ξὺν «μαζὶ μέ», «μέ». Δηλώνει: συνοδεία, συνδρομή, συμφωνία.	σὺν στρατεύματι. σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα. σὺν τῷ νόμῳ		«ἐντελῶς», «καλά»: συγκαλύπτω, συνορῶ.
(3) 4. ἀντὶ Μὲ γενικὴ ἢ Δηλώνει: τόπο, Μετφ.: ἀντικατάσταση αἰτία; ὁμοιότητα «ἀντὶς γιὰ», «γιά», «σάν».	ἐβασίλευσεν ἀντ' ἐκείνου Ἀντὶ κυνὸς εἰ φύλαξ ᾠφελῶ αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὕπ' ἐκείνου		«ἐναντίον», «ἐπίσης» «ὁμοίως»: ἀντιλέγω ἀντευεργετῶ

5. από	Δηλώνει: τόπο, χρόνο. Μετφ.: καταγωγή, ύλη, αίτια, μέσο, τρόπο, συμφωνία.	ώρμαζτο από Σάρδεων από τούτου του χρόνου	γεγονώς από Δημαράτου. από ξύλου πεποιημένα από τούτου του τολμήματος επηρέθη, στρατεύμα συνέλεξεν από των χρημάτων. από στόματος λέγω. από συμβάσεως.	«από», «ξ», «παύ» «δεν»: απομανθάνω, αποφοιτώ, άπαξίω.
--------	--	--	--	---

6. έκ, έξ	«από μέσα» Δηλώνει: τόπο Μετφ.: καταγωγή, ύλη ή όργανο. τρόπο, αίτια. συμφωνία.	Τά έκ γής δούμενα. Έξ αγορᾶς καί από του βουλευτηρίου	Οί έξ Ηρακλέους, έτοιούντο διαβάσεις έκ των φουνικών πάτριον ήμιν έκ των πόνων τάς άρετάς καῶσθαι. έκ παντός τρόπου. έκ ταύτης τής εξέτάσεως. έκ των έργων χρημαλλον ή έκ των λόγων την ψήφον φέρειν.	«έξω», «τελείω»: έξέρχομαι. έκπλεω. έξεριγάζομαι.
-----------	---	--	---	---

7. πρό	«Μπροστά», «μπροστά από» Δηλώνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: υπεράσπιση άντικατάσταση	πρό των πυλών. Οί πρό ήμιν γεγονότες. Μετφ.: υπεράσπιση άντικατάσταση	πρό πάτρης αποθήσκειν. πρέπειν έφους πρό τώνδε φωνείν. Τότε ήρού πρό τής φυγής θάνατον.	«μπροστά», «πρίν», «φανερά», «δημοσίη», «περισσότερο»: πρόχωρώ, πολέγω, προκηρύττω, προτιμῶ.
--------	---	---	---	--

Β'. Δίπτωτες

8.	(1) Μὲ αἰτιατικὴ ἀνὰ «ἐπάνω» Σημαίνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: τρόπο, ἀναλογία	Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον. ἀνὰ τὸν πόλεμον.	Ἀνὰ κράτος. Ἀνὰ λόγον.	«ἐπάνω», «πίσω», «πάλι» (ἀναγράφω, ἀναχωρῶ, ἀναβιάσκομαι).
9.	(2) Μὲ δοτικὴ «πάνω» (1) Μὲ αἰτιατικὴ «διὰ μέσου», «γιά», «ἐξ αἰτίας». Δηλώνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: αἴτιο (ἀνα- γκαστικό, τελικό).	Χρυσέω ἀνὰ σκήπτρῳ. βῆ διὰ δώματα διὰ νύκτα.	Δι' ἄρετῃν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν τύχην ἐνίκη- σαν. Διὰ τοῦτο, ἵνα τὰ λοιπὰ βελτίω γίνεται	«Διὰ μέσου», «συνε- χῶς», «χωριστὰ σὲ δύο», «ἀμειβαίως», «ἐντελῶς»: (διαβαίνω, διατεύομαι, δια- φθείρω).
	(2) Μὲ γενικὴ «διὰ μέσου», «κατὰ τὴ διάρκειαν», «μέ». Δηλώνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: μέσο, ὄργανο, τρόπο.	ἔξελαύνει διὰ τῆς Φρυγίας. Διὰ νυκτός, Διὰ παντὸς τοῦ βίου	Δι' ὀφθαλμῶν ὁρώμεν. Ἐπράξαν ταῦτα δι' Εὐρυμάχου. Ἐπελθόντες διὰ τάχους.	
10.	(1) Μὲ αἰτιατικὴ κατὰ «κάτω», «κάτω ἀπὸ» Δηλώνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: «διὰ μέσου», «ἀπέναντι», «κατόπι» τρόπο: («μέ»), διανομή συμφωνία, ἀναφορά, αἰτία.	ἔπλεον κατὰ τὸν ποταμόν. Ἐνίκων κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Λυκοῦργος κατὰ τοὺς Ἡρακλείδας ἐγένετο.	Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. Ἐνίκων τὸ καθ' αὐτοὺς. ἦσαν κατὰ τοὺς ἄλλους, κατὰ τάχος. Κατὰ κράτος. Τεταγμένοι κατὰ Ἰλας καὶ κατὰ τάξεις. Κατὰ τὸ δίκαιον. Τὰ κατὰ Πανστανίαν. Κατὰ φύλιν αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι ξυνέσποντο.	«κάτω», «ἐναντίον», «πίσω», «τελείως» «χωριστὰ». (καταβαίνω, κατηγο- ρῶ, καταναίω, κατα- νέμω).

- (2) Μ ἐ γ ε ν ι κ ῆ
 «Ἀπὸ κάτω ἀπό»,
 ἀκάτω σέ».
 Δηλώνει: τόπο.
 Μετρ.: ἐναντίον,
 ἀναφορά.

Ἦεντο κατὰ γηλόφου.
 Κατὰ τῆς θαλάσσης
 ἤφρανισθη.

Ἀναμνήσω ὑμᾶς, ὁ
 τελευταῖον κατ' ἐμοῦ
 εἶπε.
 Τοῦτο κατὰ πάντων
 Περσῶν ἔχομεν λέγειν.

11. (1) Μ ἐ α ἰ τ ι α τ ι κ ῆ
 ὑπέρ
 «ἀπὸ πάνω ἀπὸ»
 Δηλώνει: τόπο.
 Μετρ.: Πέραν ὁρίου
 ἢ μέτρου.

Ἐπολέμει τοῖς Θραξί
 τοῖς ὑπὲρ Ἑλλάσπον-
 τον οἰκοῦσαι.

«Ἐπεράνω», «πέρα»,
 «ὑπερβολικά», «για
 χάρις»:
 (Ἐπετηδῶ, ὑπερ-
 πόντιος, ὑπερχαίρω,
 ὑπερμαχῶ).

- (2) Μ ἐ γ ε ν ι κ ῆ
 «Πάνω ἀπό».
 Δηλώνει: τόπο.
 Μετρ.: ὑπεράσπιση,
 ἀντιπροσώπευση,
 σκοπὸ, αἵτις,
 ἀναφορά.

Πόλις ὑπὲρ τοῦ λι-
 μένος κεῖται.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ
 ἀγών.
 Ἐγὼ, ὑπὲρ σου ἀπο-
 κρινοῦμαι.
 Ἐπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν
 κακῶς.
 Ἐπὲρ τῶν γεγενημέ-
 νων ὠργίζετο.
 Ἡ ὑπὲρ τοῦ πολέμου
 γνώμη.

Γ'. Τρίπτωτες

Σημεία	Παραδείγματα. (Κύρια)	Μεταφ. χρήση	Σύνθετα
12. (1) ἄμφι <i>Μὲ ἀϊτιατικὴ</i> «γύρω ἀπὸ», «περίπου» Δηλώνει: τόπο, χρόνο. Μετφ.: «περίπου», «ἴσαμεν». (2) <i>Μὲ γενική</i> «σχετικὰ μέν», «γιά» <i>Μὲ δοτική</i> «γύρω ἀπὸ» Δηλώνει: τόπο. Μετφ.: «γιά», «σχετικὰ μέν».	Ἄμφι πῦρ ἐκάθηντο. Οἱ ἄμφι Ἀριατον. Ἄμφι μέσας νύκτας	Ἄμφι τοὺς τριακοσίους ἄμφι ὧν εἶχον διεφέροντο. Ἀχαιοὶ ἔστασαν ἄμφι Μενoitιάδῃ.	«ἀπὸ τῆ μιᾶ καὶ ἀπὸ τῇ ἄλλῃ», «γύρω». (ἄμφιθάλασσοις, ἀμφιέννυμι).
13. (1) ἐπὶ <i>Μὲ ἀϊτιατικὴ</i> «ἐπάνω» Σημαίνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: διεύθυνση, σκοπὸ. (2) <i>Μὲ γενική</i> Σημαίνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: ἐπιστάσια, τόπο, σκοπὸ, διανομή.	Ἀνέβη ἐπὶ ἵππον. Ἐπὶ πολλὸν χρόνον Κῦρος ἤλαυνεν ἐφ' ἄρματος. Ἐπὶ τῶν τριάκοντα.	Ἐστρατεύετο ἐπὶ Λυδοῦς. Φρύγαντα συνέλεγον ἐπὶ πύρ. Ἄπείνανι ἔφη ἐπὶ Ἰω- νίας. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τετάρτων.	«ἐπάνω», «πλησίον», «κατόπιν», «ἐναντίον» «ἐπὶ πλέον», «πολύ», «ἀμοιβαίως»: (ἐπιβαίνω, ἐπιθαλάτ- τιος, ἐφέπομαι, ἐπι- πλέω, ἐπικτώμαι, ἐπιθυμῶ, ἐπιμεγνυ- μαι).

(3) Μ ἐ δ ο τ ι κ ῆ

Δηλώνει: τόπο, χρόνο.
Μετφ.: πλησίον, επι-
στασία, ένώπιον, κα-
τόπιν, προσήκη,
ἐξάρτησι, αἰτία,
σκοπό, συμφωνία.

Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ
Ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης.
Ἐπὶ τούτοις Ξ. εἶπεν.

Τῷ ἐπὶ Εὐσράτῃ πο-
ταμῷ ἦν.
Ὁ ἐπὶ τῷ θεωρικῷ ὦν
Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικα-
σταῖς ἔλεγεν.
Ἐτάχθησαν ἐπὶ τού-
τοις.
Κάρδαμον μόνον ἔχου-
σι ἐπὶ τῷ σίτῳ.
Ὅπως μήποτε ἔτι
ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ.
Μένα φρονεῖ ἐπὶ
πλούτῳ.
Ἐπὶ τούτῳ κάθεται ὁ
δικαστής, ἐπὶ τῷ
κρίνειν.
Ἐφ' ὧτε τοὺς πολί-
τας ἐλευθέρους ἔαν.

14. (1) Μ ἐ α ἰ τ ι α τ ι κ ῆ

μετὰ
«μεταξύν», «ὅστερα
ἀπὸ»
Δηλώνει: τόπο, χρόνο
Μετφ.: Τάξῃ καὶ
ἀκολουθία.

Ἀτσων ὥς τ' αἰγυ-
πίδες μετὰ χήνας.
Ἐχω τι μετὰ χείρας.
Μετὰ τὰ Τρωικά.

Ποταμὸς μέγιστος
μετὰ Ἰστρον.
Πόλις πλουσιωτάτῃ
μετὰ Βαβυλώνα.
«μαζί», «κατόπιν»,
«ἀλλιώς» (μετέω),
μεταδιώκω, μεταγι-
γνώσκω).

Σ η μ α σ ί α	Παραδείγμ. (βασικά)	Μεταφρ. χρήση	Σ ύ ν θ ε τ α
(2) Μ ἐ γ ε ν ι κ ῆ Δηλώνει: τόπο (σπάνια) Μετφ.: συνεργασία, τρόπο.	Ἔως ἦν μετ' ἀν- θρώπων.	Ἐπολέμησαν μετὰ τῶν ξυμμάχων. Ἐκετεύει μετὰ πολ- λῶν δακρύων.	
(3) Μ ἐ δ ο τ ι κ ῆ Δηλώνει: τόπο (χρή- ση ποιητική).	Μετὰ τοῖσιν ἀνέστη.		
15. (1) Μ ἐ α ἰ τ ι α τ ι κ ῆ «κοντά» Δηλώνει: τόπο, χρόνο. Μετφ.: Σύγκριση, δια- φορά ἢ ἐναντίωσι, ἐξάφρση, αἰτία.	Παρά τὴν ὁδὸν ἦν κρήνη. Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὅλον τὸν βίον.	Παρά τοὺς ἄλλους εὐτακτος ἦν. Ἐὰν λέγῃς παρὰ ταῦτα μάτην ἐρεῖς. Παρὰ τέσσαρας ψή- φους μετέσχε τῆς πό- λεως. Παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν ἐπληρῆται φίλιππος.	«κοντά», «πλαγίως», «κρυφά», «ἐναντίον», «λάθος» (παρίσταμαι, παραπλέω, παρελαύ- νω, παραδύομαι, πα- ρανομῶ, παρερμηνεύω).
(2) Μ ἐ γ ε ν ι κ ῆ Δηλώνει: τόπο (χρή- ση ποιητική). Μετφ.: Προέλευση.	Φάσγανον ἐρύσσατο παρὰ μηροῦ.	Παρ' ἡμῶν ἀπάγγελλε τάδε.	
(3) Μ ἐ δ ο τ ι κ ῆ Μετφ.: Κατὰ τὴν κρίση.	Πρωταγόρας καταλύει παρὰ Καλλίαν.	Δοκεῖς παρ' ἡμῖν οὐ βεβουλεύσθαι κακῶς.	

16. (1) Μὲ αἰτιατικὴ ἢ	περὶ «γύρω γύρω» Δηλώνει: τόπο, χρόνο. Μετφ.: ἀναφορά, προσέγγιση.	Περὶ τὸ τῆς Ἀρτέ- μιδος ἱερὸν. Περὶ μέσας νύκτας.	Περὶ ἀνθρώπους ἀδι- κώτατοί εἰσιν. Περὶ ἐβδομήκοντα.	«γύρω», «περισσό- τερο», «πολύ», «τε- λείως» (περιπλήξω, περιγίγνομαι, περι- δεῆς, περιεργάζομαι).
(2) Μὲ γενικὴ ἢ	Σημαίνει: τόπο (χρή- σι ποιητικῇ). Μετφ.: ἀναφορά.	Τείχη περὶ Δαρδανίας.	Κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν.	
(3) Μὲ δοτικὴ ἢ	Σημαίνει: τόπο. Μετφ.: ἀναφορά.	Περὶ τῇ χειρὶ χρυ- σοῦν δακτύλιον φέρει.	Ζεὺς ἔδεισε περὶ τῷ γένει ἡμῶν.	
17. (1) Μὲ αἰτιατικὴ ἢ	«ἀπέναντι», «πρὸς τὸ μέρος». Σημαίνει: τόπο, χρόνο (περίπου) Μετφ.: ἐναντίον, ἀνα- φορά, σύγκριση, σκοπὸ.	Ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν λόφον. Πρὸς ἐσπέραν ἦν.	Πρὸς τοὺς Θρᾷκας ἐπολέμησα. Ἀνδρῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸν κίνδυνον. Οὐδὲν τὰ χρήματα πρὸς τὴν σοφίαν. Πρὸς φυλακὴν καὶ σωτηρίαν.	«πρὸς», «κοντά», «ἐπὶ πλέον»: (προσέρχομαι, προσ- οικῶ, πρόσεστι).
(2) Μὲ δοτικὴ ἢ	Σημαίνει: τόπο, χρόνο (περίπου) Μετφ.: ἐναντίον, ἀνα- φορά, σύγκριση, σκοπὸ.			

Σ η μ α σ ί α	Παραδείγμ. (βασικὰ)	Μεταφωρ. χρήση	Σ ύ ν θ ε τ α
(2) Μ ἐ γ ε ν ι κ ῆ Σημαίνει: τόπο. Μετφ.: ἀναφορά, συμφωνία, ὠφέλεια.	Χαλκίς πρὸς Βοιω- τίας κεῖται.	Ἐλευθερος καὶ πρὸς πατρός καὶ μητρός. "Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ. Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν.	
(3) Μ ἐ δ ο τ ι κ ῆ Σημαίνει: τόπο. Μετφ.: ἀσχολία, προσθήκη.	Πρὸς Βαβυλῶνι ἦν Κῦρος. Πρὸς ταῖς πηγαῖς.	Πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ ἦν. Πρὸς τοῦτοις μανθιά- νουσι καὶ τοξεύειν.	
18. (1) Μ ἐ α ἰ τ ι α τ ι κ ῆ ὕπὸ «κάτω ἀπό» Σημαίνει: τόπο, χρόνο Μετφ.: ὑποταγή.	Ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμαις ἠυλίζοντο. Διέβησαν ὑπὸ νύκτα.	Αἰγυπτος ὑπὸ βασι- λέα ἐγένετο.	«κάτω ἀπό», «κρυ- φά», «λίγο», «συνο- δεία», «προηγούμε- νος» (ὑπόγειος, ὑ- φάρπυ, ὑπόπικρος, ὑπάρχω, ὑπάρχω).

(2) Μ ἐ γ ε ν ι κ ῆ

Σημαίνει: τόπο.
Μετφ.: αἰτία,
συνοδεία

πᾶς δ' τ' ἐπὶ γῆς
καὶ ὁ ὑπὸ γῆς χρυσός.

Ἦδομαι ὑφ' ἡμῶν
τιμώμενος.
Οὐ δυνάμενοι καθέ-
δεν ὑπὸ λύπης. Κατέ-
σκαπτον τὰ τεῖχη
ὑπ' αὐλητρίδων.

(3) Μ ἐ δ ο τ ι κ ῆ

Σημαίνει: τόπο.
Μετφ.: ἐξουσία,
ἐπιβλεψή.

Ἔστι δὲ καὶ βασιλεία
ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει.

Οἱ ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες
Ἰπὸ παιδοτρίβῃ ἀγα-
θῷ πεπαιδευμένος.

Κ α τ α χ ρ η σ τ ι κ ῆς

1. Ἄνευ + γεν = χωρισμός :

2. Ἐνεκα - ἔνεκεν + γεν =

Ἄνευ τῆς ἐμῆς γνώμης.

α) αἰτία, β) σκοπός, γ) ἀναφορά: Ἐνεκα λόγου ἐλέγετο. Τῶν παί-
δων ἔνεκα βούλει ζῆν. Φῶς εἰ μὴ εἰχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς
ἂν ἦμεν ἔνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

3. Χωρὶς + γεν = α) ἐξάρσση, β) προσθήκη: Ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος. Χωρὶς δὲ τούτων ἔτι
καὶ τοῖς πολλοῖς δόξω...

4. Ἄχρι - μέχρι + γεν. = τέρμα (χρονικῶς, τοπικῶς, μεταφορικῶς): Μέχρι τοῦ τεύχους. Μέχρι τεῦ
κατακειῖσθε; Μέχρι τοῦ δικαίου.

5. Πλὴν + α) γενικὴ (πλὴν ἐμοῦ), β) δοτικὴ (πλὴν ἐμοί), γ) ὀνομαστ. (πλὴν οἱ Νέωνες), δ) αἰτιατ.
(οὐκ οἶδα πλὴν ἐν).

6) Ὡς + αἰτιατικὴ: πρόσθετοις πέποιμφεν ὥς βασιλέα.

2. Οί πλάγιες πτώσεις ἐπιρρηματικῶς

Προσέξτε τὶς προτάσεις :

(α) Ἐχρῶντο ξύλοις.	Κεντοῦσε τὸ μαντήλι.
(β) Λιμῶ ἀπέθανον.	Πεθαίνει τῆς πείνας.

Στὰ παραδείγματα (α) ἡ δοτική «ξύλοις» καὶ ἡ αἰτιατική «μαντήλι» εἶναι ἀντικείμενα τῶν ρημάτων «ἐχρῶντο» καὶ «κεντοῦσε» ἀντιστοίχως, γιατί τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι ἐνεργητικὰ μεταβατικά. Ἀπαντοῦν στὴν ἐρώτηση «τὶ».

Στὰ παραδείγματα ὅμως (β) ἡ δοτική «λιμῶ» καὶ ἡ γενική «τῆς πείνας» δὲν εἶναι ἀντικείμενα τῶν ρημάτων «ἀπέθανον» καὶ «πεθαίνει», γιατί τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι ἀμετάβατα καὶ δὲν παίρνουν ἀντικείμενο. Γιὰ νὰ βροῦμε τί εἶναι συντακτικῶς οἱ λέξεις «λιμῶ» καὶ «τῆς πείνας» θὰ ρωτήσωμε μὲ τὸ «πῶς» καὶ «γιατί». Ξέρομε ὅμως ὅτι τὶς ἐρωτήσεις αὐτὲς τὶς χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ βροῦμε ἐπιρρηματικὰς σχέσεις. Στὰ παραδείγματα ἐπομένως (β) οἱ λέξεις «λιμῶ» καὶ «πείνας» λειτουργοῦν ὡς ἐπιρρήματα, εἶναι ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί.

Οἱ πλάγιες πτώσεις στὴ θέση ἐπιρρήματος δηλώνουν

Α'. Ἡ Γενική

(1) Τόπο (μόνο στοὺς ποιητές) :

(α) Νά 'μουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πῆγαινα τοῦ ψήλου
(β) Ἐρχονται πεδίοιο μαχρσόμενοι

(2) Χρόνο :

(α) Διασίδι πολυδιάσιδο, καλοῦ καιροῦ διασμένο
(β) Τοῦ προτέρου χειμῶνος συνεβούλευσεν αὐτοῖς

(3) Αἰτία :

α) Πεθαίνει τῆς πείνας

(β) Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων ὀργίζονται

(4) Π ο σ ό :

Ταλάντου ἀπέδοτο

Β'. Ἡ Δ ο τ ι κ ή

(1) **Τόπο :** Ἐνίκησεν Ἴσθμοῖ καὶ Νεμέα

(2) **Χρόνο :** Τῇ ὑστεραίᾳ Κύρος ἐπορεύετο ἡμελημένως

(3) **Αἰτία :** Λιμῶ ἀπέθανον

(4) **Τρόπο :** Δρόμῳ ἔεντο εἰς τοὺς βαρβάρους

(5) **Ποσό :** Πολλῶ πρόχει

(6) **Σκοπό :** Ἦλοι ταῖς θύραις. Ἀνθρακες τῷ μολύβδῳ

(7) **Ὅργανο :** Βακτηρίᾳ τὴν θύραν ἔκρουε

(8) **Συνοδεία :** Ἐπλευσεν εἰς Πάρον ναυσὶν εἴκοσιν

(9) **Πρόσωπο :** (Μπαίνει στὴν πρόταση γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ πρόσωπο στὸ ὅποιο ἀναφέρεται τὸ νόημα τῆς προτάσεως). Εἶναι, ἀνάλογα μὲ τὸ νόημά της :

(α) **Κτητική :** (Μόνο μὲ τὰ ρήματα «εἰμί», «γίγνομαι» καὶ «υἰπάρχω») : Ἦσαν τῷ Κύρῳ δύο παῖδες

β) **Χαριστική ἢ ἀντιχαριστική :**

Ἦθυσεν τῇ Ἀθηνᾷ

(γ) **Ἠθική :** Καὶ μὴ μοι θορυβήσητε

δ) **Τοῦ κρίνοντος προσώπου** ἢ τῆς ἀναφορᾶς :

Γέρων γέροντι ἡδίστην γλῶτταν ἔχει, παῖς παιδί.

ε) **Τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου :** Ταῦτα Θεμιστογένηι γέγραπται.

Γ'. Ἡ Α ἱ τ ι α τ ι κ ή

(1) Τ ό π ο :

(α) **Π ε ρ ι ο χ ή :**

(α) Μερὶὰ χορεύουν χωριανές, μεριὰ χωριατοπούλες

(β) Ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν (ποιητικὴ χρῆσις)

(β) Ἑκταση :

(α) Δίνει βιτισιά τ' ἀλόγου του καὶ πάει σαράντα μίλια

(β) Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα

(2) Χρόνος :

(α) Τρεῖς μέρες πάλευαν

(β) Αἱ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται

(3) Αἰτία :

(α) Ξανθὴ μου ἀγράμπελη, τί με φοβᾶσαι;

(β) Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούτους τοὺς νεανίσκους

(4) Σκοπός :

(α) Ὁ Ἀνδρόνικος ἐκίνησε νὰ πάη λαφοκυνήγι

(β) Ἡρωτῶντο ὅ,τι ἤκοιεν

(5) Κατά τι ἡ ἀναφορά :

(α) Χωρὶς κανένα φταίξιμο νὰ φταῖξουν τὰ καημένα

(β) Πόδας ὡκὺς Ἀχιλλεύς

(6) Τρόπος :

(α) Καὶ μπαινοβγαίνουν οἱ γιατροὶ τὰ χέρια σταυρωμένα

(β) Τίνα τρόπον τὴν θύραν κόψω;

"Δσκηση 20. — Νὰ βρῆτε τοὺς ἐπιρρηματικούς προσδιορισμοὺς στοὺς παρακάτω στίχους :

"Ἄστρο τῆς αὐγῆς, ὅταν χαμήλωνες τὰ μάτια
οἱ ὥρες μας ἦταν πιδ γλυκὲς ἀπὸ τὸ λάδι
πάνω στὴν πληγὴ, πιδ πρόσχαρες ἀπ' τὸ κρύο νερὸ
στὸν οὐρανίσκο, πιδ γαλήνιες ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ κύκνου.
Κρατοῦσες τὴ ζωὴ μας στὴν παλάμη σου.

"Ἰστερα ἀπ' τὸ πικρὸ ψωμί τῆς ξενιτιάς
τὴ νύχτα ἂν μείνουμε μπροστὰ στὸν ἄσπρο τοῖχο
ἢ φωνὴ σου μᾶς πλησιάζει σὰν ἔλπιση φωτιάς
καὶ πάλι αὐτὸς ὁ ἀγέρας ἀκονίζει
πάνω στὰ νεῦρα μας ἓνα ζυράφι.

ΣΕΦΕΡΗΣ

Ἵμεῖς δέ, ἔφη, ἵστε δήπου ὅθεν ἥλιος ἀνίσχει καὶ ὅπου δύεται, καὶ ὅτι ἐὰν μὲν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἐσπέραν δεῖ πορεύεσθαι· ἦν δέ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοῦμπαλιν πρὸς ἔω. Ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτο δύναται ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, ὥς ἥλιος ἔνθεν μὲν ἀνίσχει, δύεται δὲ ἐνταῦθα, ἐνθα δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπίστασθε, ὅτι βορρέας μὲν ἔξω τοῦ πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἰσω εἰς Φᾶσιν, καὶ λέγεται, ὅταν βορρᾶς πνέῃ, ὥς καλοὶ πλοῖ εἰσὶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτ' οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, ὥστε ἐμβαίνειν, ὁπόταν νότος πνέῃ;

Ἀσκησις 21.— Νὰ βρεθοῦν οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ στὰ παρακάτω κείμενα :

- (α) Ἐδῶ τὸ γῦρο στὴ σπηλιὰ εἶναι πολλὴ τσουνκίδα
- (β) Χειμῶνα καλοκαίρι ἐφοροῦσε μάλλινα χοντρά ροῦχα
- (γ) Καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο καὶ ἵππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα.
- (δ) Περασμένα μεσάνυχτα μάζευε μὲ προσοχὴ τοὺς φακέλλους
- (ε) Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρωαίτερον ἀναστάντες
- (στ) Κεῖτομαι τὰ πίστομα. Κέρνα μας γεμάτα τὰ ποτήρια
- (ζ) Βοηθήσαντες δὲ ἅμ' ἡμέρᾳ πανδημεὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Πειραιᾶ ναῦς τε καθεῖλκον καὶ ἐσβάντες κατὰ σπουδὴν καὶ πολλῷ θορύβῳ ταῖς μὲν ναυσὶ ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα ἔπλεον τῷ δὲ πεζῷ δὲ φυλακὰς τοῦ Πειραιῶς καθίσταντο.

Οἱ πλάγιες πτώσεις μὲ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα

Εἶδαμε παραπάνω πῶς λειτουργοῦν οἱ πλάγιες πτώσεις ἐπιρρηματικῶς καὶ ποιά εἶναι ἡ σημασία τους.

Στὰ παραδείγματα ὅμως :

- (α) Νιώθω ἐντός μου κάποιο δισταγμό. Πόρρω σοφίας ἦκει.
- (β) Εὐγε σου. Φεῦ τῆς ἀνοίας!

οἱ πλάγιες πτώσεις (ποὺ ἐδῶ εἶναι ὅλες γενικές) : «μου», «σοφίας», «σου», «τῆς ἀνοίας» δὲν ἀναφέρονται οὔτε

σὲ ὄνομα οὔτε σὲ ρῆμα ἀλλὰ στὰ ἐπιρρήματα «ἐντός», «πὸρρω», καὶ στὰ ἐπιφωνήματα «εὖγε» καὶ «φεῦ».

Μὲ ἐπιρρήματα οἱ πλάγιες πτώσεις δηλώνουν :

1. Ἡ Γενική :

(α) **Ἐνα διηρημένο ὄλο** (μὲ τοπικὰ καὶ χρονικὰ ἐπιρρήματα).

α. Ἐνταῦθα τῆς γῆς. Ἐνταῦθα ἔστη τῆς ὕβρεως.

β. Πηνίκ' ἐστὶ τῆς ἡμέρας; Τῆς ἡμέρας ὁψὲ ἦν.

(β) **Τὸ ἀντικείμενο κάποιας ἐνεργείας** (μὲ ἐπιρρήματα ποὺ παράγονται ἀπὸ ἀντίστοιχα ἐπίθετα καὶ μὲ ποσοτικά) :

α. Οὐκ ἀπείρως ἔχω αὐτοῦ.

β. Καὶ τούτων μὲν ἄδην εἴχομεν.

(γ) **Ἀναφορά** (μὲ τροπικὰ ἐπιρρήματα) :

α. Ἡ Κέρκυρα καλῶς παράπλου κεῖται.

β. Οὐκ οἶδ' ὅπως ἔχει παιδείας.

2. Ἡ Δοτική : Τὸ ἀντικείμενο κάποιας ἐνεργείας. Μπαίνει μὲ ἐπιρρήματα συγγενικὰ μὲ ἐπίθετα ἢ ρήματα ποὺ συντάσσονται μὲ δοτική :

α. Ἐπομένως τῷ νόμῳ.

β. Συμφερόντως τῇ πόλει.

γ. Ὀμοίως ἐκείνῳ.

3. Ἡ Αἰτιατική : Βεβαίωση καὶ ἄρνηση (στοὺς ὅρκους) : Μπαίνει μὲ τὰ ὁμωτικὰ ἐπιρρήματα «νή», καὶ «μά» (γιά βεβαίωση) καὶ «μά», «οὐ μά» (γιά ἄρνηση).

α. Νῆ Δία. Ναὶ μά Δία.

β. Μά Δία Οὐ μά Δία.

Μὲ ἐπιφωνήματα μόνο ἡ γενική συντάσσεται καὶ δηλώνει τὴν αἰτία τοῦ ψυχικοῦ παθήματος ποὺ προκαλεῖ τὴν ἀναφώνηση :

Ἄλλοιμονό μου! Αἰαῖ κακῶν.

Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἶμοι τέκνων!

3. Οί δευτερεύουσες ἐπιρρηματικές προτάσεις δηλώνουν :

(1) Χρόνος :

Στὸ παράδειγμα : «οἱ λαγωοὶ νέμονται, ὁπότεν ἡ νύξ ἐπέλθῃ» εἶπαμε ὅτι ἡ δευτερεύουσα πρόταση «ὁπότεν ἡ νύξ ἐπέλθῃ» ἰσοδυναμεῖ μὲ ἐπίρρημα χρονικὸ «νύκτωρ» καὶ δηλώνει **χρόνο**.

(2) Αἰτία :

(α) Ἡ νεράιδα λυπόταν, γιὰτὶ ἦταν ἄσχημη

(β) Χαίρω ὅτι εὐδοκίμεῖς

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις «γιατὶ ἦταν ἄσχημη» καὶ «ὅτι εὐδοκίμεῖς» ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ τῆς αἰτίας καὶ λέγονται **αἰτιολογικές**.

(3) Σκοπός :

(α) Σπεῖρε, νὰ θερίσῃς, λέει ἓνας λόγος

(β) Κύνες τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσι

Οἱ προτάσεις «νὰ θερίσῃς» καὶ «ἵνα...ἀπερύκωσι» εἶναι τελικὲς καὶ δηλώνουν ἐπιρρηματικὴ σχέση **σκοποῦ**.

(4) Προϋπόθεσις, ὁρος :

(α) Ἐὰν νισοῦνται ἀνάμεσόν τοὺς, δὲν τοὺς πρέπει λευτεριά.

(β) Εἰ εἰσὶ βωμοί, εἰσὶ θεοὶ

Οἱ προτάσεις «ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσόν τοὺς» καὶ «εἰ εἰσὶ βωμοί» λέγονται **ὑποθετικές** καὶ δηλώνουν **προϋπόθεσις** ἢ **ὄρο**.

(5) Παράχωρησις :

(α) Παῖμε μαζὶ κι ἄς μᾶς λιθοβολοῦν

(β) Πόλιν μὲν, εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως, οἷόν νόσω ξύνεστιν

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις «*κι ἄς μᾶς λιθοβολοῦν*» καὶ «*εἰ καὶ μὴ βλέπεις*», ἐπειδὴ δηλώνουν **παραχώρηση** τὶς ὀνομάζουμε **παραχωρητικὲς ἢ ἐνδοτικὲς**.

(6) Ἀποτέλεσμα :

(α) Μοῦ μίλησε τόσο σιγανά, ὥστε μόλις μποροῦσα νὰ τὸν ἀκούω

(β) Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους

Στὰ παραπάνω παραδείγματα οἱ δευτερεύουσες προτάσεις δηλώνουν **ἀποτέλεσμα** καὶ γι' αὐτὸ τὶς ὀνομάζουμε **ἀποτελεσματικὲς ἢ συμπερασματικὲς**.

Ὅλες αὐτὲς τὶς προτάσεις θὰ τὶς ἐξετάσουμε λεπτομερειακὰ στὸ κεφάλαιο «**Δευτερεύουσες ἐπιρρηματικὲς προτάσεις**».

4. Οἱ ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς

Καὶ οἱ μετοχὲς ἐκφράζουν ἐπιρρηματικὲς σχέσεις :

- (1) **Χρόνος** : Κύρος καταπηδήσας ἐκ τοῦ ἄρματος τὸν θώρακα ἐνέδου
- (2) **Αἰτία** : Φοβούμενος μὴ συλληφθῇ, εἶσεν αὐτὸν εἰσιέναι
- (3) **Σκοπὸς** : Παρεσκευάζετο ὡς πολεμήσων
- (4) **Προϋπόθεση** : Δίκαια δράσας, ἔξεις συμμάχους θεοὺς
- (5) **Παραχώρηση** : Τινὲς ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶ κακοὶ
- (6) **Τρόπος** : (α) Τρέχοντας ἦρθε
(β) Τινὲς τῶν Χαλδαίων ληζόμενοι ζῶσι

5. Τὰ ἀπαρέμφατα :

Τὰ ἀπαρέμφατα ἐκφράζουν τὶς ἐξῆς ἐπιρρηματικὲς σχέσεις :

- (1) **Σκοπὸς** : Τὴν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωκαν
- (2) **Ἀναφορά** : Τίς οὕτως δεινὸς λέγειν;

Άσκηση 22.— Βρῆτε ποιές ἐπιρρηματικὲς σχέσεις ἐκφράζουν οἱ ἀκόλουθες δευτερεύουσες προτάσεις :

- (α) Μὲ συγχωρεῖτε, ποὺ ἤρθα ἄξαφνα κι ἀπρόσκλητα.
- (β) Μάλιστα δ' ἀγανακτῶ ὅτι περὶ τοιούτων πραγμάτων εἰπεῖν ἀναγκασθῆσομαι.
- (γ) Ἄν καὶ θὰ τὸν προσκαλέσουν, δὲ θὰ πάη.
- (δ) Καὶ γάρ, ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστὴς ἐστὶ, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἱατρεύῃ, ὅμως ἱατρὸς ἐστὶ.
- (ε) Ἄν ἔβρεχε ὁ Θεὸς μὲ τέτοιο δάκρυ, θενά 'καιγε τὴν γῆν ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ.
- (στ) Εἰ δέ τις καὶ ἀντεῖποι, εὐθὺς ἐκ τρόπου τινὸς ἐπιτηδεῖου ἐτεθνήκει.
- (ζ) Τὰ παιδιὰ πηγαίνουν στὸ Σχολεῖο γιὰ νὰ μάθουν γράμματα.
- (η) Κράτιστον μὲν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσι, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῆοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα.
- (θ) Τὰ μάτια ἐκοντοφώτισαν οὕτως, ὥστε δὲν ἐξεχώριζαν καλὰ τὸν ἄνθρωπο.
- (ι) Καὶ γάρ οἶνος πολλὸς ἦν, ὥστε ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον.
- (ια) Ὅταν τὸ πνεῦμα κοιμᾶται, τὸ σῶμα τρέφεται.
- (ιβ) Ὅποτε μὲν οὖν τοὺς πρῶτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὀπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλυσεν τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου.

XV. Διεξοδικὴ ἀνάλυση μιᾶς ἀπλῆς προτάσεως

Α'. Ὑποκείμενο καὶ κατηγόρημα

Κάθε ἀπλή πρόταση, ὅπως εἴπαμε, μπορεῖ νὰ χωριστῇ σὲ δύο μέρη :

1. **Στὸ ὑποκείμενο** : ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ λόγος στὴν πρόταση.
2. **Στὸ κατηγόρημα** : ἐκεῖνο, ποὺ ἀποδίδεται στὸ ὑποκείμενο.

Π α ρ α δ ε ῖ γ μ α τ α :

- (α) Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανόν.

Ἄς ἐξετάσουμε τὴν πρόταση αὐτή:

Ὑποκείμενο : Ὁ Θεός.

Κατηγορήμα : Ἐποίησε τὸν οὐρανόν.

Τὸ κατηγορήμα ἐδῶ περιέχει δυὸ ἔννοιες :

(α) τὴν ἔννοια «ἐποίησε», ποὺ φανερώνει ἐνέργεια, καὶ

(β) τὴν ἔννοια «οὐρανόν», ποὺ δηλώνει αὐτὸ ποὺ ὑφίσταται τὴν ἐνέργεια.

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος **μεταβαίνει** κάπου. Αὐτό, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι πρόσωπο, ζῶο ἢ πρᾶγμα, στὸ ὁποῖο μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος, λέγεται **ἀντικείμενο**. Μποροῦμε νὰ δείξουμε αὐτὴ τὴ μετάβαση μὲ μιὰ κάθετη γραμμὴ ὡς ἑξῆς :

Ὑποκείμενο
Ὁ Θεός

Κατηγορήμα
ἐποίησε

τὸν οὐρανόν (ἀντικείμενο)

Ἄς διαβάσουμε τώρα τὴν πρόταση ἔτσι :

(β) Ὁ Πάνσοφος Θεός ἐποίησε ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανόν.

Τὸ ὑποκείμενο ὁ Θεός προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ ἐπίθετο *Πάνσοφος*. Τὸ κατηγορήμα *ἐποίησε*, προσδιορίζεται ἀπὸ ἕνα χρονικὸ προσδιορισμὸ (ἐμπρόθετη λέξη, ποὺ ἐπέχει θέση ἐπιρρήματος) : ἐν ἀρχῇ. Ἡ πρόταση μπορεῖ ν' ἀναλυθῇ ἔτσι :

Ὑποκείμενο
Ὁ Θεός

Κατηγορήμα
ἐποίησε

Ὁ Πάνσοφος

ἐν ἀρχῇ
τὸν οὐρανόν

Αὐτὸς ὁ χωρισμὸς τῶν προτάσεων ὀνομάζεται **Γραφικὴ Ἀνάλυση**. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μποροῦμε καθαρὰ νὰ δοῦμε πῶς εἶναι δεμένα μεταξὺ τους τὰ συστατικὰ μέρη

μιᾶς προτάσεως. Ἡ γραμμή, πού συνδέει ἓνα ἐπίθετο μὲ τὸ ὄνομα, πού προσδιορίζει, τίθεται ἔτσι / :

Π.χ. ὄνομα
/
ἐπίθετο

Ἡ γραμμή, πού συνδέει ἓνα ἐπίρρημα (ἢ ὅποια ἄλλη ἐπιρρηματική σχέση) μὲ ἓνα ρῆμα, πού προσδιορίζει, γράφεται ἔτσι : \

Π.χ. ρῆμα
\
ἐπίρρημα

Β'. Στάδια στὴν ἀνάλυση

Ἡ ἀνάλυση μιᾶς προτάσεως μπορεῖ νὰ γίνη σταδιακά, ὅπως φαίνεται στὸ παρακάτω παράδειγμα :

Νόμος αἰσχροὺς τοὺς πολίτας πάντας σφόδρα βλάπτει.

Στάδιο 1. Βρίσκομε τὸ ρῆμα : βλάπτει.

Στάδιο 2. Ἀναζητοῦμε τὸ ὑποκείμενο (μὲ τίς ἐρωτήσεις : ποιός, *ἀ*, *ὁ*, *ποιοί*, *ποιές*, *ποιά*):

Ποιὸς βλάπτει; Ὁ νόμος.

Στάδιο 3. Μποροῦμε τώρα νὰ χωρίσουμε, νοερά, τὴν πρόταση σὲ ὑποκείμενο καὶ κατηγορήμα :

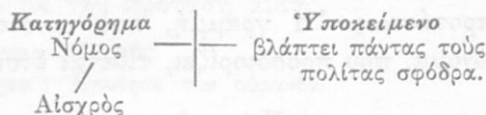
Ὑποκείμενο

Κατηγορήμα

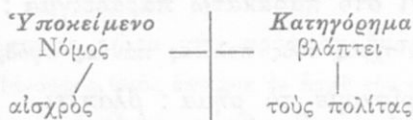
Νόμος αἰσχροὺς

βλάπτει πάντας τοὺς πολίτας
σφόδρα.

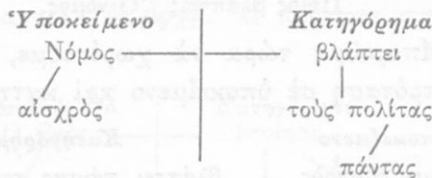
Στάδιο 4. Ὑπάρχουν λέξεις, πού προσδιορίζουν τὴ λέξη ὑποκείμενο; Ναί. Εἶναι τὸ ἐπίθετο «αἰσχρός».

Στάδιο 5. Ἔχει ἡ πρόταση ἀντικείμενο; (Βρίσκεται μὲ τίς ἐρωτήσεις· στὴν αἰτιατική: ποιόν, ἄ, ὁ; ποιούς, ἐς, ἄ; (τί; - ὅταν τὸ ἀντικείμενο εἶναι πράγμα, ἀπαρέμφατο ἢ δευτερεύουσα πρόταση). Στὰ δίπτωτα ρήματα: α) μὲ δύο αἰτιατικές: ποιόν; τί; β) μὲ αἰτ. καὶ γενική: ποιόν; ἀπὸ τί; τί; ἀπὸ ποιόν; γ) μὲ αἰτ. καὶ δοτική: σὲ ποιόν; τί; - ποιόν; μὲ ποιόν; τί; δ) μὲ γενική καὶ δοτική: σὲ τί; μὲ ποιόν; - σὲ ποιόν; τί;). Βλάπτει: ποιούς; τοὺς πολίτας. Ἀντικείμενο: τοὺς πολίτας.

Στάδιο 6. Ὑπάρχει καμιὰ ἄλλη λέξη, ποὺ προσδιορίζει τὸ ἀντικείμενο; Ναί. Ἡ λέξη «πάντας».

Στάδιο 7. Τί μένει στὴν πρόταση; Ἡ λέξη «σφόδρα». Αὕτῃ δείχνει πόσο ὁ αἰσχρὸς νόμος βλάπτει πάντας τοὺς πολίτας. Εἶναι ἓνας ποσοτικὸς ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμός.

Τελική ἀνάλυση :

Προτάσεις με ἀπαρέμφατα καὶ μετοχές θὰ δοῦμε σὲ ἄλλο κεφάλαιο.

Ἀσκηση 23. — Ἀναλύστε γραφικὰ τὶς παρακάτω προτάσεις :

(α) Κάθε ὥραϊο εἶναι χνούδι εὐκολότριφτο, (β) Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς, (γ) Τῆς ἀρχοντιᾶς ὁ λύχνος ὁ κρυσταλλένιος φέρνει ἀτάραχη, περίσσια, λευκὴ φεγγοβολή, (δ) Φθείρουν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, (ε) Τῆς φτώχειας τὸ λυχναρί κάθε πνοὴ τὸ δέρνει. (στ) Ἐνεστι γάρ πως τοῦτο τῇ τυραννίδι νόσημα, τοῖς φίλοις μὴ πεποιθέναι. (ζ) Μὴν κοιτᾶς τὸ χοντρολόγο παζάρι, μὴν ἀκοῦς τ' ἀνοστόλογο σαλόνι. (η) Καὶ πόλλ' ἀπ' ἐχθρῶν μανθάνουσιν οἱ σοφοί. (θ) Μὲ τὸ τραγούδι ὑψώνεται τῆς πολιτείας τὸ κάστρο. (ι) Φήμη τὸν ἐσθλὸν κὰν μυχῶ δείκνυσι γῆς. (ια) Σταλάζει ἡ πρωινὴ δροσιὰ ἀπὸ κάθε φύλλο τοῦ κήπου. (ιβ) Οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι ἄξιοί εἰσιν.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

(1) Ὀνομάζουμε **κατηγορημα** τὸ μέρος τῆς προτάσεως ποὺ ἀποδίδεται στὸ ὑποκείμενο.

(2) Στὸ **κατηγορημα** ὑπάρχει :

(α) Τὸ **κυρίως κατηγορημα**, ποὺ εἶναι τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως.

(β) Τὸ **ἀντικείμενο** (πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα στὸ

ὁποῖο μεταβαίνει ἢ ἐνέργεια τοῦ ρήματος). Μπαίνει στὶς πλάγιες πτώσεις.

Ἀντικείμενο παίρνουν τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα. "Ὅσα ἀπ' αὐτὰ παίρνουν ἓνα ἀντικείμενο λέγονται **μονόπρωτα**. Τὰ ἄλλα πὺ παίρνουν δύο, λέγονται **δίπρωτα**.

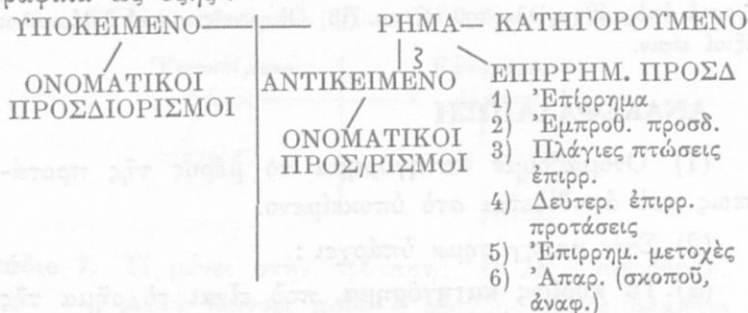
Τὰ ρήματα πὺ ἡ ἐνέργειά τους δὲν μεταβαίνει πούθενά, ἀλλὰ παραμένει στὸ ὑποκείμενο, λέγονται **ἀμετάβαρα**.

Τὰ παθητικὰ ρήματα δέχονται ποιητικὸ αἶτιο.

Ποιητικὸ αἶτιο εἶναι τὸ πρόσωπο, τὸ ζῶο ἢ τὸ πράγμα, πὺ μὲ τὴν ἐνέργειά του κάνει τὸ ὑποκείμενο νὰ πάσχει.

(γ) Ἐνα ἐπίρρημα ἢ μιὰ ἐπιρρηματικὴ φράση (καθαρὸ ἐπίρρημα, ἐμπρόθετος προσδιορισμός, πλάγια πτώση, δευτερεύουσα ἐπιρρ. πρόταση, ἐπιρρημ. μετοχή, ἀπαρέμφατο τοῦ σκοποῦ, τῆς ἀναφορᾶς) πὺ λέγεται **ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμός**.

(3) Μιὰ ἀπλὴ πρόταση μποροῦμε νὰ τὴν ἀναλύσουμε γραφικὰ ὡς ἐξῆς :

ΜΕΡΟΣ 3^ο

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οί δευτερεύουσες προτάσεις, όπως είπαμε, δὲν ἔχουν αὐτοτελὲς νόημα, ἀλλὰ συμπληρώνουν τὸ νόημα ἄλλων προτάσεων, ἀπ' ὅπου ἐξαρτῶνται. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη μιὰ δευτερεύουσα πρόταση ἀποτελεῖ ἀπλῶς **φράση**.

Ὅμως μιὰ δευτερεύουσα πρόταση, ὅπως καὶ μιὰ κυρία, ἔχει δικό της ὑποκείμενο καὶ κατηγορημα. Ἔχει δηλαδὴ τὴ δομὴ μιᾶς προτάσεως: Π.χ. ἡ πρόταση:

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο.

ἀναλύεται στὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγορημά της:

Ὑποκείμενο	— —	Κατηγορημα
Αὕτη ἡ μάχη		ἐγένετο

Οί δευτερεύουσες προτάσεις ἄλλες ἰσοδυναμοῦν μὲ ὀνόματα καὶ λέγονται **ὀνοματικῆς** καὶ ἄλλες μὲ ἐπιρρήματα καὶ λέγονται, ὅπως είπαμε, **ἐπιρρηματικῆς**.

Ι. Ὀνοματικῆς προτάσεις

Οί ὀνοματικῆς προτάσεις ἰσοδυναμοῦν ἢ μὲ ἓνα ἐπίθετο ἢ μὲ ἓνα οὐσιαστικό. Στὰ παραδείγματα:

(α) Ἀπὸ τὰ μάτια φαίνεται ὁ καλὸς ἄνθρωπος.

(β) Θόρυβος καὶ δούπος μέγας ἦν.

τὰ ἐπίθετα «καλὸς» καὶ «μέγας» μποροῦν νὰ ἀντικαταστα-

θοῦν μὲ μιὰ δευτερεύουσα πρόταση, πού μᾶς λέει τὸ ἴδιο πράγμα γιὰ τὸ οὐσιαστικό, ὅπου ἀναφέρονται («ἄνθρωπος», «δοῦπος»), ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς παρακάτω προτάσεις :

(α) Ἀπὸ τὰ μάτια φαίνεται ὁ ἄνθρωπος, πού ἔχει καλωσύνη.

(β) Θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν, οἷος γίγνεται φόβου ἐμπεσόντος.

Καθεμιὰ ἀπ' τὶς προτάσεις αὐτὲς («πού ἔχει καλωσύνη», «οἷος γίγνεται φόβου ἐμπεσόντος») κάνει τὴ δουλειά πού κάνει καὶ ἓνα ἐπίθετο.

Στὶς προτάσεις πάλι :

(α) Γνωρίζω τὴ χαρά σου.

(β) Ἔγνωσαν τὸν φόβον κενὸν ὄντα.

τὰ οὐσιαστικά «τὴ χαρὰ» καὶ «τὸν φόβον», πού εἶναι ἀντικείμενα τῶν ρημάτων «γνωρίζω» καὶ «ἔγνωσαν», μποροῦν νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ ὀνομαστικὲς προτάσεις ὡς ἑξῆς :

(α) Γνωρίζω ὅτι χαίρεσαι.

(β) Ἔγνωσαν ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη.

Στὰ παραδείγματα δηλαδή αὐτὰ οἱ δευτερεύουσες προτάσεις («ὅτι χαίρεσαι», «ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη») κάνουν τὴν ἴδια δουλειά μὲ τὰ οὐσιαστικά «τὴ χαρὰ» καὶ «τὸν φόβον».

Τέτοιες προτάσεις, πού ἀντικαθιστοῦν ὀνόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα) εἶναι οἱ ἀκόλουθες : 1) οἱ εἰδικές, 2) οἱ ἀναφορικές, 3) οἱ ἐνδοιαστικὲς καὶ 4) οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Λειτουργία

Μία ειδική πρόταση λειτουργεί, όπως είδαμε, σαν ένα ουσιαστικό. Καί όπως τὸ ουσιαστικό, στίς διαφορετικές λειτουργίες του μέσα στήν πρόταση, μπορεί νά τεθῇ στοῦ υποκείμενου ἢ στοῦ κατηγορήματος τῆς προτάσεως, τὸ ἴδιο καί ἡ ειδική πρόταση ἀναφέρεται ἄλλοτε στοῦ υποκείμενου καί ἄλλοτε στοῦ κατηγορήματος.

(1) Οἱ ειδικές προτάσεις ὡς **υποκείμενο**:

Στίς προτάσεις :

(α) Φαίνεται πὼς δὲ θά 'ρθῃ.

(β) Ἠγγέλθη ὅτι Εὐβοία ἀφέστηκε.

οἱ ειδικές προτάσεις («πὼς δὲ θά 'ρθῃ»· «ὅτι Εὐβοία ἀφέστηκε») εἶναι υποκείμενα στὰ ρήματα τῆς κυρίας προτάσεως («φαίνεται», «ἡγγέλθη»).

Ἡ πρόταση μπορεί νά ἀναλυθῇ γραφικὰ ὡς ἐξῆς :

Υποκείμενο
πὼς δὲ θά 'ρθῃ

Κατηγορημα
φαίνεται

ὅτι Εὐβοία ἀφέστηκε

ἡγγέλθη

ἢ

(α) «φαίνεται», «ἡγγέλθη» : Κύριες προτάσεις.

(β) «πὼς δὲ θά 'ρθῃ», «ὅτι Εὐβοία ἀφέστηκε» : Δευτ. ειδικές.

(γ) «πὼς», «ὅτι» : ειδικὸς σύνδεσμος, ποὺ ἐνώνει τίς κύριες μὲ τίς δευτερεύουσες.

(2) Οἱ ειδικές προτάσεις ὡς **ἀντικείμενο**.

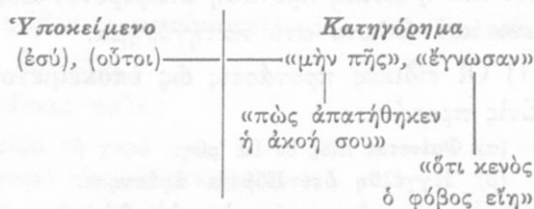
Στίς προτάσεις :

(α) Μὴν πῆς πὼς ἀπατήθηκεν ἡ ἀκοή σου.

(β) Ἔγνωσαν ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη.

οἱ δευτερεύουσες προτάσεις («πὼς ἀπατήθηκεν ἡ ἀκοή σου», «ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη») εἶναι ἀντικείμενα στὰ ῥήματα («μὴν πῆς», «ἔγνωσαν») τῶν κυρίων προτάσεων :

Ἀνάλυση :

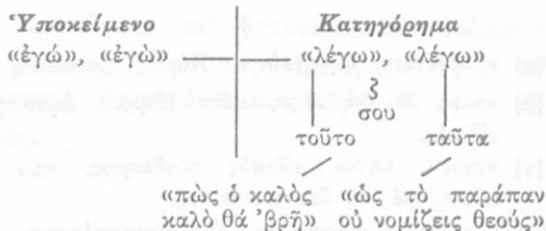
(3) Οἱ εἰδικές προτάσεις ὡς ἐπεξήγηση

Στὰ παραδείγματα :

(α) Τοῦτο σοῦ λέγω, πὼς ὁ καλὸς καλὸ θά 'βρῇ.

(β) Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοὺς.

οἱ εἰδικές προτάσεις («πὼς ὁ καλὸς καλὸ θά 'βρῇ», «ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοὺς») μπῆκαν ὡς ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ (ἐπεξήγηση) στὶς λέξεις «τοῦτο» καὶ «ταῦτα»:

2. Οἱ ἐγκλίσεις τῶν εἰδικῶν προτάσεων : ὀριστική,

δυνητική όριστική, δυνητική εύκτική. Εύκτική τοῦ πλαγίου λόγου.

Στις προτάσεις :

(α) Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὕβριστὴς εἰμι.

(β) Οἶδα αὐτὸν ὅτι οὐκ ἂν ἔπραξε μόνος.

(γ) Ἴσως ἂν εἴποιεν πολλοὶ ὅτι οὐκ ἂν ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο.

τὸ ρῆμα τῆς εἰδικῆς προτάσεως (αὖς ὕβριστὴς εἰμι)) βρίσκεται στὴν όριστική, γιὰ νὰ δηλώσῃ κάτι τὸ πραγματικό. Στὸ παράδειγμα (β) «ὅτι οὐκ ἂν ἔπραξε μόνος» τὸ ρῆμα μπῆκε στὴ δυνητική όριστική, γιὰ νὰ δηλώσῃ τὸ ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ. Στὸ (γ) μπῆκε στὴ δυνητική εύκτική «οὐκ ἂν γένοιτο», γιὰ νὰ δηλώσῃ τὸ δυνατό στὸ παρὸν καὶ μέλλον.

Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως (αλέγει, οἶδα, εἴποιεν ἂν) εἶναι ἀρκτικοῦ χρόνου.

Στὸ παράδειγμα (δ) τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως (ἔλεγε) εἶναι ἱστορικοῦ χρόνου. Γι' αὐτὸ ἡ δευτερεύουσα εἰδικὴ πρόταση (ὅτι ἀπεσταλμένα εἶη ταῦτα) πῆρε εύκτική τοῦ πλαγίου λόγου, γιὰ νὰ δηλώσῃ ὑποκειμενικὴ γνώμη.

Στὸ παράδειγμα : Ἐλεγεν ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν,

Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἶη.

μολονότι ἔχομε στὴν κυρία πρόταση ἱστορικὸ χρόνο (ἔλεγε), στὴ δευτερεύουσα ἔχομε όριστική («τέθνηκεν»), γιὰτὶ θέλει νὰ μᾶς δηλώσῃ κάτι πραγματικό. Ἐχομε ὅμως καὶ εύκτική τοῦ πλαγίου λόγου («πεφευγὼς εἶη»), γιὰ νὰ δηλωθῇ ὑποκειμενικὴ γνώμη.

3. Διαφορὰ «ὥς», «ὅτι»

Στὰ παραδείγματα :

- (α) Ἐλεγε πὼς τάχα δὲ βρῆκε τὸν καιρὸ νά ῥθῃ.
Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστῆς εἰμι.
(β) Ὅτι τὰ πράγματα δὲ βαίνουν κατ' εὐχὴν στὴν ἀποικία
δὲ μένει ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία.
Ἐλεγεν ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.

οἱ εἰδικὲς προτάσεις («πὼς τάχα δὲ βρῆκε...» καὶ «ὥς ὑβριστῆς εἰμι») δηλώνουν ὑποκειμενικὴ γνώμη, γι' αὐτὸ εἰσάγονται μὲ τὸ σύνδεσμο «πὼς (τάχα)» καὶ «ὥς». Στὰ παραδείγματα ὅμως (β) μιλάνε γιὰ πραγματικὸ γεγονός καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ «ὅτι». (Στὴ δημοτικὴ χρησιμοποιοῦται καὶ τὸ «πῶς»).

4. Οἱ ἑλλειπεῖς εἰδικὲς προτάσεις:

(α) Δῆλον ὅτι	= δηλαδὴ
(β) Οἷδ' ὅτι	= βέβαια, τὸ ξέρω
(γ) Εὖ οἷδ' ὅτι	= τὸ ξέρω, βέβαια

ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρηματικὲς φράσεις.

Ἀσκηση 24. — Βρῆτε πὼς λειτουργοῦν οἱ εἰδικὲς προτάσεις στὸ παρακάτω κείμενο καὶ δικαιολογήστε τίς ἐγκλίσεις τους :

- (1) Οὐκοῦν ἐπίσταμαι μέν, ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γενόμενοι οὐ φιλία τῇ σῇ ἐπέσεισθαι ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι, ἀλλ' ἀνάγκη, καὶ ὅτι ἐπιχειροῦν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίνεσθαι, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι.
- (2) Εἶχε γὰρ λέγειν καὶ ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὅτι ὕστερον οὐδεπώποτε στρατεύσαιντο ἐπὶ βασιλέα καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἐθελήσαιεν μετ' Ἀγησιλάου ἐλθεῖν ἐπ' αὐτὸν οὐδὲ θῦσαι ἐάσαιεν αὐτὸν ἐν Αὐλίδι τῇ Ἀρτέμιδι.
- (3) Τοῦτο δ' ἴσθι, ὅτι ἄνους ἔρχη.
- (4) Τοῦτο γινώσκων, ὅτι ἡδ' ἐστίν ἡ σφζουσα.

- (5) 'Εξερεῖθ' ὅτι τὰ δειλὰ κέρδη πημονὰς ἐργάζεται.
 (6) "Ινα μάθῃτε ὅτι οὐ δεῖ φιλεῖν κερδαίνειν ἐξ ἅπαντος.
 (7) Οὐ γὰρ ἡγγέλθη αὐτοῖς ὅτι τεθνηκότες εἶεν.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Λειτουργία τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως

Ἡ ἀναφορικὴ πρόταση λειτουργεῖ μέσα σὲ μιὰ πρόταση ὡς ὄνομα (οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο). Τίθεται ἐπομένως :

- (α) ὡς ὑποκείμενο : Νέος δ' ἀπόλλυθ', ὄντινα φιλεῖ θεός.

Ὑποκείμενο	Κατηγορήμα
ὄντινα φιλεῖ θεός	νέος ἀπόλλυθ'

- (β) ὡς ἀντικείμενο : Εἰρηχ' ἃ νομίζω συμφέρειν.

Ὑποκείμενο	Κατηγορήμα
(ἐγὼ)	εἰρηχ' ἃ νομίζω συμφέρειν

- (γ) ὡς κατηγορούμενο : Οὗτός ἐστιν, ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς.

Ὑποκείμενο	Κατηγορήμα
Οὗτος	ἐστι - ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς

- (δ) ὡς ἐπεξηγήση : Ἀπόφηναι γνώμην, ὅ,τι σοι δοκεῖ.

Ὑποκείμενο	Κατηγορήμα
(σύ)	ἀπόφηναι γνώμην ὅ,τι σοι δοκεῖ

- (ε) ὡς παράθεση : Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης, ὃς Φαρναβάζω ἐτύγχανε φίλος ὢν.

<i>ὑποκείμενο</i>		<i>Κατηγορημα</i>
Τις Ἀπολλοφάνης	—	ἦν
ὃς Φαρν. ἐτύγχανε φίλος ὢν		

- (στ) ὡς ἐπιθετικός προσδιορισμός : Θόρυβος καὶ δοῦπος, οἷον εἰκὸς ἐστὶ φόβου ἐμπεσόντος γίνεσθαι.

<i>ὑποκείμενο</i>		<i>Κατηγορημα</i>
Θόρυβος καὶ δοῦπος	—	ἦν
οἷον εἰκὸς ἐστὶ φόβου ἐμπεσόντος γίνεσθαι		

- (ζ) Ὡς ἐτερόπτως προσδιορισμὸς σὲ γενικὴ (κτητική):
Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη, ὢν αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε.

<i>ὑποκείμενο</i>		<i>Κατηγορημα</i>
Τισσαφέρνης	—	κατεπέμφθη — σατράπης
		ὢν αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε

2. Εἰσάγονται : Μὲ τίς ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες.

3. Ἐκφέρονται : Μὲ ὅλες τίς ἐγκλίσεις :

- (α) Εἴρηχ' ἃ νομίζω συμφέρειν.
(β) Σωκράτης τοιοῦτος ἐδόκει εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος.
(γ) Οὐκ ἔστιν ἥτις τοῦτ' ἂν ἔτλη.
(δ) Εἰς καλὸν ἡμῖν Ἄνυτος παρεκαθέζετο, ᾧ μεταδῶμεν τῆς ζητήσεως.
(ε) Οἶμαι ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.

4. Οἱ ἀναφορικὲς αὐτὲς προτάσεις, ἐπειδὴ προσδιορίζουν ἢ διασαφηνίζουν κάποιο ὄρο τῆς προτάσεως, λέγονται καὶ διασαφητικὲς ἢ προσδιοριστικὲς.

5. Για τὶς ἀναφορικές ἐπιρρηματικές θὰ μιλήσουμε πὶο κάτω.

Ἀσκηση 25.— Νὰ βρῆτε ποῦ ἀναφέρονται καὶ ποιὸ ὄρο ἀναπληρώνουν οἱ παρακάτω ἀναφορικές προτάσεις :

- (α) "Οποῖος πεινάει καρβέλια ὀνειρεύεται.
- (β) Αὐτὸς εἶναι ὅ,τι θέλεις.
- (γ) Ξέρω καὶ παραξέρω τί ρήτορας, τί ποιητάς, τί ὅ,τι κι ἂν πῆς.
- (δ) Θέλεις τὴ θυγατέρα μου τὴ λαμπρογεννημένη, ποὺ ἐγεννήθη τὴ Λαμπρὴ.
- (ε) Ὁ Καστάνιο δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ποὺ τὰ δέχεται τέτοια.
- (στ) Αἱ ἐλπίδες εἶναι φυτὰ, ποὺ φυτρώνουν χωρὶς νὰ τὰ σπείρῃ κανεὶς.
- (ζ) Πήγαινε στὸ σπίτι ὁποιανοῦ θέλεις.
- (η) Δόρατα ἔχοντες ὅσα ἀνὴρ ἂν φέροι μύλις.
- (θ) Τὰ βέλτιστα ὧν ἂν ἀκούσητε αἰρεῖσθε.
- (ι) Ἀριαῖος καὶ Μιθριδάτης οἳ ἦσαν τῷ Κύρῳ πιστότατοι.
- (ια) Ἀξίον πιστεῦσαι τῷ χρόνῳ, ὃν ὑμεῖς ἐλεγχον τοῦ ἀληθοῦς νομίσατε.
- (ιβ) Κύρος ἔχων οὓς εἶρηκα ὥρμᾳτο ἀπὸ Σάρδεων.
- (ιγ) Ἐρως ὃς ἐν κτήμασι πίπτει, ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεάνιδος ἐννουχεύει.
- (ιδ) Ὡν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς ἕκαστον ἐκτῆθη, ἐάσω.
- (ιε) Μία δὲ κλίνη φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὔρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν.
- (ιστ) Τιθέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὃ ἔστιν ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστείου.
- (ιζ) Ὁ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει.
- (ιη) Ἀ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν.

Ε Ν Δ Ο Ι Α Σ Τ Ι Κ Ε Σ

1. Λειτουργοῦν ὡς ὀνόματα : πχ.

(α) Φοβοῦμαι μήπως ἀρνηθῆς — Φοβοῦμαι τὴν ἀρνηση

(β) Δέδοικα μὴ ἀποθάνω — Δέδοικα τὸν θάνατον

2. Μαίνουν :

(α) Ὡς ἀντικείμενο : Φοβοῦμαι μὴ σὲ πλανέψῃ ἡ ξενιτιά.
Δέδοικα μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ.(β) Ὡς ἐπεξηγήση : Τοῦτο φοβοῦμαι, μὴ χαθῇ τὸ δαχτυλίδι.
Ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μὴ τρέψῃται καὶ παρασπά-
σῃται τι τῶν ὄλων πραγμάτων.3. Ἐκφράζουσιν ἐνδοιασμό, ἥτοι φόβο, καὶ ἀκολουθοῦν
μετὰ ἀπὸ ρήματα, ποὺ δηλώνουν φόβο (δέδοικα, δέδια,
ὀκνῶ, φοβοῦμαι κλπ).4. Εἰσάγονται : (α) μὲ τὸ «μὴ», ὅταν ὁ φόβος εἶναι μήπως
γίνῃ κάτι ποὺ δὲ θέλομε.(β) μὲ τὸ «μὴ οὐ», ὅταν ὁ φόβος εἶναι μήπως
δὲ γίνῃ κάτι ποὺ θέλομε.

(Στὴ δημοτικὴ : μὴ, μήπως, μὴ δὲ(ν), μήπως δὲ(ν))

Π.χ. Τρέμεις μὴν ἔγινε ἀπὸ σένα.

Φοβοῦμαι μὴ δὲν ἔρθῃ.

5. Ἐκφέρονται :

(α) μὲ ὑποτακτικὴ, ὅταν ὁ φόβος δηλώνεται ὡς ἐν-
δεχόμενος ἢ προσδοκώμενος πχ.

Φοβοῦνται μὴ ἐγκρατεῖς αὐτῶν γένωνται.

(β) μὲ ὀριστικὴ, ὅταν ὁ φόβος δηλώνεται ὡς πραγ-
ματικός :

Φοβούμεθα μὴ ἅμα ἀμφοτέρων ἡμαρτήκαμεν.

(γ) μὲ εὐκτικὴ τοῦ πλαγίου λόγου, ὅταν δηλώνουν

ὑποκειμενική, ἀμφισβητούμενη γνώμη, καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἱστορικὸ χρόνον πχ.

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ κατακόψειεν αὐτούς.

Ἀσκηση 26.— Νὰ βρῆτε τίς ἐνδοιαστικὲς προτάσεις τοῦ κειμένου :

(α) Ἐπειτα ἐφοβούμην ἄν, μὴ τὸν ἄλλον ἑαυτοῦ βίον οὗτος μέτριον δεικνύων καὶ φιλάνθρωπον διακρούσῃται τούτῳ τὸ δίκην, ὧν ἐμὲ ὕβρικε, δοῦναι.

(β) Εἰ δὲ μή, ὦ μακάριε, ὅρα μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κυβεύῃς καὶ κινδυνεύῃς.

(γ) Βοηθοὺς ἐξέπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι δέισαντες μὴ νικηθῶσιν οἱ Κερκυραῖοι.

(δ) Ἔδεισαν μὴ ἀποστῶσιν ὑπὸ Περδίκκου.

(ε) Φυλάγεται πολὺ νὰ μὴν κρυώσῃ.

(στ) Φοβότανε νὰ μὴν τὸν πιάσουν.

(ζ) Λάβε τὰ μέτρα σου μὴ σὲ γελάσῃ.

(η) Ἐφοβότανε, μὴν πέσῃ τὸ Μεσολόγγι.

(θ) Δὲ σκιάζομαι νὰ μὴ χαθῶ, δὲ μὲ τρομάζει ὁ Χάρος.

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ

1. Μπαίνουν :

(α) Ὡς ὑποκείμενο :

Τὸν Θεὸν ἐπηρώτων, εἰ λήψοιντο τὰς Ἀθήνας.

(β) Ὡς ἐπεξήγηση :

Ὡ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅ,τι σοι δοκεῖ.

Ρώτησέ τον τοῦτο μόνο, ἂν τοῦ ἀρέσῃ ἡ μουσική.

2. Ἐξαρτῶνται ἀπὸ ῥήματα ποὺ σημαίνουν : ἐρωτῶ, ἀπορῶ, θανμάζω, σκοπῶ, αἰσθάνομαι, γιγνώσκω, ὀρῶ δείκνυμι, λέγω, βουλεύομαι, ἐπιμελοῦμαι, φυλάττομαι, κλπ.

3. Εισάγονται :

Α'. "Αν είναι **όλικής άγνοίας** (σ' αυτές που μπορούμε να απαντήσουμε με ένα «ναί» ή μ' ένα «όχι»)

(α) με τὸ ὑποθετικὸ «εἰ» καὶ σπάνια με τὰ «ἐάν», «ἂν», «ἤν».

(β) με τὸ «πότερον (α - ως) - ἤ», με τὸ «εἰ - ἤ», με τὸ «εἴτε - εἴτε» ἂν εἶναι διμελεῖς.

Π.χ.

(α) Μὲ ρώτησες ἂν ξέρω ἀγγλικά.

(β) Ἦρετο εἴ τι εἶδεῖν ἀγαθόν.

(γ) Ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν χτύπησε κανένα ἀερικό.

(β) Ἦρετο πότερον εἰρήνην ἢ πόλεμον ἔχειν.

(ε) Ἦ ἤμουν ἢ δὲν ἤμουν, κανεῖς δὲ με λογάριζε.

(στ) Πολλὰ ἂν περισκέψω εἴτε ἐπιτρεπτέον εἴτε οὐ.

Β'. "Αν είναι **μερικῆς άγνοίας** (σ' αυτές δὲ μπορούμε ν' απαντήσουμε μ' ένα «ναί» ή μ' ένα «όχι»)

(α) με τὶς ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες καὶ τὰ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα (ιδίως τὰ ἀοριστολογικά):

(α) Τὸ μέλλον θὰ δείξῃ ποῶς σκέπτεται καλύτερα.

(β) Καὶ σοῦ ἡδέως ἂν πυθοίμην ὅ,τι σοι φαίνεται τοῦτο.

(β) με τὶς ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες καὶ τὰ ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα :

(α) Δὲν ἤξερα τί ἔλεγα.

(β) Ἦρώτα Μειδίας ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο.

4. Ἐκφέρονται :

(α) Μὲ ὅλες τὶς ἐγκλίσεις (ἐκτὸς ἀπὸ προστακτικῆ) γιατί εἶναι προτάσεις κρίσεως καὶ ἐπιθυμίας :

(α) Δὲν ξέρω πῶς ἔγινε αὐτό.

Οὐκ οἶδα ὅπως ἔχει παιδείας βασιλεὺς.

(β) Δὲν ξέρω τί θὰ ἔκανα, ἂν ἦταν τὸ παιδί μου.

Πυθοίμην ἂν τίν' ἂν γνώμην εἶχετε.

(γ) Ἦρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο.

(δ) Δὲν ξέρω πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ.

Οὐκ ἔχω ὅ,τι ἀποκρίνωμαι.

(β) **Μὲ εὐκτική τοῦ πλαγίου λόγου**, ὅταν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἱστορικὸ χρόνο καὶ συγχρόνως δηλώνουν ὑποκειμενικὴ γνώμη. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ἡ ὀριστικὴ καὶ ἡ ὑποτακτικὴ γίνονται εὐκτική :

Εὐθεία ἐρώτηση

Οἶσθά τι ἀγαθόν;

Πλάγια ἐρώτησις

Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἶδείη ἀγαθόν.

Ποίαν ὁδὸν τράπωμαι;

Ἡρακλῆς ἐν ἀπορίᾳ ἦν ποίαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράποιτο.

5. Ἀντικειμενικὲς τελικὲς

Μερικὲς πλάγιες ἐρωτήσεις, ποὺ ἀκολουθοῦν ἀπὸ ρήματα ποὺ δηλώνουν φροντίδα, πρόνοια, σκέψη, ἐνέργεια, εἶναι πλάγιες ἐρωτηματικὲς καὶ τελικὲς μαζὶ καὶ εἰσάγονται : μὲ τὸ «ὅπως» «ὅπως μὴ».

Ἐκφέρονται : (α) μὲ ὀριστικὴ μέλλοντα συνήθως :

Τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως σῶαι ἔσονται αἱ οἴες.

(β) μὲ ὑποτακτικὴ ἐνεστώτος ἢ ἀορίστου :

Οὐχ ὅπως πλείονος ἄξιος γένηται ἐπιμελεῖται.

Ἀσκηση 27. — Νὰ βρῆτε τίς πλάγιες ἐρωτήσεις καὶ νὰ τίς μετατρέψετε σὲ εὐθεῖες :

(α) Ρώτησε τὸν Στέργιο, ἂν εἶχε γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα του.

- (β) Οὕτω γ' ἐχόντων οὐκ οἶδα ὅ,τι ἂν τις χρήσαιτο αὐτοῖς.
- (γ) Ὁ παπὰς δὲν ἤξερε τί νὰ πῇ.
- (δ) Βουλευεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ.
- (ε) Ἀμφιβάλλω ἂν τὴν πῆρε εἶδηση κανέναν ἄλλος ἀπὸ μένα.
- (στ) Καὶ τῶν παρ' ἐαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπιμελεῖτο, ὥς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἶεν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.
- (ζ) Κοίτα πόσοι καρτεροῦνε.
- (η) Σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα μενοῦμεν, εἴτε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἄπιμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν.
- (θ) Δὲν ξέρω ἂν εἰρωνεύομαι αὐτῇ τῇ στιγμῇ ἢ ἂν σοβαρολογῶ.
- (ι) Ὡρα λέγειν ὅ,τι τις γινώσκει ἄριστον εἶναι.
- (ια) Σκέπτεται ἂν πρέπει νὰ φύγῃ ἢ νὰ μείνῃ.
- (ιβ) Ἐβουλευόντο εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

II. Ἐπιρρηματικές προτάσεις

Ξέρομε ὅτι ἐπιρρήματα εἶναι ἄκλιτες λέξεις, πού προσδιορίζουν κυρίως τὸ ρῆμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰ ἐπιρρήματα, καὶ φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσὸ κ.ἄ. Ἔτσι τὰ τοπικά ἐπιρρήματα μᾶς λένε ΠΟΥ ἔγινε μιὰ πράξη· τὰ χρονικά ΠΟΤΕ· τὰ τροπικά ΠΩΣ κλπ.

Τῇ σχέσῃ πού φανερώνει ἓνα ἐπίρρημα μπορεῖ νὰ τὴν ἐκφράσῃ καὶ μιὰ δευτερεύουσα πρόταση. Οἱ τέτοιες προτάσεις, πού ἐκφράζουν ἐπιρρηματικές σχέσεις, λέγονται **ἐπιρρηματικές προτάσεις**.

Στὰ παραδείγματα :

- (α) Τὸν τίμησαν, γιατί ἦταν καλός.
- (β) Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν λελύσθαι τὰς σπονδάς, ὅτι εἰς χεῖρας ἦλθον.

- (β) Ἦρθα νὰ σὲ βρῶ.
Κύνες τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσι.
- (γ) Ἄν δουλέψης, θὰ καταφέρης πολλά.
Εἰ εἰσὶ βωμοί, εἰσὶ θεοί.
- (δ) Ἦρθε κι αὐτός, ἐνῶ δὲν τὸν προσκάλεσε κανεὶς.
Πόλιν μὲν, εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως, οἷα νόσῳ ξύνεστιν.
- (ε) Καθὼς ξεκινούσα, ἀπάντησα μιὰ πανηγυρική πομπή.
Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν ὀργιζώμεθα.
- (στ) Μιλοῦσε τόσο σιγανά, ὥστε μόλις τὸν ἀκουγα.
Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.

ἔχομε ἀπὸ μιὰ κυρία καὶ μιὰ δευτερεύουσα πρόταση. Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα δὲν ἰσοδυναμοῦν μὲ ὀνόματα (δὲν εἶναι ὑποκείμενα ἢ ἀντικείμενα ρημάτων), ἀλλὰ λειτουργοῦν ὡς ἐπιρρήματα καὶ ἀπαντοῦν στὶς ἐρωτήσεις : **ΓΙΑΤΙ, ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΣΚΟΠΟ, ΜΕ ΠΟΙΑ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΗ, ΠΟΤΕ**, κλπ.

Ἔτσι σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω οἱ δευτερεύουσες ἐπιρρηματικές προτάσεις ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρήματα καὶ δηλώνουν :

- (α) **Αἰτία** καὶ λέγονται αἰτιολογικές,
(β) **Σκοπὸ** καὶ λέγονται τελικές,
(γ) **Προϋπόθεση**, ὅρο καὶ λέγονται ὑποθετικές,
(δ) **Παραχώρηση** καὶ λέγονται παραχωρητικές,
(ε) **Χρόνο** καὶ λέγονται χρονικές,
(στ) **Ἀποτέλεσμα** καὶ λέγονται ἀποτελεσματικές ἢ συμπερασματικές,
(ζ) **Τόπο** κλπ. καὶ λέγονται ἀναφορικές.

ΜΟΡΙΑ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΣΑΓΟΥΝ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μερικοί σύνδεσμοι και μερικές αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα κατάντησαν επιρρηματικές φράσεις και δεν εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις. Οίτιοι συνηθισμένοι απ' αυτούς είναι :

(1) "Οτι + υπερθετικό (επιθέτου ή επιρρήματος) : όσο το δυνατό πιο...

(α) 'Εκέλευσεν ήκειν λαβόντα άνδρας οτι πλείστους.

(β) "Ινα οτι άπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα.

(2) 'Ως + υπερθετικό (επιρρήματος ή επιθέτου) : όσο το δυνατό πιο...

(α) 'Ως τάχιστα.

(3) 'Οτιοῦν : οτιδήποτε. Μπαίνει συνήθως ως σύστοιχο αντι- κείμενο και σπανιότερα ως υποκείμενο :

(α) 'Οτιοῦν πάσχοι.

(4) Οὐχ οτι, μη οτι... αλλά και : όχι μόνο... αλλά και.

(5) Οὐχ ὅπως, μη ὅπως... αλλά και : όχι μόνο δεν... αλλά και.

(6) "Εστιν ὅστις : κάποιος, ποιός, (σε έρωτηματικές προτάσεις)*

(7) Οὐκ ἔστιν ὅστις : κανείς.

(8) Οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ : πάντες, ὅλοι.

(9) "Εστιν ὅπως : κάπως.

(10) Οὐκ ἔστιν ὅπως : Οὐδόλως, καθόλου.

(11) Οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ : ὁπωςδήποτε.

(12) "Εστιν ὅτε : 'Ενίοτε, μερικές φορές.

(13) "Οτι μή : εκτός εάν. ('Ενίοτε εισάγει και υποθετική πρό- τηση):

(α) Οὐτ' ἐπὶ θεωρίαν πώποτ' ἐξηήθες, οτι μη άπαξ εἰς τὸν 'Ισθμόν.

(14) Οὐδ' ὅπως : Οὐδόλως, καθόλου.

(15) "Οσον οὐ, ὅσον : σχεδόν.

(16) Οἷα, ἄτε + μετοχή αιτιολογική.

(17) Πρίν : Π.χ. 'Εν τῷ πρίν χρόνῳ.

ΟΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΟΥ «ὥς»

Τὸ μόριο ὥς μπορεῖ νὰ εἶναι :

(1) **Σύνδεσμος** : (εἰδικός, αἰτιολογικός, τελικός, χρονικός, συμπερασματικός. Βλέπε κεφάλαιο : ἐπιρρηματικές προτάσεις).

(2) **Ἀναφορικό ἐπίρρημα** : καθὼς, ὅπως.

Στὶς παραπάνω περιπτώσεις τὸ ὥς εἰσάγει δευτερεύουσες προτάσεις.

Δὲν εἰσάγει δευτερεύουσες προτάσεις στὶς παρακάτω περιπτώσεις :

(1) **Ὅταν συντάσσεται μὲ μετοχή** :

(α) **Αἰτιολογική**, (β) **Τελική**, (γ) **Ἀπόλυτη**, (ὅταν εἶναι μετοχὴ προσωπικοῦ ρήματος) :

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔχαιρον, ὥς οὖσαν τὴν πόλιν...

(δ) **Κατηγορηματική**, (σπάνια).

(2) **Ὅταν εἶναι πρόθεση**. Τότε συντάσσεται μὲ αἰτιατική : ὥς τοὺς πολεμίους.

(3) **Ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἀριθμητικὸ σὲ αἰτιατική**. Τότε μπαίνει ὥς ὑποκείμενο, ἀντικείμενο, κατηγορούμενο, ἐπιθ. προσδιορισμὸς καὶ δηλώνει ποσὸ κατὰ προσέγγιση :

(α) Ἦλθον ὥς χιλίους στρατιώτας.

(β) Οἱ πολέμιοι ἦσαν ὥς πεντακισχιλίους.

(4) **Ὅταν συνοδεύεται μὲ οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο**. Τότε εἶναι κατηγορούμενο :

Ἐπράξε ταῦτα ὥς προστάτης τοῦ δήμου.

(5) "Όταν συνάπτεται μὲ ἐμπρόθετο ἢ ἐπίρρημα:

(α) Ὡς ἀληθῶς.

(β) Ὡς ἐπὶ μάχην.

(6) "Όταν συνοδεύῃ ἀπαρέμφατο (ἀπόλυτο) :

Ὡς εἶπεῖν.

(7) Στὶς ἐπιφωνηματικὰς προτάσεις :

Ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος!

(8) "Όταν μπαίνει ὡς ἐπίρρημα : (ὡς = ἔτσι) :

Οὐδ' ὡς ἐξήχθη διώκειν.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ αἰτίας:

(α) Χάρηκα ποὺ ἤρθες.

Χάρηκα γιὰ τὸν ἐρχομό σου.

(β) Νῦν λυπούμεθα, ὅτι τοιούτων ἀνδρῶν στερούμεθα.

Νῦν λυπούμεθα διὰ τὴν στέρησιν τοιούτων ἀνδρῶν.

2. Εἰσάγονται μὲ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους:

(α) ὅτι, ὥς, (εἰ), γιὰ νὰ δηλώσουν ὑποκειμενικὴ αἰτιολογία μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ σημαίνουν ψυχικὸ πάθος, (χαίρω, ἄχθομαι, θανατάζω, δεινὸν ἐστί, θαναταστὸν ἐστι κλπ).

(β) διότι, ἐπεὶ, ἐπειδὴ (ὅτε, ὁπότε), γιὰ νὰ δηλώσουν ἀντικειμενικὴ αἰτιολογία.

Παραδείγματα:

(α) Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὐ φαίνοιτο.

Θαυμάζω σε, ὥς ῥαδίως καὶ πρᾶως τὴν συμφορὰν φέρεις.

Αἰσχρὸν ἐστί, εἰ φοβεῖσθε.

(β) Μέλει θεοῖς δίκης, ἐπεὶ οὐποτ' ἂν ἐπλεύσατε.

Νῦν λυπούμεθα, ὅτι τοιούτων ἀνδρῶν στερούμεθα.

3. Ἐκφέρονται :

(α) με ὀριστική, γιά νά δηλώσουν τὸ πραγματικό,

(β) με δυνητική ὀριστική, γιά νά δηλώσουν τὸ ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ,

(γ) με δυνητική εὐκτική, γιά νά δηλώσουν τὸ δυνατό στὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον,

(δ) με εὐκτική τοῦ πλαγίου λόγου, ἂν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἱστορικό χρόνο καὶ δηλώνουν συγχρόνως ὑποκειμενική αἰτιολογία.

Παραδείγματα :

(α) Προχώρα, τί ὁ καιρὸς κάθε σου βῆμα κρίνει.

Ὅτι Λακεδαιμόνιοι κατέχουσι τὴν ἀκρόπολιν, μηδὲν ἄθυμεῖτε.

(β) Δίκη τοῦ γλώσσα δὲν μπορεῖ νά πλάσῃ, γιὰτὶ τότε ποῖος θὰ τὸν καταλάβαινε;

Μέλει θεοῖς δίκης, ἐπεὶ οὐποτ' ἂν ἐπλεύσατε.

(γ) Λυπόμουνά, ποῦ θὰ ᾤφνηα τὴν Ἀθήνα.

Λέγω δὲ ταύτην δικαιοσύνην ἀπλῶς οὕτως, ἐπεὶ καὶ ἀρετὴν ἂν εἴποις.

(δ) Τοὺς ζήτησα συγγνώμη, ποῦ θὰ τοὺς ἀνησυχούσα.

Ἀθηναῖοι τὸν Περικλέα ἐκάκιζον, ὅτι οὐκ ἐπεξάγοι.

4. Οἱ αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι : ὥς, ἐπεὶ, ἐπειδὴ εἰσάγουν καὶ κύριες προτάσεις, ἂν βρίσκωνται στὴν ἀρχὴ περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου.

Ἀσκηση 27.— Νά βρῆτε τίς αἰτιολ. προτάσεις:

(1) Μάλιστα δ' ἀγανακτῶ, ὡ βουλή, ὅτι περὶ τοιούτων πραγμάτων εἰπεῖν ἀναγκασθήσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ αἰσχυρόμενος, εἰ μέλλοιεν πολλοὶ μοι συνείσεσθαι, ἡνεσχόμην ἀδικούμενος. Ἐπειδὴ δὲ Σίμων με εἰς τοιαύτην ἀνάγκην κατέστησεν, οὐδὲν ἀποκρυψάμενος ἅπαντα διηγῆσομαι πρὸς ὑμᾶς τὰ πεπραγμένα.

(2) Αιτία αὕτη πρώτη ἐγένετο τοῦ πολέμου, ὅτι σφίσιν ἐν σπον-
δαῖς μετὰ Κερκυραίων ἐναυμάχουν.

(3) "Ὅτε τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει προσήκει προθύμως ἐθέλειν
ἀκούειν.

(4) Τίθηνμί σε ὁμολογοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἀποκρίνει.

(5) Τοὺς στρατηγούς ἐζημίωσαν, ὥς δώροις πεισθέντες ἀπο-
χωρήσειαν.

ΤΕΛΙΚΕΣ (ἄρνηση «μή»)

1. Ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ τοῦ σκοποῦ :

(α) Ἡ ἀκλόνητη ἀπόφασί του νὰ σπουδάσῃ συγκίνησε τὸν πατέρα.

Ἡ ἀκλόνητη ἀπόφασί του γιὰ σπουδὲς συγκίνησε τὸν πατέρα.

(β) Ἰσως δέ που ἀποσκάπτει ὥς ἄπορος εἴη ἡ ὁδός.

Ἰσως δέ που ἀποσκάπτει ἐπὶ τῷ καταστῆσαι ἄπορον τὴν ὁδόν.

2. Εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους : ἵνα, ὅπως, ὥς
(γιὰ νά, νά).

3. Ἐκφέρονται :

(α) μὲ ὑποτακτική.

(β) μὲ ὑποτακτική + ἂν ἄοριστολογικό, γιὰ νὰ δη-
λώσουν σκοπὸ ἐξαρτημένο ἀπὸ προϋπόθεση.

(γ) μὲ ὀριστική ἱστορικοῦ χρόνου, γιὰ νὰ δηλώσουν
ἀπραγματοποίητο σκοπὸ.

(δ) μὲ εὐκτική (δυνητική), γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ δυ-
νατό. (Εἰσάγονται τότε μὲ τό : ὥς, ὅπως).

(ε) μὲ εὐκτική, γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ σκοπὸ ὥς ἐνδε-
χόμενο καὶ δυνατό ἢ ἀπὸ ἐλξη,

(στ) μὲ εὐκτική τοῦ πλαγίου λόγου, ἂν ἐξαρτῶνται
ἀπὸ ἱστορικὸ χρόνο καὶ δηλώνουν συγχρόνως ὑποκειμενι-
κὴ γνώμη.

Παραδείγματα :

- (α) Τὰ παιδιά πηγαίνουν στο σχολεῖο, γιά νά μάθουν γράμματα.
Πολλά σε διδάσκω, ὅπως πολλά μάθης.
- (β) Ἐφυγε στά ξένα, γιά νά μὴν ξαναγυρίση.
Ἀκουσον, ὡς ἂν μάθης.
- (γ) Νά 'χα τ' ἀστήθι μου γυαλί, νά 'βλεπες τὴν καρδιά μου.
Ἐδὲι τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μὴ ἐδύνατο ἐξαπατᾶν.
- (δ) Τοῖς νικῶσιν ἐδίδου βοῦν, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο.
- (ε) Ἰσως δέ που ἀποσκάπτει, ὡς ἄπορος εἶη ἡ ὁδός.
- (στ) Ἀρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς φόβον παράσχοι;
- (ζ) Ξενοφῶν ἡγεῖτο πρὸς τὴν φανεράν ἐκβασιν, ὅπως ἐκεῖ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν.

Ἀσκηση 28.— Νά βρῆτε τῖς τελικὲς προτάσεις καὶ νὰ δικαιολογήσετε τὴ χρῆσιν τους :

- (α) Ὁ Ἰωνᾶς ἔσκυψε πρὸς τὸ εἰκόνισμα, νά μὴ φανοῦν οἱ λογισμοί του.
- (β) Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ.
- (γ) Οἱ φιλενάδες πρόσμεναν, γιά νά δεχτοῦν τὸ βρέφος.
- (δ) Ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττεν ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν ὅποι δέοι.
- (ε) Ἐπρεπε νά ἦσουν καὶ σὺ ἐκεῖ, γιά νά ἔβλεπες τί ἔκανε.
- (στ) Ἐλαβε πτωχικὴν στολὴν, ὅπως ἂν ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους.
- (ζ) Ὁ γιατρὸς ἀνοιξε τὸ βιβλίον, νά γράψῃ.
- (η) Τινὲς τῶν ἰδιωτῶν ἐθέλουσι ἀποθνήσκειν, ἵνα τελευτήσαντες ἐπαινεθῶσιν.
- (θ) Καλά· οἱ ἄλλοι κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιά νά πονᾶς· ἐσὺ τί κάνεις γιά νά μὴ πονᾶν ἐξ αἰτίας σου;
- (ι) Βαδίζεις γιά νά μὴν πορεύεσαι, βαδίζοντας τὴν πεπατημένη!
- (ια) Θέ νά τὴν πάω στο χρυσικό, νά τὴν περιχρυσώσῃ.
- (ιβ) Φυτρώνει ὁ πικροπήγανος νά τρῶν οἱ πικραμένοι, νά τρῶν οἱ μάνες τῖς κορφὰς καὶ οἱ ἀδερφὲς τοὺς κλώνους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ (ἄρνηση «οὐ»)

1. Δηλώνουν ἀποτέλεσμα

2. Εἰσάγονται μετὰ τοὺς συμπερασματικούς συνδέσμους : ὥστε, ὡς.

3. Ἐκφέρονται :

(α) μετὰ ὀριστική, γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ ἀποτέλεσμα ὡς κάτι τὸ πραγματικό.

(β) μετὰ δυνητική ὀριστική, γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ.

(γ) μετὰ δυνητική εὐκτική, γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ δυνατό στο παρὸν καὶ τὸ μέλλον,

(δ) μετὰ ἀπαρέμφατο (ἄρνηση «μή»), γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν ἀπλή σκέψη τοῦ λέγοντος, ἐπιδίωξη καὶ ὄρο ἢ συμφωνία ἢ προϋπόθεση.

Παραδείγματα :

(α) Μοῦ μίλησε τόσο σιγανά, ὥστε μόλις μποροῦσα νὰ τὸν ἀκούω.

(β) Τόση ἦταν ἡ συμπὸνια μου, ὥστε θὰ μποροῦσα νὰ κάνω καὶ αὐτὴ τὴ θυσία.

Πολεμικὰ ἔργα παρεσκεύαζον, ὥστε τὴν πόλιν ἂν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.

(γ) Πλοῖα ἡμῖν πάρεστιν, ὥστε, ὅποι ἂν βούλησθε, ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσατε.

(δ) Σὲ γέλασα τόσες φορές, ὥστε νὰ μὴ με πιστεύης.

Πᾶν ποιοῦσιν, ὥστε μὴ διδόναι δίκην (σκοπός).

Χρήματα ἐδίδοσαν, ὥστε μὴ ἐμβάλλειν (ὄρος...).

4. Οἱ συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι : «ὥς», «ὥστε» εἰσάγουν κύριες προτάσεις, ὅταν βρίσκωνται στὴν ἀρχὴ περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου.

"Ασκηση 29. — Νὰ βρῆτε τὶς συμπερασματικὲς προτάσεις καὶ νὰ δικαιολογήσετε τὴ χρήση τους :

- (1) Τόσο τοῦ κακοφάνηκε τοῦ φτωχοῦ αὐτοῦ ὁ λόγος, ὥστε ἀπεφάσισε μῆτε στὸ σπίτι νὰ πάη μῆτε πουθενά.
Οὕτω σφόδρα τοῦτ' ἐπίστευσαν οἱ Ρόδιοι, ὥστε τριήρεις πληρώσαντες κατῆγον τὰ πλοῖα.
- (2) Φαίνεται πὼς θὰ 'φευγε τόσο μακριά, ὥστε ἄλλη συνάντησι δὲ θὰ εἶχε πλέον στὴ ζωὴ μαζί τους.
Παμπληθὴς ὄχλος ἠκολούθει ἀεὶ τὸν Λύδανδρον, ὥστε ὁ μὲν 'Αγῆσιλαος ἰδιώτης ἐφαίνετο, ὁ δὲ Λ. βασιλεὺς.
- (3) "Εχομε κι ἓναν ἄρρωστο βαριά, γιὰ νὰ πεθάνη.
Καὶ ὑπισχνεῖτο πολεμήσειν 'Αθηναίους, ὥστε μὴ ἔχειν καλῶς ἐκείνοις τὰ ἐν 'Ελλησπόντῳ.
- (4) 'Η δ' ἐμὴ ψυχὴ πάλαι τέθνηκεν, ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν.
- (5) Χρόνῳ ποτὲ ἐξέπραξαν ὡς δοῦναι δίκην.
- (6) Οὐδ' εἶχον λόφον ὑπὸ ζυγῷ δικαίως ὡς στέργειν ἐμέ.
- (7) Διαφερόντως γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ τόδε, ὥστε οἱ αὐτοὶ τολμᾶν τε μάλιστα καὶ ἐκλογίζεσθαι περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν.

Χ Ρ Ο Ν Ι Κ Ε Σ

1. Ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ χρόνου :

- (α) "Οσο ζῶ θὰ τὸν κλαίω.
Σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ θὰ τὸν κλαίω.
- (β) 'Επειδὴν ἀκούσητε, κρίνατε.
Μετὰ τὴν ἀκρόασιν κρίνατε.

2. Εἰσάγονται μὲ τοὺς χρονικοὺς συνδέσμους :

- (α) ὥς, ὅτε, ὁπότε, ἔστε (=ὅσο χρόνο), ὅταν δηλώνουν ὅτι ἡ χρονικὴ πρότασις εἶναι σύγχρονη μὲ τὴν κυρίαν,
- (β) ἐπεὶ, ἐπειδὴ (ὅταν ἡ χρονικὴ πρότασις εἶναι προτερόχρονη),

- (γ) ἕως, ἔστε (=ἕως ὅτου) ἄχρι, μέχρι, πρὶν (ὅταν ἡ χρονική πρόταση εἶναι ὑστερόχρονη),
 (δ) ὅταν, ὁπότεν ἐπὶ, ἐπειδάν, ἐστάν (γὰρ νὰ δηλώσουν τὸ προσδοκώμενο ἢ τὴν ἐπανάληψη στοῦ παρόν καὶ τὸ μέλλον). Αὐτὲς σχηματίζουν ὑποθετικὸ λόγο.

Παραδείγματα :

- (α) "Ὅσο ζῶ θὰ τὸν κλαίω.
 "Ὅτε αὐτὴ ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἔτυχεν ἐν Σάρδεσιν ὦν.
 (β) Σὰν τέλειωσε ὁ πόλεμος, γύρισα ἐδῶ.
 Ἐπεὶ ἡσθένει ὁ Δαρεῖος, ἐβούλετο τῷ παιδὶ ἀμφοτέρω παρῆναι.
 (γ) Πρὶν χαράξῃ, ἦρθε ὁ Ἀντρέικος μὲ τὸ φανάρι.
 Ταῦτα ἐποιοῦν μέχρι σκότος ἐγένετο.
 (δ) "Ὅταν ἰδῇς αὐτό, θὰ τὰ ξεχάσῃς ὅλα.
 Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν ὀργιζόμεθα.

Στὴν (δ) περίπτωσιν μπερεῖ νὰ ᾔχωμε ἀπαρέμφατο καὶ μετὰ ἀπὸ ἀρνητικὴ πρόταση : Μὴ ἀπέλθῃτε πρὶν ἂν ἀκούσῃτε.

3. Ἐκφέρονται :

- (α) Μὲ ὀριστική, ὅταν δηλώνουν κάτι τὸ πραγματικόν.
 (β) Μὲ ὑποτακτική, ὅταν δηλώνουν τὸ προσδοκώμενον ἢ τὴν ἀόριστη ἐπανάληψη στοῦ παρόν καὶ τὸ μέλλον.
 (γ) Μὲ ἐνκτική, ὅταν δηλώνουν τὴν ἀπλή σκέψιν ἢ τὴν ἀόριστη ἐπανάληψιν στοῦ παρελθόντος.
 (δ) Μὲ ἀπαρέμφατο (μόνο ὁ σύνδεσμος «πρὶν»), ἂν ἐξαρθῇ ἀπὸ καταφατικὴ πρόταση.

Παραδείγματα :

- (α) "Ἀμα τὸν εἶδε, γύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό του.
 "Ὅτ' εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει.

- (β) "Όταν περάση καὶ ὁ τέταρτος μῆνας, θὰ μπορέσης νὰ πατήσης.
Περιμένετε, ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω.
- (γ) Εἶχε ἓνα δῖχτυ κι ὅταν θὰ ἔρωγε ψωμί, τὸ πάγαινε
ὁ διάκος καὶ τὸ ἔσρωνε.
Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖν τὸ δεσμοτῆριον.
- (δ) Πρὶν νὰ βγῇ τὸ πρῶτο ἀστέρι, τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.
Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, ἐφάνη ὁ
βασιλεὺς.

Ἀσκηση 30.

- (α) Ὅποτε ξυμβαίη αὐτοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ.
- (β) Παῦσαι, πρὶν κάμῃ ὀργῆς μεστῶσαι λέγων.
- (γ) Ὅταν μὴ σθένω πεπαύσομαι.
- (δ) Καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἔλεγε τοιάδε.
- (ε) Ἐπειδὴν δὲ ἡ ἐκφορὰ ἦ, λάρνακας κυταρισσάνας ἄγουσιν
ἅμαξαι, φυλῆς ἐκάστης μίαν.
- (στ) Ἐπειδὴν δὲ κρύψωσι γῆ, ἀνὴρ ἡρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως
λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα.
- (ζ) Ἀμύχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν ψυχὴν, πρὶν ἂν ἀρχῆς
τε καὶ νόμοισιν ἐντριβῆς φανῇ.
- (η) Φεύγουσι γάρ τοι χοῖ θρασεῖς, ὅταν πέλας ᾖδῃ τὸν Ἄιδην
εἰσρωῶσι τοῦ βίου.
- (θ) Σὺν βγῆς στὸν πηγαμιὸ γιὰ τὴν Ἰθάκην νὰ εὕχῃσαι νὰ εἶναι
μακρὸς ὁ δρομὸς.
- (ι) Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πα-
τρίδα.
- (ια) Κι ὅταν ἡ πατρίδα σ' ἀποδιώχνη, φυγὰς ἐσὺ εἶσαι.
- (ιβ) Μόν' ὅταν τὸ συμφέρον δὲ σὲ συν-φέρῃ, δὲ σὲ κατωτερεύει.
- (ιγ) Ὅποτε λείψαν κάπως οἱ δουλωτὲς ψυχῶν, δυσκολεύτηκαν οἱ
δουλωτὲς σωμάτων.
- (ιδ) Ὅταν ξέρω, ἐξηγῶ· κι ὅταν ἐξηγῶ, ψυχραίνομαι.
- (ιε) Ὁ δοῦλος εἶναι δοῦλος κι ὅταν τῆς Ἐλευθερίας εἶναι δοῦλος.
- (ιστ) Ὅταν τῷ ὄντι εἶσαι ἄλλος, ἄλλα καὶ τὰ ὅσα λές — κι ὅταν
μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ ἄλλου τὰ λές.

- (ιζ) 'Ιδίως όταν κανένα πιά δὲν καρτερῆς, ἔχε τὸ νοῦ σου στὴν πόρτα κι ἀνοιγέ την μόλις ἀκούς καὶ τὸν ἐλαφρότερο χτύπο.
 (ιη) "Όταν ἀκριβῶς πάη νὰ σβήση, παίρνει ἡ φλόγα ψῆλος.
 (ιθ) Μόν' όταν τραβοῦμε ὥς τὰ ἄκρα ὅ,τι θέλουμε, θέλουμε.
 (κ) Κι όταν ἀπ' τὶς ἀρετές σου μιὰ σόχη γίνει πάθος, πάσχεις.

ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ (ἄρν. συνήθως μὴ)

1. Δηλώνουν προϋπόθεση.
2. 'Υποθετικὸς λόγος : 'Υπόθεση — 'Απόδοση

Στὰ παραδείγματα :

- (α) "Αν εἴστε ἐχθροὶ μου, φύγετε μακριά.
 (β) 'Εὰν ᾗ φιλομαθής, ἔσει πολυμαθής.

ἔχομε ἀπὸ μιὰ κυρία πρόταση : («φύγετε μακριά», «ἔσει πολυμαθής») καὶ ἀπὸ μιὰ δευτερεύουσα : «ἂν εἴστε ἐχθροὶ μου», «ἐὰν ᾗ φιλομαθής»).

'Απ' αὐτὲς ἡ κυρία πρόταση λέγεται ἀπόδοση ἢ συμπέρασμα ἢ ἀκολουθία. 'Η δευτερεύουσα ὑποθετικὴ πρόταση λέγεται καὶ ἀπλῶς ὑπόθεση.

'Υπόθεση καὶ ἀπόδοση μαζὶ ἀποτελοῦν τὸν ὑποθετικὸν λόγο.

3. 'Η ὑπόθεση εἰσάγεται μὲ τοὺς ὑποθετικούς συνδέσμους : εἰ, ἐάν, ἂν, ἤν.

4. 'Ισοδυναμίες

'Η ὑπόθεση ἐνίοτε δὲν εἶναι ὑποθετικὴ πρόταση ἀλλὰ κάποια ἐπιρρηματικὴ φράση : Στὰ παραδείγματα π.χ. :

- (α) Σοφία ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. (β) 'Ο σοφὸς ἐστὶ ἀγαθός.
 (γ) "Ανευ τροφῆς οὐ ζῆς. (δ) Οὕτω τὰ πράγματα καλῶς ἔχει
 (ε) Δίκαια δράσας συμμάχους ἔξεις θεούς.

τὴν ὑπόθεση στὸ παράδειγμα (α) ἀντικαθιστᾷ τὸ οὐσια-

σικὸ «σοφία» (εἰ ἔχει ἀνὴρ σοφίαν)· στὸ (β) ἡ λέξις «σοφός» (εἴ τίς ἐστι σοφός)· στὸ (γ) ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς «ἄνευ τροφῆς» (εἰ μὴ τρέφῃ)· στὸ (δ) τὸ ἐπίρρημα «οὕτως» (εἰ οὕτως ἔχει τὰ πράγματα)· στὸ (ε) ἡ μετοχὴ «δράσας» (ἐὰν δίκαια δράσῃς).

5. Καὶ ἡ ἀπόδοση ἐνὸς ὑποθετικοῦ λόγου μπορεῖ νὰ εἶναι :

(α) **Εἰδικὴ πρόταση :**

Ἔλεγεν ὅτι, εἰ οὕτως ποιήσῃ, οὐκ ἀνέξεται ταῦτα ἡ Ἑλλάς.

(β) **Ἀπαρέμφατο :**

Βούλονται Ἀθηναῖοις κοινῶσαι πρῶτον καί, ἣν πείθωσιν αὐτούς, ποιεῖν ταῦτα.

(γ) **Μετοχὴ (κατηγορηματικὴ) :**

Ὅρῳ δ' ἔγωγε καὶ ὅπόσους σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἔνδον ὄντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους.

Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ὁ ὑποθετικὸς λόγος εἶναι ἐξαρτημένος, βρίσκεται δηλαδὴ σὲ **πλάγιον λόγον**. Ἄν ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτηθῇ ἀπὸ ἱστορικὸν χρόνον, τότε συνήθως ἐκφέρεται μὲ «εἰ» + **εὐκτική**.

6. Τὰ εἶδη τῶν ὑποθετικῶν λόγων

Στὰ παραδείγματα :

(α) Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους, δὲν τοὺς πρέπει λευτεριά.
Εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ.

(β) Ἄν μοῦ τό 'λεγε κανεῖς, δὲ θὰ τὸ πίστευα.
Εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἐπασχον.

(γ) Θὰ πλούτιζες, ἂν πήγαινες στὸ Παρίσι.
Εἴης φορητὸς οὐκ ἂν, εἰ πράσσοις καλῶς.

(δ) Θὰ γελάσετε, ἂν σᾶς τὸ πῶ.
Εἰς ἢ φιλομαθής, ἔσει πολυμαθής.

(ε) Ἄν εὗρω γάρφαρον νερό, θολῶναι καὶ τὸ πῖνω.
Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάλασσα, εὐδεῖς βούλεται θνήσκειν.

(στ) Ἄν τὸν ἔβλεπες καβάλλα, τὸν χαιρόταν ἡ ψυχὴ σου.
Εἴτις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν.

ἡ ὑπόθεση δηλώνει στὸ (α) κάτι ποὺ εἶναι ἢ προβάλλεται ὡς πραγματικό· στὸ (β) κάτι ἀντίθετο πρὸς τὸ πραγματικό· στὸ (γ) μιὰ ἀπλὴ σκέψη· στὸ (δ) τὸ προσδοκώμενο· στὸ (ε) τὴν ἀόριστη ἐπανάληψη στὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον· στὸ (στ) τὴν ἀόριστη ἐπανάληψη στὸ παρελθόν.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω τοὺς ὑποθετικούς λόγους μπεροῦμε νὰ τοὺς χωρίσουμε σὲ τέσσερα βασικά εἶδη :

Α'. εἶδος (πραγματικό):

Ὑπόθεση : εἰ+ ὀριστικὴ κάθε χρόνου.

Ἀπόδοση : (α) κυρία πρόταση κρίσεως (ὀριστ., δυν. ὀρ., εὐκτ.),
(β) κυρία πρόταση ἐπιθυμίας (ὑποτ., εὐχ. εὐκτ., προστ.)

Β'. εἶδος (ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ):

Ὑπόθεση : εἰ+ ὀριστικὴ ἱστορικοῦ χρόνου.

Ἀπόδοση : (α) δυνητικὴ ὀριστικὴ
(β) ὀριστικὴ ἱστορικοῦ χρόνου χωρὶς τὸ «ἄν» μὲ τὰ ρήματα : εἰμί, δύναμαι, βούλομαι, ἀξιῶ, κινδυνεύω, ὑφείλω. Ἄξιον ἔστι, καλὸν ἔστι κλπ., χρῆ, δεῖ, προσήκει. Μὲ τὰ -τέος ρηματικά καὶ ὅσα δηλώνουν τὸ «ἄξιο», τὸ «δυνατό», τὸ «πρέπον». Τὰ ρήματα αὐτὰ συνοδεύονται μὲ «εἰ» (ἀπὸ ρήματος).

Γ'. εἶδος (ἀπλὴ σκέψη):

Ὑπόθεση : εἰ+ εὐκτικὴ (ἐκτὸς ἀπὸ μέλλοντος χρόνου).

Ἀπόδοση : (α) κυρία πρόταση κρίσεως (δυνητικὴ εὐκτικὴ ἢ σπάνια ὀριστικὴ ἀρχικοῦ χρόνου).
(β) κυρία πρόταση ἐπιθυμίας. (Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι πολὺ σπάνια).

Δ'. είδος :

(1) προσδοκώμενο :

Υπόθεση : εάν, αν, ἤν + ὑποτακτική.

Απόδοση : (α) κυρία πρόταση κρίσεως (κυρίως ὀριστική μέλλοντος. Σπανιότερα ἄλλου χρόνου ἢ δυνητική εὐκτική).

(β) κυρία πρόταση ἐπιθυμίας.

Τὸ προσδοκώμενο μπορεῖ νά 'χη καὶ «εἰ» + ὀριστ. μέλλοντος.

(2) Τὸ ἀορίστως ἐπαναλαμβανόμενο στὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον

Υπόθεση : εάν, αν, ἤν + ὑποτακτική.

Απόδοση : (α) ὀριστική ἐνεστώτος.

(β) ὀριστική γνωμικοῦ ἀορίστου.

(3) Τὸ ἀορίστως ἐπαναλαμβανόμενο στὸ παρελθόν

Υπόθεση : εἰ + εὐκτική (ἐνεστώτος ἢ ἀορίστου).

Απόδοση : ὀριστική παρατατικοῦ, ἀορίστου ἢ ὑπερσυντ.

(β) δυνητική ὀριστική παρατατ. ἢ ἀορίστου.

7. Παράλειψη τοῦ ρήματος στὶς ὑποθετικὲς προτάσεις

Συχνὰ παραλείπεται τὸ ρῆμα στὶς ὑποθετικὲς προτάσεις. Ἔτσι σχηματίστηκαν ὀρισμένες στερεότυπες ἐκφράσεις σὰν τὶς παρακάτω :

(α) εἰ δὲ μή : (εἰδεμή, ἀλλιῶς) :

(1) Μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή οὐ θαρροῦντά με ἔξεις.

Ἄν σ' εὐχαριστεῖ, πῆγαινε καὶ σὺ· εἰδεμή κάθισε αὐτοῦ.

(β) εἰ μή : (ἐκτός εάν, ἀκτὸς ἀπό, παρὰ) :

Σῖτον πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μή ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ.

(γ) εἰ μὴ ἄρα : (ἐκτός ἀν ἴσως) :

Εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορὰ ἐστίν.

- (δ) εἴ τις καὶ ἄλλος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος (περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον) :
 Ὑμῖν χάριν ἀποδώσει Κύριος· ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος.
- (ε) εἴπερ ποτέ, εἴποτε καὶ ἄλλοτε (περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορά) :
 Φημὶ δεῖν ἐθελῆσαι, εἴπερ ποτέ, καὶ νῦν.
- (στ) εἴπερ που (περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος) :
 Ὡς ἐνταῦθα, εἴπερ που, ἐξελέγξων τὸ μαντεῖον.
- (ζ) ὥς ἂν, ὥς εἰ, ὥσεῖ, ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἂν εἰ (= σάν) :
 Καὶ τὸν Κύρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὥς ἂν παῖς.
 Ἰεντο ὥσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης.
 Θαυμάζω σε λέγουσαν, ὥσπερ εἰ παρεστέτεις.
 Φοβεῖται ὥσπερανεὶ παῖς.

Ἀσκηση 32.— Βρῆτε τὴ σημασία καὶ τὸ εἶδος τῶν παρακάτω ὑποθετικῶν λόγων :

- (α) Ἄν θέλει, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ.
- (γ) Ὁ ἄγνοοῦσα εὐχαρίστως καὶ τὸν ἑαυτοῦ μου, ἂν μποροῦσα.
- (ε) Ἄν ἔβρεχε ὁ Θεὸς μὲ τέτοιο δάκρυ, θενά 'καιγε τὴν γῆν ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ.
- (στ) Ἄν παραβῶ τὸν ὄρκο, ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ.
- (ζ) Ἄν δὲ φουσκώσῃ ἡ θάλασσα, ὁ βράχος δὲν ἀφρίζει.
- (η) Εἰ δοκεῖ σοι, στεῖχε.
- (θ) Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ' οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἡδέως δρώγῃς μέτα.
- (ι) Τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν λέγοιτ' ἂν, ἵ μὴ γλῶτταν ἐγκλήῃσι φόβος.
- (ια) Ἦν δὲ που μορίῳ τινὶ προσμεΐξωσι, πάντας αὐχνοῦσιν ἀπεῶσθαι.
- (ιβ) Εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς μητρὸς θανόντα ἄθαπτον ἡνσχόμεν νέκυν, κείνοις ἂν ἡλγουν.

**ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ἢ ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ἢ
ΕΝΔΟΤΙΚΕΣ (ἄρν. μὴ)**

1. Δηλώνουν παραχώρηση, ἢ ἐναντίωση στὸ περιεχόμενο τῆς κυρίας προτάσεως.

2. Εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικούς συνδέσμους, ἀλλὰ συν-οδεύονται ἐπὶ πλεόν μὲ τοὺς ἐπιδοτικούς («καί»), «οὐδέ»), «μηδέ»), ὡς ἑξῆς :

(α) εἰ καί, ἂν καί (ὅταν ἡ παραχώρηση γίνεται σὲ κάτι ποὺ θεωρεῖται πραγματικό).

(β) καὶ εἰ, καὶ ἂν, κἄν (ὅταν ἡ παραχώρηση γίνεται σὲ κάτι ἀδύνατο ἢ ἀπίθανο ἢ ἀπλῶς ὑποθετικό).

(γ) οὐδ' εἰ, μηδ' εἰ, οὐδ' ἂν, μηδ' ἂν (ὅταν ἡ παραχώρηση γίνεται σὲ κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ τὸ ἀπίθανο. Τότε ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἀρνητική πρόταση).

Παραδείγματα :

(α) Ἄν καὶ πονοῦσε, δὲν ἔβγαλε ἄχνα.

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως.

(β) Καὶ ἂν βρισκόμουν σὲ ἀνάγκη, δὲ θά 'κλεβα.

Ἄνθρω πονηρὸς δυστυχεῖ, κἄν εὐτυχῇ.

(γ) Τώρα οὐτε κι ἂν κλάψης, δὲν ὠφελεῖ.

Οὐδ' ἂν δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος, οὐδὲν μᾶλλον κινή-σεσθε.

3. Ἐκφέρονται ὅπως καὶ οἱ ὑποθετικὲς

4. Ἰσοδυναμίες

(α) Ἄν καὶ ἔχει πεθάνει, τὸν τιμᾶ : Καὶ πεθαμένο τὸν τιμᾶ.

(β) Πολλοὶ εἰ καὶ εἰσὶ εὐγενεῖς, εἰσὶ κακοὶ :

Πολλοὶ ὄντες εὐγενεῖς, εἰσὶ κακοὶ.

Ἀσκηση 32.— Βρῆτε τὶς παραχωρητικὲς προτάσεις καὶ δικαιολογῆστε τὸν τρόπο ποὺ εἰσάγονται :

- (α) 'Ωραία 'Ελλάδα! 'Αθήνα-τη, ἄν καὶ δὲν ὑπάρχεις πιά. Μεγάλη, ἄν καὶ κείτεσαι.
- (β) Οὐ μὴν οὐδ' ἂν εἰ δι' αὐτῶν εἶχον τὴν πόλιν οἱ νῦν ὄντες, ἐν αὐτῇ Ρόδιοι, παρήρησε' ἂν ὑμῖν τούτους ἐλέσθαι, οὐδ' εἰ πάνθ' ὑπισχοῦνθ' ὑμῖν ποιήσιν.
- (γ) Λογαριάζω νὰ εἶσαι κάπου ἐδῶ κοντά μου, κι ἄς μὴ μοῦ μιλάς.
- (δ) Καὶ γάρ, ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστὴς ἐστι, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἱατρεὺς, ὅμως ἱατρός ἐστι, οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ὢν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔλῃται.
- (ε) Δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀνεχτῇ, καὶ πατέρας του νὰ ᾔταν.
- (στ) 'Ο δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἱατρός ἐστιν, οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῇ.
- (ζ) Στοῦ κατωφλιοῦ τὴν πλάκα κι ἂν τὸ γράψῃς θυγατέρα, δὲ στέκει τ' ὄνομά σου.
- (η) Ἔφυγες καὶ πᾶς, καὶ νὰ σὲ καλῶ,
πᾶς μὲ τὸ καλὸ, πίσω μὴ γυρίσης.
- (θ) Οὐ μὴν, οὐδ' εἰ ταῦτ' ἀμφότερά ᾔην, εἰ μὴ συμφέρειν ὑμῖν ἡγούμεν, εἶπον ἄν, ἐπεὶ 'Ροδίοις γε συγχαίρω τῶν γεγεννημένων.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ (ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ)

1. Ἰσοδυναμοῦν :

(α) **μὲ καθαροὺς ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς :**

Στὰ παραδείγματα :

- (1) "Οπου καὶ νὰ ταξιδέψω ἢ 'Ελλάδα μὲ πληγώνει.
- (2) 'Αλλ' ἡγείσθω τις, ὅπου κεῖται τὰ Μανίας.
- (3) "Οπως ξέρεις κάμε.
- (4) 'Ὡς νόμος ὑμῖν εἰς μάχην οὕτω τάχῃτι.

στὰ (1) καὶ (2) οἱ ἀναφορικὲς προτάσεις («ὅπου καὶ νὰ ταξιδέψω», «ὅπου κεῖται τὰ Μανίας») ἀπαντοῦν στὴν ἐρώτηση **ποῦ**; καὶ προσδιορίζουν τὰ ῥήματα «πληγώνει» καὶ

«ἡγείσθω» ἀντιστοίχῳ. Ἰσοδυναμοῦν δηλαδὴ μὲ **τοπικὰ ἐπιρρήματα**.

Στὰ (3) καὶ (4) : «ὅπως ξέρεις», «ὥς νόμος ὑμῶν εἰς μάχην» ἀπαντοῦν στὴν ἐρώτηση **πῶς**; καὶ προσδιορίζουν τὰ ρήματα «κάμε», «τάχθητι». Ἰσοδυναμοῦν δηλαδὴ μὲ **τροπικὰ ἐπιρρήματα**.

Ὅλες αὐτὲς οἱ προτάσεις εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα καὶ ὀνομάζονται **ἀναφορικὲς ἐπιρρηματικὲς προτάσεις**.

(β) μὲ **δευτερεύουσες ἐπιρρηματικὲς προτάσεις** (ἐνέχουν ἔννοια αἰτίας, σκοποῦ, ὑποθέσεως, παραχωρήσεως, ἀποτελέσματος) καὶ εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες. Ὀνομάζονται :

(1) Ἀναφορικὲς αἰτιολογικὲς

Δηλώνουν **αἰτία** καὶ ἐκφέρονται ὅπως οἱ αἰτιολογικὲς :

(α) Μάχεται μὲ τὴ φύση, ποὺ τὸν ἔκαμεν ὅπως εἶναι.

(β) Ἀτοπα λέγεις, ὅς με κελεύεις ἐμὲ καθηγεῖσθαι.

(2) Ἀναφορικὲς τελικὲς

Δηλώνουν **σκοπό**. Ἐκφέρονται : μὲ ὑποτακτικὴ, ὀριστικὴ μέλλοντος καί, μετὰ ἀπὸ ἱστορικὸ χρόνο, μὲ εὐκτικὴ τοῦ πλαγίου λόγου :

(α) Ποιὸς θέλει δοῦλον ἔμορφο, νὰ τὸν κερνάῃ νὰ πίνη.

(β) Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ νόμους συγγράψουσι.

(γ) Νά' χαμε ἓνα γέρο, νὰ φυλάῃ τὸν κῆπο.

(δ) Πρέσβεις ἄγουσα, οἵπερ φράσωσι.

(ε) Ἀγγελον ἦκαν, ὅς ἀγγεῖλειε.

(3) Ἀναφορικὲς συμπερασματικὲς

Δηλώνουν **ἀποτελεσμα** Ἐκφέρονται ὅπως οἱ συμπερασματικὲς :

- (α) Δὲ μποροῦσε νὰ βρῇ σημάδια, ποὺ νὰ μαρτυροῦν καλοσύνη.
- (β) Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν.
- (γ) Τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ σοι βούλεται φίλος εἶναι.
- (δ) Νεμόμεθα τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι, ὅσον ἀποζῆν.

(4) Ἀναφορικὲς ὑποθετικὲς

1. Εἰσάγονται συνήθως μὲ τὴν «ὅστις» καὶ τὰ ἀναφορικὰ ἀοριστολογικὰ ἐπιρρήματα «ὅποι», «ὅπου». Ἄν ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἔχῃ τὸ ἀοριστολογικὸ «ἄν», ἡ πρόταση εἶναι ἀναφορικοῦ υποθετικῆ καὶ ἐκφέρεται πάντοτε μὲ ὑποτακτικὴν.

2. Ἐκφέρονται ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ὑποθετικοὶ λόγοι.

(5) Ἀναφορικὲς ἐναντιωματικὲς

Δηλώνουν «παραχώρηση» ἢ «ἐναντίωση» καὶ ἐκφέρονται ὅπως οἱ ἐναντιωματικὲς :

- (α) Μὴ δεχτῆς, ὅσα λεφτὰ κι ἂν σοῦ δώσῃ.
- (β) Τῷ κυνί, ὃς οὐδὲν σοι παρέχει, μεταδίδωσ σίτου.

(6) Ἀναφορικὲς χρονικὲς

Δηλώνουν χρόνον. Ἐκφέρονται ὅπως καὶ οἱ χρονικὲς :

- (α) Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, τὰ κατὰ θάλατταν διηγῆσονται.
- (β) Ἐν ὅσῳ δ' ἂν πάλιν ἔλθωσι, ποιοῦνται ὁμολογίαν.

Σημ. Οἱ ἀναφορικὲς τοπικὲς, ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή, ἂν προσδιορίζουν τόπον ὡς γενικὸ καὶ ἀπροσδιόριστο, εἶναι ἀναφορικοῦ υποθετικῆς. Εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰ τοπικά ἐπιρρήματα :

Π.χ. Ἐξέστω ἀπιέναι, ὅπου ἂν βούλωνται.

"Ασκησις 33.— Βρῆτε τὸ εἶδος καὶ τὴ σημασίαν τῶν ἀναφορικῶν ἐπιρρηματικῶν προτάσεων στὰ παρακάτω παραδείγματα :

- (α) "Οπου γύριζες, ἀπάνταινες, ἄνδρες, παιδιὰ, γυναῖκες.
- (β) "Ενθεν μὲν ἐξέρχονται, αὐτοὶ μόνοι εἰσὶ.
- (γ) Τώρα συγκινημένος ὅπως εἴστε, δὲν μπορεῖτε νὰ δῆτε σωστά.
- (δ) Αἰτία ἦν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἡ ἄγνοια, οἱ πολεμούντων ἡμῶν ὑπὲρ τῶν πᾶσι συμφερόντων οὐ χρήμασι συνελάμβανον ἡμῖν.
- (ε) Θέλω ἔναν Γαλλοδιδάσκαλο, πού νὰ μὲ μάθῃ τέλεια τὰ γαλλικά.
- (στ) Δεῖ πρεσβείαν πέμπειν, ἥτις ταῦτ' ἐρεῖ.
- (ζ) Κάθεται καὶ φτιάχνει μιὰ πίττα, πού νὰ τρῶς καὶ νὰ γλείφῃς τὰ δάχτυλά σου.
- (η) Μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, οἷοι πινηροῦ τινος ἐφίεσθαι.
- (θ) Ἡ παλληκαριά, ὅσα χρόνια κι ἂν περάσουν, δὲν παλιώνει.
- (ι) "Οποῖος μοῦ φτιάσῃ ἓνα κρυστάλλινον παλάτι, θὰ τοῦ δώκω τὴ βασιλοπούλα.
- (ια) Τὰ ἐπιτήδεια, ὅπου τις ἐντυγχάνει, ἐλάμβανον.
- (ιβ) "Οποῖος πεθάνει σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει.
- (ιγ) Ὁκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν δοίη.
- (ιδ) "Ο,τι κάμῃς ἐσύ, καλὰ καμωμένο.
- (ιε) Οἱ παῖδες ἡμῶν, ὅσοι ἐνθάδε ἦσαν, ὑπὸ τούτων ἂν ὑβρίζοντο.
- (ιστ) "Οποῖος θέλει, ἅς ἀκλουθήσῃ.
- (ιζ) Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶμαι εἰδέναι.
- (ιη) "Οποῖος καθήσῃ, θὰ κοιμηθῇ.
- (ιθ) Οἱ Πέρσαι, ὃν ἂν γνῶσι χάριν μὴ ἀποδιδόναί, κολάζουσι
- (κ) Τούτων γράψω, ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΤΟΧΕΣ

1. Ἡ φύση τῆς μετοχῆς

Ἡ μετοχή εἶναι καὶ ἐπίθετο (ρηματικὸ) καὶ ρῆμα. Ὡς ἐπίθετο ἔχει πτώσεις καὶ ἀριθμούς. Ὡς ρῆμα ἔχει χρόνους καὶ διάθεση, δέχεται ὑποκείμενο καὶ ἀντικείμενο καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ «ἄν».

2. Τὰ εἶδη τῶν μετοχῶν

(1) Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχή

Στὰ παραδείγματα :

(α) Μίσει τοὺς κολακεύοντας.

(β) Ὁ λέγων τοῦτο ψεύδεται.

οἱ μετοχές «τοὺς κολακεύοντας» καὶ «ὁ λέγων» εἶναι : στὸ (α) ἀντικείμενο στὸ ρῆμα «μίσει»· στὸ (β) ὑποκείμενο τοῦ «ψεύδεται». Τὰ παραδείγματα αὐτὰ μποροῦν νὰ γραφοῦν καὶ ὡς ἑξῆς :

(α) Μίσει τοὺς κόλακας.

(β) Ὁ ρήτωρ ψεύδεται.

Οἱ μετοχές δηλαδὴ ἰσοδυναμοῦν μὲ ὀνόματα.

Ἀκόμη τὰ παραδείγματα μπορεῖ νὰ γραφοῦν καὶ ἔτσι :

(α) Μίσει ἐκείνους, οἵτινες κολακεύουσι.

(β) Ὁς λέγει ταῦτα, ψεύδεται.

Ἐδῶ ἔγινε ἀντικατάσταση τῶν μετοχῶν μὲ ὀνοματικές ἀναφορικές προτάσεις.

Οἱ μετοχές αὐτές, πού ἰσοδυναμοῦν μὲ ὀνόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα) ἢ μὲ ἀναφορικές ὀνομαστικές προτάσεις, λέγονται **ἐπιθετικές μετοχές** καὶ συνήθως συνοδεύονται μὲ τὸ ἄρθρο, πού εἶναι καὶ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς.

Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ ἐκτὸς ἀπὸ ὑποκείμενο καὶ ἀντικείμενο μπαίνει καὶ ὥς :

(α) **Ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς** : Τὸ συμβεβηκὸς πάθος.

(β) **Παράθεση** : Ὑμῖν τοῖς διαγιγνομένοις.

Ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ μὲ ἀναφορικὴ πρόταση καὶ γι' αὐτὸ λέγεται καὶ **ἀναφορικὴ**.

(2) Ἡ Κατηγορηματικὴ μετοχὴ

Στὰ παραδείγματα :

(α) Τυχχάνεις φίλος ὦν.

(β) Ὅρῳ σε φυλαττόμενον.

οἱ μετοχές «ὦν» καὶ «φυλαττόμενον» ἀναφέρονται : ἡ πρώτη στὸ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος «σύ», ἡ δευτέρη στὸ ἀντικείμενο «σε», καὶ μπῆκαν ὡς κατηγορούμενο ἢ κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς. Οἱ τέτοιες μετοχές, πού ἰσοδυναμοῦν μὲ κατηγορούμενο ἢ κατηγορηματικὸ προσδιορισμό, λέγονται **κατηγορηματικὲς μετοχές** καὶ ἀναφέρονται ἄλλοτε στὸ ὑποκείμενο καὶ ἄλλοτε στὸ ἀντικείμενο ὀρισμένων ρημάτων. (Ἀποδίδονται στὰ νέα ἑλληνικά μὲ τὸ «νά», «πού», «ὅτι», «καί», «μὲ τὸ νά», «στὸ νά»).

1. Ρήματα, πού δέχονται κατηγορηματικὴ μετοχὴ στὸ ὑποκείμενο εἶναι :

(α) εἰμί καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτὸ (τυγχάνω, λανθάνω,

λαγχάνω, διατελῶ, διάγω, διαγίγνομαι, φαίνομαι, οἶχομαι, φθάνω, φανερός εἰμί, δῆλός εἰμι κλπ.).

Σ' αὐτὰ ἡ μετοχή σηκώνει τὸ κύριο νόημα, ἐνῶ τὸ ρῆμα τὸ δευτερεῦον. Γι' αὐτὸ στὴν μετάφραση ἡ μετοχή τρέπεται κανονικά σέ ρῆμα, ἐνῶ τὸ ρῆμα σέ σχετικὸ ἐπίρρημα : Π.χ. ἔλαθον εἰσελθόντες (=λάθρα εἰσῆλθον - - μπῆχαν κρυφά).

(β) Αὐτὰ ποὺ σημαίνουν ψυχικὸ πάθος (χαίρω, ἡδομαι, ἄχθομαι..., λυποῦμαι, χαλεπαίνω, βαρέως φέρω, αἰσχύνομαι, μεταμέλομαι):

Π.χ. Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα.

Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων.

(γ) Αὐτὰ ποὺ σημαίνουν : ἑναρξῆ, λήξῃ, καρτερία, κάματο :

Π.χ. Ἀρξομαι ἀπὸ τῆς ἱατρικῆς λέγων.

Σωκράτης οὐδέποτε ἔληγε σκοπῶν.

Οὐκ ἠνέσχετο σιγῶν.

(δ) Αὐτὰ ποὺ σημαίνουν : καλῶς ποιεῖν, ἀδικεῖν, νικᾶν, ἡττᾶσθαι :

Π.χ. Οὐ δίκαια ποιεῖτε στρατεύοντες εἰς γῆν τῶν Πλαταιῶν.

Εὖ γ' ἐποίησας ἀναμνήσας με.

Τούτου οὐ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.

2. Ρήματα, ποὺ δέχονται κατηγορηματικὴ μετοχή ἄλλοτε στὸ ὑποκείμενο καὶ ἄλλοτε στὸ ἀντικείμενό τους εἶναι:

(α) Αὐτὰ ποὺ σημαίνουν : αἴσθηση, γνώση, μάθηση, μνήμη :

Π.χ. Ἡμεῖς ἀδύνατοι ὁρῶμεν ὄντες περιγενέσθαι.

Ὅρῶμεν πάντα ἀληθῆ ὄντα.

Μέννημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου.

Μέννημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος.

(β) Αὐτὰ ποὺ σημαίνουν : δείξῃ, ἀγγελία, ἔλεγχος :

Π.χ. Ἐν τῷδε δείξω σοφὸς γεγώς.

Ἐπιδείξω τοῦτον ψευδόμενον.

(γ) Αὐτὰ ποὺ παίρνουν δύο αἰτιατικὲς (ἀντικείμενο -
- κατηγορούμενο).

Π.χ. Βασιλέας καὶ δυνάστας Ὁμηρὸς πεποίηκε τὸν αἰεὶ
χρόνον τιμωρουμένους ἐν Ἀίδου.

(3). Ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς

Εἶδαμε ὅτι οἱ ἐπιθετικὲς καὶ κατηγορηματικὲς μετοχὲς ἰσοδυναμοῦν μὲ ὀνόματα (οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα) ἢ μὲ ὀνομαστικὲς προτάσεις καὶ λέγονται **ὀνομαστικὲς μετοχὲς**.

Ὑπάρχουν ὅμως μετοχὲς ποὺ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐπιρρηματα ἢ ἐπιρρηματικὲς προτάσεις. Αὐτὲς τίς ὀνομάζουμε **ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς** καὶ τίς ἀποδίδομε μὲ μιὰ δευτερεύουσα ἐπιρρηματικὴ πρόταση.

Στὰ παραδείγματα :

(α) Ἀναστὰς Κῦρος ἔλεξε.

(β) Τοῦτο λέξων ἔρχομαι.

οἱ μετοχὲς «ἀναστὰς» καὶ «λέξων» προσδιορίζουν ἄμεσα τὰ ρήματα καὶ δηλώνουν : ἡ πρώτη **χρόνος** ἡ δεύτερη **σκοπὸς**. Τὰ παραπάνω παραδείγματα μποροῦν νὰ γραφοῦν καὶ ὥς ἑξῆς :

(α) Ἐπεὶ ἀνέστη Κῦρος, ἔλεξε.

(β) Ἐρχομαι, ἵνα λέξω τοῦτο.

Ἰσοδυναμοῦν δηλαδή : ἡ (α) μὲ χρονικὴ πρόταση ἡ

(β) με τελική. Οί μετοχές αὐτὲς ποὺ δηλώνουν διάφορες ἐπιρρηματικὲς σχέσεις καὶ ἰσοδυναμοῦν με δευτερεύουσες ἐπιρρηματικὲς προτάσεις λέγονται **ἐπιρρηματικὲς μετοχές**.

Ἀνάλογα με τὴν ἐπιρρηματικὴ σχέση ποὺ δηλώνουν διακρίνονται στὰ ἑξῆς εἶδη :

(1) Χ ρ ο ν ι κ ῆ

Στὸ παράδειγμα :

Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται πολὺ εὐτακτότεροι ἔσονται.
ἡ μετοχὴ «ἀκούσαντες» δηλώνει **χρόνο** καὶ λέγεται **χρονική**.

Ἀναλύεται σὲ δευτερεύουσα χρονικὴ πρόταση :

Π.χ. Ἀκούσαντες ταῦτα (= ἐπὶ ἅν ἀκούσωσι ταῦτα)

Ἡ χρονικὴ μετοχὴ συνοδεύεται συνήθως ἀπὸ ἐπιρρηματά (ὥς, ἅμα, αὐτίκα, εὐθύς, μετὰξὺ, ἔτι κλπ.) καὶ δὲν εἶναι ποτὲ χρόνου μέλλοντα.

(2) Α ἰ τ ι ο λ ο γ ι κ ῆ

Στὸ παράδειγμα :

Ἄτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες πολλὰ ἀνδράποδα ἔλαβον.
ἡ μετοχὴ «ἐπιπεσόντες» δηλώνει **αἰτία** καὶ λέγεται **αἰτιολογική**.

Ἀναλύεται σὲ δευτερεύουσα αἰτιολογικὴ πρόταση :

Π.χ. Ἄτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες (= ἐπειδὴ ἐξαίφνης ἐπέπεσον).

Ἡ αἰτιολογικὴ μετοχὴ συνήθως συνοδεύεται ἀπὸ τὰ :

(α) ἄτε (δὴ), οἷον (δὴ), οἷα (δὴ) : ὅταν ἡ αἰτία εἶναι ἀντικειμενική.

(β) ὥς : ὅταν ἡ αἰτία εἶναι ὑποκειμενική.

(3) Τελική

Στὸ παράδειγμα :

Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν.

ἡ μετοχή «ἀποκτενῶν» δηλώνει σκοπὸ καὶ λέγεται τελική.

Ἀναλύεται σὲ τελική πρόταση :

Π.χ. Ὡς ἀποκτενῶν (= ἵνα ἀποκτείνῃ τοῦτον).

Ἡ τελική μετοχή εἶναι σχεδὸν πάντοτε χρόνου μέλλοντος καὶ ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ σημαίνουν κίνηση ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλα, ἀλλὰ τότε συνοδεύεται ἀπὸ τὸ μόριο «ὥς».

(4) Τροπική

Στὸ παράδειγμα :

Τινὲς τῶν Χαλδαίων ληζόμενοι ζῶσι.

ἡ μετοχή «ληζόμενοι» ἀπαντᾷ στὴν ἐρώτηση πῶς καὶ δηλώνει τρόπο. Γι' αὐτὸ καὶ λέγεται τροπική.

Ἀναλύεται σὲ ἀναφορική ἐπιρρηματική πρόταση :

Π.χ. Ληζόμενοι (= ὥς ζῶσιν οἱ λησταί).

Μποροῦμε νὰ τὴν ἀποδώσουμε :

(α) με μετοχή σὲ -οντας,

(β) με τὸ «καὶ»+ ὀριστική,

(γ) με ἐμπρόθετο προσδιορισμό,

(δ) με τὸ «μὲ» (στὴ μετοχή «ἔχων, οὐσα, ον»),

(ε) με ἐπίρρημα.

Εἶναι συνήθως ἐνεστῶτος χρόνου.

(5) Ὑποθετική

Στὸ παράδειγμα :

Δίκαια δράσας ἔξεις συμμάχους θεούς.

ἡ μετοχή «δράσας» δηλώνει **προϋπόθεση** καὶ λέγεται **υποθετική**.

Ἀναλύεται σὲ δευτερεύουσα ὑποθετική πρόταση :

Π.χ. Δίκαια δράσας (= ἐὰν δράσης δίκαια).

Δὲν εἶναι ποτὲ χρόνου μέλλοντος.

(6) Ἐναντιωματική ἢ ἐνδοτική

Στὸ παράδειγμα :

Τινὲς ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶ κακοί.

ἡ μετοχή «ὄντες» δηλώνει **ἐναντίωση** καὶ λέγεται **«ἐναντιωματική»**.

Ἀναλύεται σὲ ἐναντιωματική πρόταση :

(«ὄντες»=εἰ καὶ εἰσί).

Συνοδεύεται συνήθως ἀπὸ τὸ «καί», «καίπερ», «καίτοι».

Ἀσκηση 34.— Νὰ βρῆτε τὸ εἶδος τῶν μετοχῶν στὰ παρακάτω παραδείγματα :

(1) Τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας καὶ δασὺς ὦν λίαν ὦν ἅπας γέγονεν. (2) Πολλὰ δ' ὄρῳ πρόβατα καὶ αἰγας καὶ ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φουσηθέντα ῥαδίως παρέξει τὴν διάβασιν. (3) Ἦσαν γὰρ οἱ καλῶσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἳ εὐθὺς ἐμελλοντοὺς πρῶτους παύειν ταῦτα ποιοῦντας.

(4) Εἰπέ, κύον, τίνος ἀνδρὸς ἐφεστὼς σῆμα φυλάσσεις;
Τοῦ κυνός. Ἀλλὰ τίς ἦν οὗτος ἀνὴρ ὁ κύων;
Διογένης· γένος εἶπε. Σινωπεύς· δὲ πίθον ὥκει;
καὶ μάλα, νῦν δὲ θανὼν ἀστέρας οἶκον ἔχει.

(5) Τί μοι μάχεσθε, ἐταῖροι, καὶ τῷ θέλοντι πίνειν;

(6) Ἐκιοθάριζε γὰρ ποτε κιθαρωδός, ἐπίδειξιν παρέχων. Καὶ τέως μὲν ἤχουον πάντες, ὥς δ' ὁ κώδων ὁ κατὰ τὴν ὕψοπωλίαν ἐψό-

φησε, καταλιπόντες ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ ὄψον πλὴν ἐνὸς δυσκώφου.
 Ὁ οὖν καθαρυδὸς εἶπεν, ὦ ἄνθρωπε, πολλὴν σοι χάριν οἶδα τῆς πρὸς
 με τιμῆς καὶ φιλομουσίας· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, ἅμα τῷ κώδωνος ἀκοῦ-
 σαι, ἀπίνοντες οἴχονται. Ὁ δέ, τί λέγεις; ἔφη· ἤδη γὰρ ἐψόφηκεν;
 εἰπόντος δὲ αὐτοῦ, Εὖ σοι εἴη, ἔφη, καὶ ἀναστὰς ἀπῆλθε καὶ αὐτός.

<p>(7) Ἐρως πότ' ἐν ρόδοισι
 κοιμωμένην μέλιτταν
 οὐκ εἶδεν, ἀλλ' ἐτρώθη.
 Τὸν δάκτυλον δὲ δηχθεὶς
 τῆς χειρὸς ὠλόλυξε.</p> | <p>Δραμῶν δὲ καὶ πετασθεὶς
 πρὸς τὴν καλὴν Κυθήρην,
 Ὀλωλα, μῆτερ, εἶπεν,
 ὄλωλα, κάποθνήσκω.</p> |
|---|---|
- (8) Μέλλων ἱατρὸς καὶ νόσῳ διδοὺς χρόνον
 ἰάσατ' ἤδη μᾶλλον ἢ τέμνων χρόα.
- (9) Ἀεὶ ἦδεν ἡ κεφαλὴ ἡ τμηθεῖσα.
- (10) Ὅστις δὲ πάσας συντιθεὶς ψέγει λόγῳ
 γυναικας ἐξῆς σκαιὸς ἐστὶ κοῦ σοφός·
 πολλῶν γὰρ οὐσῶν, τὴν μὲν εὐρήσεις κακὴν
 τὴν δ', ὥσπερ αὕτη, λῆμ' ἔχουσαν εὐγενές.
- (11) Ἦλθε λυσόμενος θυγατέρα.
- (12) Θεοῦ θέλοντος δυνατὰ πάντα γίγνεται.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3

ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Ι. Ἐναρθρο καὶ ἄναρθρο ἀπαρέμφατο

Προσέξτε τὶς προτάσεις :

- (α) Τὸ ἀδικεῖν, οὔτε ἀγαθὸν εἶναι οὔτε καλὸν ἐστὶ.
- (β) Τὸν διαδεζόμενον οὕτω δύναμαι κτήσασθαι.

Στὴν πρόταση (α) τὸ ἀπαρέμφατο «τὸ ἀδικεῖν» ἔχει ἄρθρο. Αὐτὸ τὸ ἀπαρέμφατο λέγεται **ἐναρθρο** ἢ **σύναρθρο**.

Στὴν πρόταση (β) τὸ ἀπαρέμφατο «κτήσασθαι» δὲν ἔχει ἄρθρο καὶ λέγεται **ἄναρθρο**.

Ἐναρθρο καὶ ἄναρθρο ἀπαρέμφατο εἶναι ἀφηρημένα ρηματικὰ οὐσιαστικὰ γένους οὐδετέρου καὶ ἐπομένως μπορεῖ νὰ ἔχουν (κυρίως τὸ ἐναρθρο) ὅλες τὶς χρήσεις τοῦ οὐσιαστικοῦ. Τὸ ἀπαρέμφατο ὅμως ἔχει καὶ ρηματικὴ φύση καὶ γι' αὐτὸ συντάσσεται ὅπως τὸ ρῆμα (μὲ ὑποκείμενο, ἀντικείμενο καὶ ὅλους τοὺς λοιποὺς προσδιορισμούς).

1. Ἐναρθρο ἀπαρέμφατο

Στὶς προτάσεις :

- (α) Τὸ φυλάξει τὰ ἀγαθὰ χαλεπώτερον τοῦ κτήσασθαι.
- (β) Ὁρμησαν εἰς τὸ διώκειν.

τὰ ἀπαρέμφατα «τὸ φυλάξει» καὶ «εἰς τὸ διώκειν» μπορεῖ νὰ γραφοῦν καὶ ὡς ἐξῆς :

- (α) Ἡ φύλαξις τῶν ἀγαθῶν χαλεπώτερον τῆς κτήσεως.
- (β) Ὁρμησαν εἰς τὴν δίωξιν.

Σ' αὐτὲς δηλαδὴ τὶς προτάσεις ἀντικαταστήσαμε τὰ ἀπαρέμφατα μὲ οὐσιαστικά. Τὸ ἔναρθρο δηλαδὴ ἀπαρέμφατο ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικὸ καὶ μπορεῖ νὰ μπῇ μέσα στὴν πρόταση ὥπως καὶ τὸ οὐσιαστικὸ (ὑποκείμενο, ἀντικείμενο, ὀνοματικὸς προσδιορισμὸς, ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς κλπ.).

2. Ἄναρθρο ἀπαρέμφατο

Στὶς προτάσεις :

- (α) Φοβοῦμαι διαλέγχειν σε.
- (β) Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.
- (γ) Τί χρὴ ποιεῖν;
- (δ) (1) Κῦρος ἦν ἄρχειν ἀξιώτατος.
(2) Ἐκὼν εἶναι. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἶναι. Μικροῦ δεῖν. Ἐμοὶ δοκεῖν κλπ.
- (ε) (1) Τὴν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωκαν.
(2) Ὡς ἔπος εἰπεῖν. Συντόμως εἰπεῖν. Ἀπλῶς εἰπεῖν. Συνελόντι εἰπεῖν.
- (στ) Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρη.
- (ζ) (1) Ὡ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις.
(2) Ἐμὲ παθεῖν τάδε;
(3) Θεοὶ πολῖται μὴ με δουλείας τυχεῖν.

τὸ ἀπαρέμφατο μπαίνει : στὸ (α) ὥς ἀντικείμενο· στὸ (β) ὥς ὑποκείμενο· στὸ (γ) ὥς κατηγορούμενο· στὸ (δ₁) ὥς προσδιορισμὸς τῆς ἀναφορᾶς· στὸ (δ₂), ἐπειδὴ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ρῆμα μπαίνει ἀπολύτως· στὸ (ε) ὥς προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ· στὸ (ε₂) πάλι ἀπολύτως· στὸ (στ) ὥς ἐπεξηγήση· στὸ (ζ₁) ὥς ἔγκλιση (προστακτικὴ)· στὸ (ζ₂) ὥς ὑποτακτικὴ· στὸ (ζ₃) ὥς εὐκτική.

(α)	Ὑποκείμενο (ἐγώ)		Κατηγορήμα
			φοβοῦμαι διαλέγχειν
(β)	ποιεῖν		χρῆ
(γ)	Τὸ λακωνίζειν		ἐστὶ — φιλοσοφεῖν
(δ)	Κῦρος		ἦν — ἀξιότατος ἄρχειν
(ε)	(Οὔτοι)		παρέδωκαν Σ τὴν πόλιν φυλάττειν
(στ)	Οἰωνὸς / ἀμύνεσθαι		(ἐστὶ) — ἄριστος

3. Εἰδικὸ καὶ τελικὸ ἀπαρέμφα το

Προσέξτε τὶς προτάσεις :

(α) Ὅμοιοι ὄν τὸ εὖρημα εἶναι.

(β) Οἱ στρατιῶται ἠύχοντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.

Στὸ παράδειγμα (α) τὸ ἀπαρέμφατο ἰσοδυναμεῖ με εἰδικὴ πρόταση καὶ ἐρμηνεύεται με τὸ **ὅτι**. Τὸ ἀπαρέμφατο αὐτὸ λέγεται **εἰδικό**. Στὸ παράδειγμα (β) ἰσοδυναμεῖ, θὰ λέγαμε, με τελικὴ πρόταση καὶ ἐρμηνεύεται με τὸ **νά**. Γι' αὐτὸ λέγεται **τελικό**.

Οἱ παραπάνω προτάσεις δηλαδή μπορεῖ νὰ γραφοῦν ὡς ἑξῆς :

(α) Ὁμολογῶ ὅτι σὸν ἐστὶ τὸ εὖρημα.

(β) Οἱ στρατιῶται ἠῦχοντο, ὅπως Κῦρος εὐτυχήσειε.

Εἰδικὸ ἀπαρέμφατο παίρνουν τὰ ρήματα :

(α) Τὰ λεκτικὰ καὶ τὰ συνώνυμά τους.

(β) Τὰ δοξαστικὰ καὶ τὰ συνώνυμά τους.

(γ) Τὰ αἰσθητικὰ καὶ γνωστικὰ (μερικὲς φορές).

Τελικὸ παίρνουν :

(α) Τὰ βουλευτικὰ, δυνητικὰ, προτρεπτικὰ, ἀπαγορευτικὰ καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά.

(β) Τὰ δείξεως, ἐνάρξεως, ἀποπείρας καὶ ὅσα δηλώνουν σκοπό.

Προσέξτε τὶς προτάσεις :

(α) Βούλομαι ἀπιέναι.

(β) Σωκράτης ἡγεῖτο τοὺς θεοὺς ἀθανάτους εἶναι.

Στὸ παράδειγμα (α) τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος : «ἐγώ».

Ἀ ν ἄ λ υ σ η :

Ὑποκείμενο	— —	Κατηγορῆμα
(ἐγώ)		βούλομαι
(ἐγώ)	— —	ἀπιέναι

Τὸ φαινόμενο αὐτό, κατὰ τὸ ὅποιο ρῆμα καὶ ἀπαρέμφατο ἔχουν τὸ ἴδιο ὑποκείμενο λέγεται **ταυτοπροσωπία**.

Στὸ παράδειγμα (β) ἄλλο εἶναι τὸ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος καὶ ἄλλο τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου :

Ἀνάλυση:**ὑποκείμενο**
Σωκράτης**Κατηγορήμα**
ἡγεῖτο

τοὺς θεοὺς

εἶναι — ἀθανάτους

Τὸ φαινόμενο αὐτό, κατὰ τὸ ὅποιο ἄλλο εἶναι τὸ ὑποκείμενο τοῦ ῥήματος καὶ ἄλλο τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου, λέγεται **έτεροπροσωπία**.

Στὴν περίπτωση τῆς έτεροπροσωπίας τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου μπαίνει κανονικὰ σὲ πτώση **αἰτιατική**. Μόνο τὰ ἀπαρέμφατα «δεῖν» καὶ «χρῆναι», ὅταν βρίσκονται ἀνάμεσα σὲ ῥῆμα καὶ ἀπαρέμφατο παίρνουν τὸ ὑποκείμενό τους σὲ ὀνομαστική :

Π.χ. Φημι δεῖν αὐτὸς στεφανοῦσθαι.

(ἐγὼ)

φημι

αὐτὸς

στεφανοῦσθαι

4. Συμφωνία ἀνάμεσα στὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ τοὺς προσδιορισμούς του.

(α) **Στὴν ταυτοπροσωπία :** Συμφωνοῦν μὲ τὴν πτῶση τοῦ ὑποκειμένου, πὺ εἶναι ,φυσικά, **ὀνομαστική :**

Ἑμεῖς βουλόμεθα αὐτοπολῖται εἶναι.**Ἑμεῖς**

βουλόμεθα

Ἑμεῖς

εἶναι — αὐτοπολῖται

(β) **Στὴν ἑτεροπροσωπία :** (1) "Όταν τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου ἐννοῖται, ὁ προσδιορισμὸς του μπαίνει κανονικὰ στὴν αἰτιατική (συμφωνεῖ δηλαδὴ μὲ τὸ ἐννοούμενο ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου) :

(α) 'Ωόμεθα ὑμᾶς πιστοὺς συμμάχους εἶναι.

(β) 'Εδέοντό μου προστάτην γενέσθαι.

Στὴν πρόταση (α) τὸ κατηγορούμενο «συμμάχους» καὶ ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς «πιστοὺς» μπῆκαν στὴν πτώση τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ἀπαρεμφάτου «ὑμᾶς».

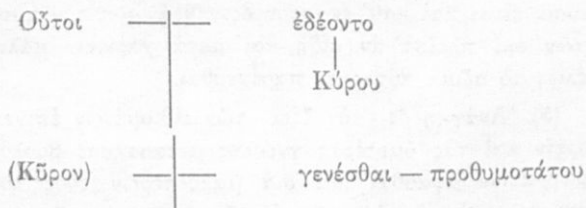
Στὴν πρόταση (β) τὸ κατηγορούμενο «προστάτην» μπῆκε στὴν ἴδια πτώση μὲ τὸ ἐννοούμενο ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου «ἐμέ».

(2) **Στὶς προτάσεις ὅμως :**

(α) Κύρου ἐδέοντο προθυμοτάτου πρὸς τὸν πόλεμον γενέσθαι.

(β) Κύρος παραγγέλλει τῷ Κλεάρχῳ λαβόντι τὸ στράτευμα ἕκιν.

τὸ κατηγορούμενο «προθυμοτάτου» τῆς (α) καὶ ὁ μετοχικὸς προσδιορισμὸς «λαβόντι» τῆς (β) μπῆκαν ὅχι στὴν ἴδια πτώση μὲ τὸ ἐννοούμενο ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου, ἀλλὰ στὴν πτώση τῆς λέξεως ἀπ' τὴν ὁποία νοεῖται τὸ ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου :

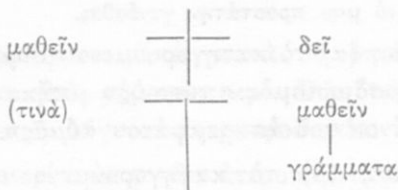

(γ) **Μὲ τὰ ἀπρόσωπα ρήματα καὶ τὶς ἀπρόσωπες ἐκφράσεις** ἔχομε πάντοτε ἑτεροπροσωπία καὶ ἐπομένως ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου σὲ αἰτιατική :

Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἀρχαιοτάτην εἶναι

Σημ. Στὴν ἑτεροπροσωπία, ὅταν τὸ ὑποκείμενο παραλείπεται, ἐννοεῖται πάντοτε σὲ αἰτιατική καὶ εἶναι ἡ ἀντωνυμία «τινὰ» :

Π.χ. Δεῖ μαθεῖν γράμματα.

Ἀσκησις 35.— Νὰ βρῆτε τὸ εἶδος τῶν ἀπαρεμφάτων καὶ τὸ ὑποκείμενό τους στὶς παρακάτω προτάσεις :

(1) Βούλομαι τοῖνυν ὑμᾶς μετὰ παρρησίας ἐξετάσαι τὰ παρόντα πράγματα τῇ πόλει καὶ σκέψασθαι τί ποιοῦμεν αὐτοί.

(2) Οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὑμᾶς ὁμολογῆσαι δεῖν τὸν ὀρθῶς ἔχοντα νόμον καὶ συνοίσειν μέλλοντα τῷ πλήθει πρῶτον μὲν ἀπλῶς καὶ πᾶσι γνωρίμως γεγράφθαι, καὶ μὴ τῷ μὲν εἶναι ταυτί περὶ αὐτοῦ νομίζειν, τῷ δὲ ταυτί.

(3) Δέομαι ὑμῶν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐθελῆσαι μετ' εὐνοίας ἀκοῦσαί μου λόγοντος.

(4) Ξυνελὼν τε λέγω τὴν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἂν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἶδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὐταρκές παρέχεσθαι.

(5) Ἀνάγκη δὲ τὸν ἔξω τῶν εἰθισμένων ἐπιχειροῦντα δημιουργεῖν καὶ τὰς ὑμετέρας γνώμας μεταστῆσαι βουλούμενον πολλῶν πραγμάτων ἄψασθαι καὶ διὰ μακροτέρων τοὺς λόγους ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν ἀναμνησáι, τῶν δὲ κατηγορῆσαι, τὰ δ' ἐπαινεῖσαι, περὶ δὲ τῶν συμβουλευσáι. Μόλις γάρ ἂν τις ὑμᾶς ἐξ ἀπάντων τούτων ἐπὶ τὸ βέλτιον φρονῆσαι δυνηθεῖη προαγαγεῖν.

(6) Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι καὶ ἐπομόσαι φασὶν αὐτούς.

Πλαταιῆς δ' οὐ φασιν τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσχέσθαι ἀποδώσειν, ἀλλὰ λόγων πρῶτον γενομένων.

(7) Ταῦτ' οὖν ἐγνωκότας ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τ' ἄλλ' ἃ προσήκει πάντ' ἐνθυμουμένους, φημί δεῖν ἐβελῆσαι καὶ παροξυνθῆναι καὶ τῷ πολέμῳ προσέχειν, εἴπερ ποτε, καὶ νῦν, χρήματ' εἰσφέροντας καὶ αὐτοὺς ἐξιόντας καὶ μηδὲν ἐλλείποντας.

(8) Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι καὶ ἐπιδειξαι τοῖς Ἕλλησιν ὅτι ἐκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν σκληρῶς ἐκεῖ πολιτεύοντας ἐνθάδε κομισαμένους πλουσίους ὄραν.

(9) Ὑμεῖς μὲν τοίνυν εἰώθατε ἐκάστοτε τὸν παριόντα ἐρωτᾶν, τί οὖν χρὴ ποιεῖν. Ἐγὼ δ' ὑμᾶς ἐρωτῆσαι βούλομαι, τί οὖν χρὴ λέγειν.

(10) Ὁ δὲ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐν Μιλήτῳ τὰς ναῦς παραδοῦναι, καὶ ὁμολογήσειν θαλαττοκρατεῖν.

(11) Οὐδὲν θαυμαστὸν τοὺς κεραμέας τῶν κεραμέων διαφέρεισθαι.

(12) Τοῖς γὰρ δικαίοις ἀντέχειν οὐ ῥᾶδιον.

(13) Οὐ τοι συνέχθαι ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.

(14) Σώματα πολλὰ τρέφειν καὶ δώματα πόλλ' ἀνεγείρειν ἀτραπὸς εἰς πενίην ἐστὶν ἐτοιμοτάτη.

(15) Εἰς φυλακὴν βληθεὶς ποτε Μάρκος ὁ ἀργός, ἐκόντι, ὀκνῶν ἐξελθεῖν, ὡμολόγησε φόνον.

(16) Τὰς τρίχας, ὦ Νικύλλα, τινὲς βάπτειν σε λέγουσιν, ἃς σὺ μελανοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ἢ ΗΜΙΠΕΡΙΟΔΟΥ

Μὲ τὴ γραφικὴ ἀνάλυση ποὺ ἐπιχειρήσαμε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ προηγούμενα κεφάλαια εἶδαμε τὴ δομὴ μιᾶς ἀπλῆς προτάσεως : τὸ ὑποκείμενο μὲ τοὺς προσδιορισμούς του, τὸ ρῆμα μὲ τοὺς προσδιορισμούς του καὶ τὸ ἀντικείμενο μὲ τοὺς δικούς του προσδιορισμούς.

Στὴν ἀνάλυση μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου χωρίζομε τὴν περίοδο ἢ ἡμιπερίοδο σὲ προτάσεις (κύριες ἢ δευτερεύουσες) μέσα σ' ἓνα πλαίσιο καὶ δείχνομε τὸ δεσμό καὶ τὴ σχέση ποὺ ἔχουν μεταξύ τους καθὼς καὶ τὴ λειτουργία ποὺ ἐπιτελεῖ ἡ καθεμιὰ μέσα στὴν περίοδο. Ἐπειτα κάθε πρόταση τὴν ἀναλύομε, ἂν χρειαστῇ, γραφικά.

Στάδια στὴν ἀνάλυση

- Στάδιο 1.** Βρίσκομε τὸ ρῆμα ἢ τὰ ρήματα. Γιὰ κάθε ρῆμα ὑπάρχει καὶ μιὰ πρόταση, κύρια ἢ δευτερεύουσα.
- Στάδιο 2.** Γράφομε κάθε πρόταση χωριστά. Μὴ ξεχνᾶμε πὼς ἐνίοτε μιὰ πρόταση παρεμβάλλεται μέσα σὲ μιὰ ἄλλη καὶ διασπᾶ τὴν ἐνότητά της : π.χ. : θὰ πηγαίναμε, ἂν ἔκανε λιανάδα, στὸ Σούνιο.
- Στάδιο 3.** Γράφομε τίς λέξεις ποὺ εἰσάγουν ἢ συνδέουν τίς προτάσεις (συνδέσμους, ἀναφορικές ἀντωνυμίες καὶ ἐπιρρήματα κ.λ.π.).
- Στάδιο 4.** Ὅρίζομε τὴν κύρια ἢ τίς κύριες προτάσεις.
- Στάδιο 5.** Βρίσκομε τὴ συγγένεια ἀνάμεσα στίς προτάσεις. Ἐξετάζομε τίς δευτερεύουσες προτάσεις μιὰ μιὰ καὶ τίς ὑπάγομε στὴν πρόταση ποὺ ἀνήκουν. Ἐπειτα τίς χαρακτηρίζομε (ὀνομαστικὴ ἢ ἐπιρρηματικὴ - ἐιδική, τελικὴ, ὑποθετικὴ κλπ.).

Στάδιο 6. Τοποθετούμε τις προτάσεις μέσα σέ πλαίσιο, ὅπως φαίνεται σὸ παράδειγμά μας παρακάτω.

Στάδιο 7. Ἀναλύομε γραφικὰ κάθε πρόταση, ἂν χρειαστῇ.

Παράδειγμα :

"Οτι δὲ πολλῶν ἄρχουσι, μὴ φοβηθῆτε, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τοῦτο θαρρεῖτε, ἐνθυμούμενοι ὅτι καὶ ὑμεῖς ὅτε πλείστων ἤρχεστε, τότε πλείστους ἐχθροὺς ἐκέκτησθε.

Στάδιο 1. Βρίσκομε τὰ ρήματα : ἄρχουσι, φοβηθῆτε, θαρρεῖτε, ἤρχεστε, ἐκέκτησθε.

Στάδιο 2. Ἔχομε πέντε προτάσεις, μιὰ γιὰ κάθε ρῆμα :

(α) "Οτι δὲ πολλῶν ἄρχουσι

(β) μὴ φοβηθῆτε

(γ) ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τοῦτο θαρρεῖτε ἐνθυμούμενοι

(δ) ὅτι καὶ ὑμεῖς τότε πλείστους ἐχθροὺς ἐκέκτησθε

(ε) ὅτε πλείστων ἤρχεστε.

Στάδιο 3. Σύνδεσμοι : ὅτι, ὅτι, ὅτε.

Στάδιο 4. Κύριες προτάσεις :

(α) μὴ φοβηθῆτε

(β) ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τοῦτο θαρρεῖτε ἐνθυμούμενο

Στάδιο 5. Δευτερεύουσες προτάσεις :

(α) "Οτι δὲ πολλῶν ἄρχουσι : αἰτιολογική.

(β) "Οτε πλείστων ἤρχεστε : χρονική.

(γ) "Οτι καὶ ὑμεῖς τότε πλείστους ἐχθροὺς ἐκέκτησθε : εἰδική.

Στάδιο 6. Ἀνάλυση μέσα σὲ πλαίσιο.

Ἀρ.	Πρόταση	Συνδ.	Εἶδος	Λειτουργία
A	Μὴ φοβηθῆτε		Κυρία	Ἀνεξάρτητη
α.	Ὅτι δὲ πολλῶν ἄρρουν	ὅτι	Δευτερ. αἰτιολ.	Ἐξαρτημ. ἀπὸ τὸ ρῆμα τῆς Α' «μὴ φοβηθῆτε»
B	Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τοῦτο θαρρεῖτε ἐνθυμούμενοι	ἀλλὰ	Κυρία	Ἀνεξάρτητη
β.	Ὅτι καὶ ὑμεῖς τότε πλείστους ἐχθροὺς ἐκέκτισθε	ὅτι	Δευτερ. εἰδική	Ἐξαρτημένη, ἀντικείμενο στὴ μετοχή τῆς Β' «ἐνθυμούμενοι»
b	Ὅτε πλείστων ἤρχεσθε	ὅτε	Δευτερ. χρονική	Ἐξαρτημένη ἀπὸ τὸ ρῆμα τῆς β' «ἐκέκτισθε»

Στάδιο 7. Γραφικὴ ἀνάλυση τῶν προτάσεων :

Πρόταση Α

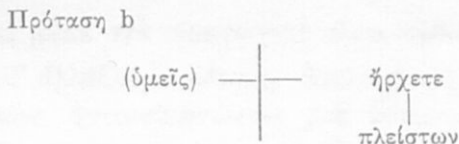
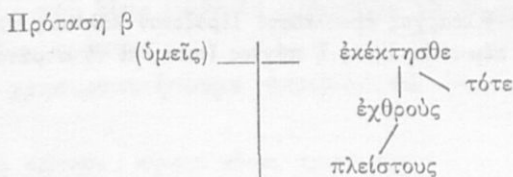
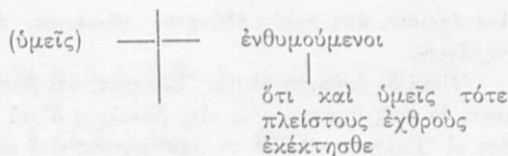
(ὕμεῖς) ———— μὴ φοβηθῆτε

Πρόταση α

(οὗτοι) ———— ἄρουν
πολλῶν

Πρόταση Β

(ὕμεῖς) ———— θαρρεῖτε
πολὺ μᾶλλον
διὰ τοῦτο
ἐνθυμούμενοι

Οἱ προτάσεις ποὺ σημειώνονται μὲ κεφαλαῖο γράμμα εἶναι κύριες. Οἱ σημειούμενες μὲ μικρὸ εἶναι δευτερεύουσες ἐξαρτημένες.

"Άσκηση 36.—'Αναλύστε τὶς παρακάτω περιόδους σὲ προτάσεις :

- (α) Καὶ μὲ καταδιώκει ἡ σκέψη πὼς ἂν μ' ἐκαιγαν ζωντανὸ αὐτὴ ἡ ἐπίμονη στιγμή θὰ παραδινότανε τελευταία.
- (β) Εἰ δέ τινες φοβοῦνται μὴ ἐὰν νῦν ἀναφύγωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἔτι ποτὲ πράγματα παρέχωσιν ὑμῖν, ἐνθυμήθητε ὅτι οὐχ οὕς ἂν εὖ ἀλλ' οὕς ἂν κακῶς τις ποιῇ φοβεῖσθαι δεῖ μὴ ποτε μέγα δυνασθῶσιν.
- (γ) (Τί μπορεῖ νὰ θυμηθῇ μιὰ φλόγα;) "Αν θυμηθῇ λίγο λιγότερο ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται σβῆνει.
- (δ) Ἐνθυμεῖσθαι δὲ καὶ τάδε χρῆ, ὅτι κτᾶσθαι μὲν τι ἀγαθὸν καὶ ἰδιώταις καὶ πόλεσι προσήκει, ὅταν ἐρρωμενέστατοι ᾧσιν,

ἵνα ἔχωσιν, ἐὰν ποτ' ἀδύνατοι γένωνται, ἐπικουρίαν τῶν πεπονημένων.

Ἐπεὶ δ' ᾗσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶν τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἰχονται διώκοντες, ἐνθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ συντάσσεται, ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο Πρόξενον καλέσας, πλησιαίτατος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιέν τινας ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήζοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ι. Τὰ λόγια ποὺ εἶπε κάποιος μπορούμε νὰ τὰ μεταδώσουμε μὲ δύο τρόπους :

(1) Νὰ χρησιμοποιήσουμε ἀκριβῶς τὰ ἴδια του τὰ λόγια :

- (α) Τὴ ρώτησε : «γιατί εἶσαι πικραμένη;»
- (β) Μειδίας εἶπεν ὅτι «ἐγὼ μὲν τοίνυν ἄπειμι».

Οἱ λέξεις μέσα στὰ εἰσαγωγικά εἶναι εὐθὺς λόγος.

(2) Νὰ τ' ἀλλάξουμε κάπως, ἀνάλογα μὲ τὴ μορφή τῆς διηγήσεως, ἀντικαθιστώντας μιὰ ἀντωνυμία μὲ μιὰ ἄλλη, ἀλλάζοντας τὴν ἔγκλιση καὶ τὸ χρόνο τοῦ ρήματος ἢ τὸ πρόσωπο.

Τὰ παραπάνω παραδείγματα μπορούμε νὰ τὰ μεταφέρουμε σὲ πλάγιο λόγο ὡς ἑξῆς :

- (α) Τὴ ρώτησε γιατί εἶναι πικραμένη.
- (β) Μειδίας εἶπεν ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἄπιοι.

Αὐτὸς ὁ τρόπος μεταδόσεως τῶν λόγων λέγεται **πλάγιος λόγος**.

Γιὰ νὰ γίνη ὁ εὐθὺς λόγος πλάγιος πρέπει νὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ ἓνα ρῆμα λεκτικό, αἰσθητικό, γνωστικό, ἐρωτηματικό, βουλητικό κ.ἄ.

Παράδειγματα

Εὐθὺς λόγος

(1) Δὲ φοβοῦμαι χάρο

Πλάγιος λόγος

(1) Ἡ Εὐγενοῦλα παινεύτηκε, πὼς χάρο δὲ φοβᾶται.

Kṽρος τέθνηκεν.

- (2) Κροῖσος ἐν Λυδίᾳ ἐστί.
- (3) Kṽρος ἐν Κιλικίᾳ ἐστί.
- (4) Μὴν κάνης φτερὰ ν' ἀνασάνης.
'Ανοίξατε τὰς πύλας
- (5) Εὐτυχῆσειε Kṽρος.
- (6) Οἷσθά τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;
- (7) Τίς λέγει ταῦτα;
- (8) Κατακαύσωμεν τοὺς Θηβαίους ἢ ἄλλό τι χρησώμεθα;
- (9) Ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπωμαι;
- (10) 'Επειδὰν ἡ στραρεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψω σε.
- (11) 'Εὰν σπείσῃ, ἕως ἂν ἔλθωσιν, οὓς ἂν πέμψω πρὸς βασιλέα ἀγγέλους, διαπράξομαί σοι ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς πόλεις.

'Ελεγεν ὅτι Kṽρος τέθνηκεν.

- (2) Φησὶ Κροῖσον ἐν Λυδίᾳ εἶναι.
- (3) 'Ηκουε Kṽρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα.
- (4) Κι εἶχες πῇ νὰ μὴν κάνω φτερὰ ν' ἀνασάνω.
Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας.
- (5) Οἱ στρατιῶται ἠύχοντο Kṽρον εὐτυχῆσαι.
- (6) 'Αρίστιππος Σωκράτῃ ἤρετο, εἴ τι εἰδείῃ ἀγαθόν.
- (7) 'Ηρώτα τίς λέγει ταῦτα.
- (8) 'Εβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλό τι χρήσωνται.
- (9) 'Ηρακλῆς ἠπόρει ὀποτέραν τῶν ὁδῶν τράποιτο.
- (10) Εἶπεν ὅτι, ἐπειδὰν ἡ στρατεία λήξῃ εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν.
- (11) Τισσαφέρνης ὤμοσεν 'Αγησιλάῳ, εἰ σπείσαιο, ἕως ἔλθοιεν, οὓς πέμψειε πρὸς βασιλέα ἀγγέλους, διαπράξεσθαι αὐτῷ ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς πόλεις.

Οἱ προτάσεις (1), (2), (3) τοῦ εὐθέως λόγου εἶναι προτάσεις κρίσεως. Στὸν πλάγιό λόγο αὐτὲς μετατρέπηκαν:

- (1) Σὲ εἰδικὴ πρόταση: «πῶς χάρο δὲ φοβᾶται»,
«ὅτι Kṽρος τέθνηκε».

(2) Σὲ ἀπαρέμφατο : «Κροῖσον ἐν Λυδία εἶναι».

(3) Σὲ μετοχή (κατηγορηματική) : «Κῦρον ἐν Κιλικία ὄντα».

Οἱ προτάσεις (4) καὶ (5) τοῦ εὐθέος λόγου εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας. Στὸν πλάγιο λόγο μετατράπηκαν σὲ ἀπαρέμφατο (τελικό).

Οἱ προτάσεις (6), (7), (8), (9) τοῦ εὐθέος λόγου εἶναι προτάσεις ἐρωτηματικές. Στὸν πλάγιο λόγο :

(1) ἡ (6) ἔγινε πλάγια ἐρώτηση καὶ συνδέθηκε μὲ τὴν κυρία μὲ τὸ εἰ : «εἰ τι εἰδείη ἀγαθόν». Ἡ ἐγκλισή της ἀπὸ ὀριστική ἔγινε εὐκτική.

(2) ἡ (7) δὲν ἄλλαξε καθόλου.

(3) ἡ (8) συνδέθηκε μὲ τὴν κυρία μὲ τὸ «εἴτε...εἴτε».

(4) ἡ (9) μετέτρεψε τὴν ἐρωτηματική ἀντωνυμία «ποτέραν» σὲ ἀόριστη «ὀποτέραν» καὶ ἄλλαξε τὸ πρόσωπο (ἀπὸ α' σὲ γ').

Ἡ πρόταση (10) ἄλλαξε μόνο τὸ πρόσωπο τῆς κυρίας προτάσεως (ἀπὸ α' ἔγινε γ').

Στὶς προτάσεις (11), ποὺ εἶναι ἄλλες δευτερεύουσες καὶ μία κυρία, ἄλλαξαν καὶ τὰ πρόσωπα καὶ οἱ ἐγκλίσεις καὶ οἱ σύνδεσμοι.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγαίνει τὸ ἐξῆς συμπέρασμα :

Α'. Οἱ κύριες προτάσεις :

1. Κρίσεως γίνονται :

- (α) εἰδικὴ πρόταση (ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά, γνωστικά)*
- (β) εἰδικὸ ἀπαρέμφατο (ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά καὶ δοξαστικά).
- (γ) κατηγορηματικὴ μετοχή (ὕστερα ἀπὸ ρήματα ποὺ δέχονται κατηγορηματικὴ μετοχή).

2. Ἐπιθυμίας γίνονται τελικὸ ἀπαρέμφατο.

3. Ἐρωτηματικές :

(α) Δὲν ἀλλάζουν, ἂν ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ ἀρκτικὸ χρόνο.

(β) παίρνουν εὐκτική τοῦ πλαγίου λόγου, ἂν ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ ἱστορικὸ χρόνο.

Β'. Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις :

(α) Δὲν ἀλλάζουν, ὅταν ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ ἀρκτικὸ χρόνο.

(β) Τρέπουν τὴν ὀριστική καὶ ὑποτακτική σὲ εὐκτική τοῦ πλαγίου λόγου, ὅταν ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ ἱστορικὸ χρόνο.

"Ασκησι 37.— Μετατρέψτε τὶς παρακάτω προτάσεις σὲ πλάγιο λόγο προσθέτοντας τὸ ρῆμα ἐξαρτήσεως :

(1) Ἀπέραντος εἶναι ὁ κόσμος. (2) Ὁρθῶς αἰτιῶνται. (3) Νὰ ζήσετε καὶ νὰ εὐτυχήσετε. (4) Οὐκ ἐπιτρέψομεν ταῦτα γενέσθαι. (5) Μὴν πῆς τίποτε σὲ κανέναν. (6) Δύο ἡμέρας ἐπέσχετε. (7) Εἰστε ἔτοιμοι γιὰ προσβολή; (8) Τί βούλεσθε; (9) Δὲ μπορούμε πλέον νὰ κρατήσουμε, διότι ἔλειψαν τὰ τρόφιμα. (10) Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίους, ἦν μὴ ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσι.

II. Πῶς τρέπομε τὸν πλάγιο λόγο σὲ εὐθύ

Α'. Ἀφαιροῦμε τὴν κυρία πρόταση, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται ὁ πλάγιος λόγος, καὶ παραλείπομε τοὺς συνδέσμοις «ὅτι», «ὥς», «εἰ» :

Πλάγιος λόγος : "Ἐλεγεν ὅτι Κῦρος τέθνηκεν

Εὐθύς λόγος : Κῦρος τέθνηκεν

Πλάγιος λόγος : Λέγω ὥς ἀγαθὸς εἰμι

Εὐθύς λόγος : ἀγαθὸς εἰμι

Πλάγιος λόγος : Οὐκ οἶδ' εἰ ταῦτά εἰσι ἀληθῆ

Εὐθύς λόγος : Εἰσὶ ταῦτα ἀληθῆ;

Β'. Τρέπομε

(1) Τὶς ἀναφορικές λέξεις στίς ἀντίστοιχες ἐρωτημα-

τικές : (ὅστις, ὅς - τίς, ὁπότερος - πότερος, ὅπόσος - πόσος, ὅποῖος - ποῖος κ.ο.κ.) :

Πλάγιος λόγος : Οὐ γινώσεται γ' ὅς εἰμ' ἐγώ.

Εὐθύς λόγος : Τίς εἰμ' ἐγώ;

(2) Τὸν ὑποθετικὸ εἰ στοὺς ὑποθετικούς ἔάν, ἂν, ἤν, ὅταν ἔχουμε προσδοκώμενο ἢ ἀόριστη ἐπανάληψη στὸ παρὸν καὶ μέλλον :

Πλάγιος λόγος : Ἔλεγον ὅτι, εἰ τούτου ἀκουσοίμην, σωθῇ-
σοίμην.

Εὐθύς λόγος : ἔάν τούτου ἀκούσωμαι, σω-
θήσομαι.

(3) Τοὺς χρονικούς συνδέσμους καὶ τίς ἀναφορικές λέξεις στοὺς ἀντιστοίχους χρονικούς συνδέσμους καὶ στίς ἀναφορικές λέξεις + ἂν, ὅταν ἔχουμε προσδοκώμενο ἢ ἀόριστη ἐπανάληψη στὸ παρὸν καὶ μέλλον :

Πλάγιος λόγος : Τισσαφέρνης ὥμοσεν Ἀγησιλάῳ, εἰ σπεί-
σαιτο, ἕως ἔλθοιεν, οὓς πέμψειε πρὸς βα-
σιλέα ἀγγέλους...

Εὐθύς λόγος : Ἐάν σπείσῃ, ἕως ἂν ἔλθωσιν, οὓς ἂν πέμ-
ψω πρὸς βασιλέα ἀγγέλους...

Γ'. Ἀφήνομε ὅπως εἶναι :

(1) Τίς ἐρωτηματικές λέξεις :

Πλάγιος λόγος : Ἐρωτᾷ πόθεν ἔσχες.

Εὐθύς λόγος : πόθεν ἔσχες;

(2) Τὸ ὑποθετικὸ εἰ, ὅταν ἔχουμε ὑποθετικούς λό-
γους ἐκτὸς ἀπὸ προσδοκώμενο καὶ ἀόριστη ἐπανάληψη
στὸ παρὸν καὶ μέλλον :

Πλάγιος λόγος : Ἀγησίλαος ἔλεγεν, ὅτι, εἰ βλαβερὰ πεπρα-
χὼς εἶη, δίκαιος εἶη ζημιουῖσθαι.

Εὐθύς λόγος : Εἰ βλαβερὰ πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζη-
μιουῖσθαι.

III. Οἱ ἐγκλίσεις τοῦ ῥήματος

A'. Διατηροῦνται :

(1) Ἡ ὀριστική, (2) ἡ ἀπορηματική ὑποτακτική, (3) ἡ δυνητική ὀριστική, (4) ἡ δυνητική εὐκτική :

(4) Πλάγιος λόγος : Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμι.

Εὐθὺς λόγος : ὑβριστής εἶ.

(2) Πλάγιος λόγος : Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θε-
βαίους εἴτε ἄλλο τι χρῆσονται.

Εὐθὺς λόγος : Κατακαύσωμεν τοὺς Θε-
βαίους ἢ ἄλλο τι χρῆσώμεθα;

(3) Πλάγιος λόγος : Ἀπελογοῦντο ὡς οὐκ ἂν ποτε οὕτω μωροὶ
ᾤσαν.

Εὐθὺς λόγος : Οὐκ ἂν ποτε οὕτω μωροὶ
ᾔμεν.

(4) Πλάγιος λόγος : Συνεβουλεύοντο πῶς ἂν τὴν μάχην ποι-
οῖντο.

Πῶς ἂν τὴν μάχην ποι-
οίμεθα;

B'. Τρέπονται :

(1) Ἡ εὐκτική τοῦ πλαγίου λόγου σὲ ὀριστική ἢ ἀπορηματική ὑποτακτική :

(α) Πλάγιος λόγος : Κύρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βα-
σιλέα.

Εὐθὺς λόγος : Ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βα-
σιλέα.

(β) Πλάγιος λόγος : Ἐβουλεύοντο εἰ πέμπουσιν τινάς.

Εὐθὺς λόγος : Πέμπωμεν τινάς;

(2) Τὰ ἀπαρέμφατα :

(1) Τὸ εἰδικὸ σὲ ὀριστική :

Πλάγιος λόγος : Σωκράτης ἡγεῖτο τοὺς θεοὺς ἀθανάτους εἶναι

Εὐθὺς λόγος : Οἱ θεοὶ ἀθάνατοί εἰσι.

2. Τὸ τελικὸ σὲ προστακτικὴ ἢ εὐκτικὴ :

- (α) Πλάγιος λόγος : Ἐκέλευσε Κῦρον εἰσιέναι.
 Εὐθύς λόγος : Εἴσιθι, Κῦρε.
- (β) Πλάγιος λόγος : Οἱ στρατιῶται ἡῤυχοντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.
 Εὐθύς λόγος : Εὐτυχῆσειε Κῦρος.

III. Τὰ πρόσωπα τοῦ ρήματος μπαίνουν :

(1) Σὲ πρῶτο πρόσωπο, ὅταν τὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται ὁ πλάγιος λόγος, καὶ τὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως τοῦ πλαγίου λόγου εἶναι τὸ ἴδιο :

- (α) Πλάγιος λόγος : Εἶπε πῶς αὐτὸς σκότωσε τὸ θειρίο.
 Εὐθύς λόγος : Ἐγὼ σκότωσα τὸ θειρίο.
- (β) Πλάγιος λόγος : Ἐδήλωσαν ὅτι οὐ πλαστήν τὴν φιλίαν παρείχοντο.
 Εὐθύς λόγος : Οὐ πλαστήν τὴν φιλίαν παρείχομεθα.

(2) Σὲ δεῦτερο πρόσωπο, ὅταν τὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται ὁ πλάγιος λόγος, ἀπευθύνεται στὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως τοῦ πλαγίου λόγου μὲ τὸ ὁποῖο βρίσκεται σὲ συνομιλία :

- (α) Πλάγιος λόγος : Αὐτὴ τοῦ ἔλεγε νὰ μὴν τὴν ξεχάσῃ.
 Εὐθύς λόγος : Νὰ μὴ μὲ ξεχάσῃς.
- (β) Πλάγιος λόγος : Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὕβριστὴς εἰμι.
 Εὐθύς λόγος : Ὑβριστὴς εἶ.

(3) Σὲ τρίτο πρόσωπο, ὅταν ἓνα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ πλαγίου λόγου (ὑποκείμενο, ἀντικείμενο ἢ προσδιορισμός) εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ ἔχει ἡ πρόταση ἐξαρτήσεως. Ἐπίσης ὅταν τὸ ὑποκείμενο τοῦ πλαγίου λόγου δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὸ ὑποκείμενο ἢ μὲ

τὸ πρόσωπο τῆς συνομιλίας τῆς προτάσεως ἐξαρτήσεως :

(α) Πλάγιος λόγος : Ἔλεγον πῶς, γὰρ νὰ ἀναγνωριστῇ ἀρχηγός, ἔφερε τοὺς Σουλιῶτες.

Εὐθύς λόγος : Γὰρ νὰ ἀναγνωριστῇ ἀρχηγός ἔφερε τοὺς Σουλιῶτες.

(β) Πλάγιος λόγος : Λέγει σοι ὅτι γινώσκω ταῦτα.

Εὐθύς λόγος : Γινώσκει ταῦτα.

Ἔκθεσις 38.— Μετατρέψτε τὸν πλάγιον λόγον σὲ εὐθὺς στὶς παρακάτω προτάσεις :

(α) Καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά.

(β) Σκέπτεται πόσο λίγο χάριξε τὰ χρόνια.

(γ) Καὶ τὸ βασιλεῖον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν.

(δ) Μοῦ ὑπόσχονταν ὅτι τὰ ὑπόλοιπα θὰ μοῦ τὰ δώσῃ αὐτή.

(ε) Κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ἐστίν, ἀπαγγεῖλαι.

(στ) Μοῦ λέει νὰ μὴ δίνω προσοχὴ στὰ λόγια του.

(ζ) Ἀπαγγέλλει ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος.

(η) Πάντα μοῦ ἔλεγε, πῶς ἄλλο δὲν παρακαλεῖ τὸ Θεό, παρὰ νὰ μὲ δῇ μεγάλον ἄνθρωπον, καὶ αὐτὴ ἄς πεθάνῃ ἐπάνω στὸν ἀργαλειό.

(θ) Καὶ τοὺς φυγάδες ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεῦσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν, ἐφ' ᾧ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσεσθαι πρὶς αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε.

(ι) Ὁ Καραϊσκάκης ἔλεγε νὰ μὴ προχωρήσουν, πρὶν παραδοθῶν οἱ Ἀλβανοί.

(ια) Ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι.

(ιβ) Κι εἶχες πεῖ νὰ μὴ στήσω φωλιὰ νὰ καθήσω.

(ιγ) Ἦρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δευτέρον ἤδη. Καὶ ὃς ἐθαύμαζε τίς παραγγέλλει καὶ ἤρετο ὅ,τι εἶη τὸ σύνθημα.

(ιδ) Τὸ μὲν στρατόπεδον ἀνεβόησεν εὐθύς λαβεῖν τε αὐτοὺς καὶ ἀποκτεῖναι.

(ιε) Οἱ Ἀθηναῖοι Ποτειδαίατας ἐκέλευον τὸ εἰς Παλλήνην τεῖχος καθελεῖν καὶ ὁμήρους δοῦναι.

- (ιστ) Ἐπούλοντο γὰρ σφίσιν, εἴ τινα λάβοιεν, ὑπάρχειν ἀντὶ τῶν ἔνδον, ἣν ἄρα τυχωσί τινες ἐζωγρημένοι.
- (ιζ) Οἱ δὲ Πλαταιῆς ἐξέπεμψαν παρὰ τοὺς Θηβαίους, λέγοντες ὅτι οὔτε τὰ πεποιημένα ὅσια δράσειαν ἐν σπονδαῖς σφῶν πειράσαντες τὴν πόλιν καταλαβεῖν, τά τε ἔξω ἔλεγον αὐτοῖς μὴ ἀδικεῖν· εἰ δὲ μὴ, καὶ αὐτοὶ ἔφασαν αὐτῶν τοὺς ἄνδρας ἀποκτενεῖν, οὓς ἔχουσι ζῶντας.
- (ιη) Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσθῆσθαι ἀποδώσειν.
- (ιθ) Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Πλάταιαν ἔπεμψαν κήρυκα κελεύοντες εἰπεῖν μηδὲν νεώτερον ποιεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἔχουσι Θηβαίων.

ΟΙ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΟΥ «ἄν»

1. Ὑποθετικός. (= ἐάν). Συντάσσεται πάντοτε μὲ ὑποτακτική. Βρίσκεται συνήθως μετὰ ἀπὸ στίξιν ἢ μετὰ ἀπὸ τοὺς συνδέσμους «οὐδέ», «μηδέ», «καί». Μὲ τὸν «καί» ἐνώνεται συχνὰ καὶ ἀποτελεῖ μιὰ λέξιν : «κἄν».

Προσοχή : Ὁ «κἄν» εἶναι καὶ ἐναντιωματικός καὶ δυνητικός. Ἐπίσης μπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ κράση μὲ τὴν πρόθεσιν «ἐν» (κάν).

- (α) Νομίζει τοῦτο δυνήσεσθαι ὑμᾶς κελεύειν κἄν βούλησθε, δικαίως φήμης τεύξεσθαι (ὕποθετικός).
- (β) Κἄν ἀτυχήσωσιν ἐν τῷ πολέμῳ, μνήμην γε καλλίστην καταλείπουσι (ἐναντιωματικός).
- (γ) Κἄν χαριζοίμεθα τούτοις (δυνητικός).
- (δ) Κἄν τούτοις = καὶ ἐν τούτοις.

Ὁ ὑποθετικός καὶ ἐναντιωματικός «κἄν» συντάσσονται πάντοτε μὲ ὑποτακτική.

2. Δυνητικός. Συντάσσεται μὲ εὐκτική, ὀριστική ἱστορικοῦ χρόνου, ἀπαρέμφατο ἢ μετοχή (κατηγορηματική

καὶ ἐπιρρηματική). Διακρίνεται ἀπὸ τὸν ὑποθετικό, γιατί βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς ὅρους τῆς προτάσεως καὶ ὄχι στὴν ἀρχή.

3. ᾽Αοριστολογικός. Ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ τὰ ἀναφορικά, τοὺς χρονικοὺς καὶ τελικοὺς συνδέσμους καὶ συντάσσεται μὲ ὑποτακτική (πολὺ σπάνια καὶ μὲ εὐκτική ἢ ὀριστική ἱστορικοῦ χρόνου).

᾽Ασκηση 39. — Διακρίνετε τί εἶναι ὁ «ἄν» καὶ ὁ «κἄν» στὶς ἀκόλουθες προτάσεις :

- (α) ᾽Ανάγκη γὰρ τὸν ἀπολογούμενον, κἄν ἐξ ἴσου ἀκροᾷθε, ἔλαττον ἔχειν.
- (β) Εἰ προθύμως ἐβοηθήσατε, εἶχετ' ἂν ᾽Αμφίπολιν τότε.
- (γ) Οὓς ἂν βούλη ποιήσασθαι φίλους, ἀγαθόν τι λέγε περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀπαγγελοῦντας.
- (δ) ᾽Αν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμούς, οὐκ ἐπιτρέψω.
- (ε) Εἰ ὑπὲρ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων οὐδένα λόγον ποιοίμην, αἰσχυνθείην ἂν.

ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΜΟΡΙΑ «οὐ» καὶ «μή» (δὲν — μὴ)

1. Τὸ «οὐ» (δὲν) μπαίνει :

α) Στὶς προτάσεις κρίσεως (κύριες καὶ δευτερεύουσες) :

- (α) Οὐκ ἔγνω. Δὲν ἤρθε τὸ περιστέρι,
- (β) ᾽Επεὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Εἶπε πῶς δὲ θά ᾽ρθη.

β) Στὰ ἀπαρέμφата (εἰδικὰ συνήθως), μετοχές, ὀνόματα, ὅταν ἰσοδυναμοῦν μὲ προτάσεις κρίσεως :

- (α) ᾽Ελεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.
- (β) Οὐ φαμένου.
- (γ) Κατὰ τὴν τῶν χωρίων ἀλλήλοις οὐκ ἀπόδοσιν.

2. Τὸ «μή» (μή) μπαίνει :

α) Στὶς προτάσεις ἐπιθυμίας (κύριες καὶ δευτερεύουσες) :

(α) Μὴ κατόκει. Μὴ μὲ μαλώνης, Κίσσαβε.

(β) Ἵνα μὴ ἀντὶ τείχους ἦ. Κι εἶχες πεῖ νὰ μὴ στήσω φωλιά.

β) Στὰ ἀπαρέμφατα (τελικά συνήθως), μετοχές, ὀνόματα, ὅταν ἰσοδυναμοῦν μὲ προτάσεις ἐπιθυμίας :

(α) Ἐβούλοντο μὴ προέσθαι.

(β) Ἦδὺ τὸ ζῆν μὴ φθονούσης τῆς τύχης.

(γ) Δεινὸν δ' ἐστὶν ἢ μὴ ἐμπειρία.

3. Τὸ «οὐ» καὶ «μή» μπαίνουν ἀνεξάρτητα καὶ σὲ κρίσεως καὶ ἐπιθυμίας προτάσεις, ὅταν δὲν ἀνήκουν σ' ὀλόκληρη τὴν πρόταση ἀλλὰ σὲ μιὰ μόνο λέξη :

(α) Ἐὰν δ' οὐ φάσκη.

(β) Νόμιζε μὴδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον.

4. Ἐνίοτε δύο ἀρνήσεις ἐξουδετερώνονται (κάνουν μιὰ κατάφαση) :

(α) Δὲν εἶπα πὼς δὲ θέλω.

(β) Οὐποτε ἐρεῖ οὐδεὶς.

5. Πολλὲς φορὲς (μετὰ ἀπὸ ἀρνητικὰ ρήματα : ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ κ.λ.π.) ὑπάρχει πλεονασμὸς ἀρνήσεως :

(α) Ὡς οὐκ ἐγεώργει τὴν γῆν οὐκ ἐδύνατο ἀρνηθῆναι.

(β) Ἦρνοῦντο μὴ αὐτόχειρες γεγενῆσθαι.

(γ) Τὶ ἐμποδὼν μὴ οὐχὶ ἀποθανεῖν;

᾽Ασκηση 40.— Νὰ βρῆτε καὶ νὰ δικαιολογήσετε τὶς ἀρνήσεις στὶς παρακάτω προτάσεις :

(α) Μὴν πῆς πὼς ἀπατήθηκεν ἡ ἀκοή σου. (β) Ταῦτα μὴ ἐρώτα.

(γ) Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται οὐδὲ σὲ χαροκόπι. (δ) Σωκράτης οὐ

νομίζει θεούς. (ε) Ὅκτῳ ἀδελφοὶ δὲν θέλουνε κι ὁ Κωνσταντῖνος θέλει. (στ) Οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας, εἰ μὴ ἐγὼ ἐκέλευσα. (ζ) Ἦλιε μου, τὰ φταιξίματα δὲν εἶν' ὅλα δικά σου. (η) Οἱ σοφισταὶ τοῖς μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι. (θ) Μὴν τὸν ρωτᾷς τὸν ἀετό. (ι) Μὴ χαῖρε κέρδεσι τοῖς μὴ καλοῖς.

ΜΕΡΟΣ 4^ο

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Στὸν προφορικὸ λόγον ἀλλὰ καὶ στὸν γραπτὸ πολλὰς φορὲς ξεφεύγουμε ἀπὸ τοὺς κανόνες τοῦ συντακτικοῦ καὶ δημιουργοῦμε διάφορες συντακτικὰς ἰδιορρυθμίες, ποὺ ὀφείλονται στὴν πλοκὴ τῶν λέξεων, στὴ θέσιν τους στὴ σειρά τοῦ λόγου, στὴν ποσότητα τῶν λέξεων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζουμε μιὰ σκέψη, ἢ στὴν ἰδιαίτερη σημασία ποὺ δίνουμε στὶς λέξεις ἢ στὶς φράσεις σὲ μιὰ ὀρισμένη περίπτωσι.

Οἱ ἰδιορρυθμίες αὐτές, ποὺ τίς ὀνομάζουμε **σχήματα λόγου**, δημιουργοῦνται πολλὰς φορὲς χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰσχυρῆς ἐμπνεύσεως. Οἱ λογοτέχνες βέβαια μαστορεύουν τὸ λόγον καὶ δημιουργοῦν σκόπιμα τέτοιες ἰδιορρυθμίες γιὰ αἰσθητικούς ἢ ψυχολογικούς σκοποὺς.

Ἔτσι στοὺς στίχους τοῦ Κάλβου :

Ὅσοι τὸ χάλκειον χέρι
βαρὺ τοῦ φόβου αἰσθάνονται
ζυγὸν δουλείας ἃς ἔχουσι·
θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην
ἢ Ἐλευθερίαν.

ὁ λόγος ἀπέκτησε ἔντασιν καὶ ζωνρότητα πρὸς τὴν μεγάλην παρὰ ἂν ἔλειπαν τὰ σχήματα λόγου καὶ ἔλεγε κάτι τέτοιο :

Ὅσοι φοβοῦνται πολὺ
ἃς εἶναι δοῦλοι.
Ἡ Ἐλευθερία ἀπαιτεῖ
ἀρετὴν καὶ τόλμην.

Ἔχομε τὰ ἐξῆς σχήματα λόγου :

Ι. Σχήματα γραμματικὰ

Τὰ σχήματα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἰδιορρυθμίες

τῆς συντάξεως καὶ ἀναφέρονται στὴ γραμματικὴ συμφωνία τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων. Εἶναι τὰ ἑξῆς :

(1) Σχῆμα κατὰ σύνεση ἢ κατὰ τὸ νοούμενο ἢ σύλληψη.

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ γίνεται λογικὴ σύνδεση τῶν ὄρων καὶ ὄχι συντακτικὴ. Ἡ συμφωνία δηλαδὴ τῶν ὄρων τῆς προτάσεως γίνεται ὄχι σύμφωνα μὲ τὴ γραμματικὴ ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ιδέα ποὺ κυριαρχεῖ στὶς λέξεις :

(α) Ὁ κόσμος φκιάνουν ἐκκλησιές, φκιάνουν καὶ μοναστήρια.

(β) Τὸ στρατόπεδον οὕτως ἐν αἰτίᾳ ἔχοντες τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν.

Στὰ παραπάνω παραδείγματα τὰ ρήματα «φκιάνουν», «ἀνεχώρουν» καὶ ἡ μετοχὴ «ἔχοντες» μπῆκαν στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ, ἐνῶ τὰ ὑποκείμενα («ὁ κόσμος», «τὸ στρατόπεδον») στὸν ἐνικό, ποὺ ἐννοεῖ ὅμως πολλὰ («οἱ ἄνθρωποι», «οἱ στρατιῶται»).

(2) Σχῆμα συμφύσεως

Ἡ σύμφυση δημιουργεῖται μὲ τὴν ἀνάμιξη δύο συντάξεων :

(α) Ἐστησ' ὁ Ἐρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη.

(β) Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Ἡ σωστὴ σύνταξη θὰ ἦταν :

(α) Ἐστησαν χορὸ ὁ Ἐρωτας καὶ ὁ ξανθὸς Ἀπρίλης.

(β) Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθετος ἀπέδρασαν.

Ἄλλο παράδειγμα :

(α) Φέρουν βαρέλια μὲ νερὸ καὶ ξύλα ζαλωμένες.

(β) Εἴθ' ὦφελος τότε λιπεῖν βίον.

Ἡ σωστὴ σύνταξη θὰ ἦταν :

- (α) Φέρνουν βαρέλια με νερό και (πηγαίνουν) ζαλωμένες ξύλα.
 (β) "Ωφειλες τότε λιπεῖν βίον - εἴθ' ἔλιπες τότε βίον.

(3) Σχῆμα ἀνακολουθίας ἢ ἀνακόλουθο

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ οἱ λέξεις καὶ οἱ φράσεις δὲ μπαίνουν σὲ φυσικὴ ἀκολουθία ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλη. Μὲ ἄλλη δηλαδὴ συντακτικὴ βάση ἀρχίζει ὁ λόγος, κι ἄλλιῶς συνεχίζεται καὶ τελειώνει. "Εἴτσι :

1. Ὁ λόγος ἀρχίζει μὲ ὀνομαστικὴ καὶ συνεχίζεται μὲ πλάγια πτώση, ἢ ἡ μετοχὴ μπαίνει σὲ ὀνομαστικὴ ἀπόλυτο, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μπῇ σὲ γενικὴ :

- (α) Ὁ Διάκος, σὰν τ' ἀγροίκησε, πολὺ τοῦ κακοφάνη.
 (β) Ἐπιπεσὼν τῇ στρατοπεδείᾳ πολλοὶ ἔπεσον.

Τὸ σωστὸ θὰ ἦταν :

- (α) Πολὺ κακοφάνηκε τοῦ Διακού, σὰν τ' ἄκουσε.
 (β) Ἐπιπεσὼν τῇ στρατοπεδείᾳ πολλοὺς ἀπέκτεινε.
 ἢ Ἐπιπεσόντος τῇ στρατοπεδείᾳ πολλοὶ ἔπεσον.

2. Παρατηρεῖται καὶ τὸ ἀντίθετο : ὁ λόγος ἀρχίζει μὲ πλάγια πτώση καὶ τελειώνει μὲ ὀνομαστικὴ, ἢ συνημμένη μετοχὴ, ἐνῶ ἀναφέρεται σ' ἓνα ὄνομα σὲ πλάγια πτώση, μπαίνει σὲ ὀνομαστικὴ :

- (α) Τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλω·
 τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες κι οἱ τρεῖς ἀντρεωμένοι.
 (β) Αἰδῶς με ἔχει ἐν πότμῳ τυγχάνουσα.

Κανονικὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι :

- (α) Τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες καὶ τοὺς τρεῖς ἀντρεωμένους.
 (β) Αἰδῶς με ἔχει ἐν πότμῳ τυγχάνουσαν.

(4) Ἀττική σύνταξη

Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ρῆμα μπαίνει στὸ γ' ἐνικὸ πρόσωπο, ἐνῶ τὸ ὑποκείμενο σὲ οὐδέτερο γένος καὶ πληθυντικὸ ἀριθμὸ :

(α) Τὰ παιδιά παίζει.

(β) Ταῦτα Θεμιστογένη γέγραπται.

(5) Βοιωτικὸ ἢ Πινδαρικὸ σχῆμα.

Κι ἐδῶ τὸ ὑποκείμενο βρίσκεται στὸ γ' πληθυντικὸ πρόσωπο ἀλλὰ ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ γένους, ἐνῶ τὸ ρῆμα εἶναι ἀριθμοῦ ἐνικοῦ :

(α) Μελιγάρους ὕμνοι ὑστέρων ἀρχαὶ λόγων τέλλεται.

(β) Ἔστι μὲν που καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἄρχοντες.

Τὸ κανονικὸ θὰ ἦταν :

(α) Μελιγάρους ὕμνοι ὑστέρων ἀρχαὶ λόγων τέλλονται.

(β) Εἰσὶν μὲν που καὶ ἐν ταῖς πόλεσι ἄρχοντες.

(6) Σχῆμα καθ' ὅλο καὶ μέρος

Σ' αὐτὸ ἀντὶ νὰ ἔχωμε γενικὴ διαιρετικὴ, μπαίνει στὴν ἴδια πτώση τὸ ὅλο καὶ τὸ μέρος ἢ τὰ μέρη : Ἔτσι ὁ ὅρος ποὺ φανερώνει τὸ μέρος, μπαίνει ὡς παράθεση τοῦ ἄλλου ὅρου ποὺ φανερώνει τὸ ὅλο, καὶ ἀντίστροφα :

(α) Παίρνει τὸν κατήφορο, τὴν ἄκρη, τὸ ποτάμι.

(β) Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο.

Κανονικὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι :

(α) Παίρνει τὸν κατήφορο, τὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ.

(β) Ἐκαστος τῶν στρατηγῶν βραχέα ἀπελογήσατο.

(7) Σχῆμα ἑλξεως ἢ ἑλξη

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἓνας ὅρος μιᾶς προτάσεως ὑφίσταται συντακτικὴ ἐπίδραση (ἑλκεται) ἀπὸ ἄλλον ἐπι-

κρατέστερο ὄρο καὶ δὲ συμφωνεῖ μὲ τὴν πρότασι, στὴν ὁποία ἀνήκει :

1. Στὰ παραδείγματα :

(α) Τὰ Κλαυδιανὰ, παλιὸ βυζαντινὸ χωριό, κοιμᾶται.

(β) Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλέετο.

τὰ ρήματα : «κοιμᾶται» καὶ «ἐκαλέετο» δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰ ὑποκείμενα τοὺς «Τὰ Κλαυδιανὰ», «Αἱ Θῆβαι», ἀλλὰ μὲ τὴν παράθεσι στὸ (α) «χωριό» καὶ τὸ κατηγορούμενο στὸ (β) «Αἴγυπτος».

2. Στὰ παραδείγματα :

(α) Ἦθελα νὰ ᾿μουν τσέλιγγας, νὰ ᾿μουν καὶ παλληκάρι.

(β) Ἐρδοι τις, ἦν ἕκαστος εἰδεῖ τεχνην.

ἡ ἔλξη ἔγινε στὴν ἔγκλιση : «νὰ ᾿μουν» ἀντὶ «νάμαι» καὶ «εἰδεῖ» ἀντὶ «οἶδε» ἢ «ἦν ἂν εἶδῃ».

3. Πολλὲς φορές ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἀφομοιώνει τὴν πτώση τῆς μὲ τὴν πτώση τοῦ ὀνόματος ἢ ἄλλης ἀντωνυμίας στὴν ὁποία ἀναφέρεται. Ὡς ἀλλοτε πάλι ἡ ἀφομοίωση γίνεται στὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμό :

(α) Αὐτὴν τὴ φλόγα ποὺ θεωρεῖς, πρῶτ' ἦτανε τσιμπίδα.

(β) Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἡς κέκτησθε.

Στὸ παράδειγμα (α) ἡ ἀντωνυμία «αὐτὴν» ἔπρεπε νὰ μπῇ σὲ ὀνομαστική, ὡς ὑποκείμενο τοῦ ρήματος «ἦτανε». Μπῆκε ὅμως σὲ αἰτιατική γιατί ὑπέστη τὴν ἔλξη τῆς ἀντωνυμίας «ποῦ» (αἰτιατική).

|| Στὸ παράδειγμα (β) ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία «ἡς» μπῆκε στὴν πτώση τοῦ ὀνόματος ποὺ προσδιορίζει «ἐλευθερίας», ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μπῇ σὲ αἰτιατική «ἦν».

Ἀσκηση 40. — Νὰ βρῆτε τὴν ἔλξη στὴν ἔγκλιση καὶ τὸ χρόνον στὰ παρακάτω παραδείγματα :

- (1) Νάχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τῇ θάλασσα μελάνι, νὰ ἔγραφα τὰ πάθια μου.
- (2) 'Αεὶ γὰρ ἔλεγεν ὡς οὐκ εἶη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιτο.
- (3) Θὰ 'θελα νὰ σᾶς ἔδειχνα τοῦ γαλανοῦ κυμάτου τοὺς κόσμους.

Ἀσκηση 41.— Νὰ βρῆτε τὴν ἑλξη σὲ ὀνόματα ἢ ἀν-
νυμίες :

- (1) Τὴν πίττα, ποὺ ἔφαγε ὁ σπανός, ἦταν κολοκυθένια.
- (2) Σὺν τοῖς θησαυροῖς, οἷς ὁ πατήρ κατέλιπε.
- (3) Πῶς ἀγαπῶ, ὅποιον φορεῖ ἐνδύματα θλιμμένα.
- (4) Ἦκουσε δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου ἐξ ὧν ἔμοιγε δοκεῖ μάλιστα' ἂν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτῆσιν τε καὶ χρεῖαν.

(8) Σχῆμα ὑπαλλαγῆς

Σ' αὐτὸ τὸ σχῆμα, ποὺ συγγενεῦει μὲ τὸ προηγούμενο, ὁ προσδιορισμὸς γενικῆς κτητικῆς γίνεται ὁμοιό-
πτωτος προσδιορισμὸς στὴ λέξη, ἀπ' τὴν ὁποία ἐξαρ-
τᾶται :

Στὰ παραδείγματα :

- (α) Θερμοὶ δακρύων σταλαγμοί.
- (β) Θάσιον οἶνου σταμνίον.

οἱ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ («θερμοί», «θάσιον») ἀντὶ
νὰ συμφωνήσουν μὲ τὶς γενικὲς («δακρύων», «οἶνου»),
συμφώνησαν μὲ τὶς λέξεις «σταλαγμοί» καὶ «σταμνίον».

Ἀσκηση 42.— Νὰ βρῆτε τὰ σχήματα ἀπαλλαγῆς
στὶς παρακάτω προτάσεις :

- (1) Τ' ἀντρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
- (2) Ὡ κοινὸν αὐτάδελφον Ἰσμήνης κára.
- (3) Τὰ νεανικά μου χρόνια τά 'ζησα στὸ χωριό.
- (4) Τοῦμὸν αἶμα πατρὸς ἐπίετε.

(9) Σχήμα προλήψεως ἢ πρόληψη

Πρόληψη ἔχομε, ὅταν τὸ ὑποκείμενο τῆς ἐξαρτημένης προτάσεως μπαίνει προληπτικῶς ὡς ἀντικείμενο τῆς κυρίας. Ἔτσι στὰ παραδείγματα :

(α) Δὲν ἤλπιζα τὸν οὐρανὸ στὴ γῇ νὰ βρέξῃ αἷμα.

(β) Δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστὶ;

ἡ κανονικὴ θέσῃ τῶν λέξεων θὰ ἦταν ἡ ἐξῆς :

(α) Δὲν ἤλπιζα ὁ οὐρανὸς στὴ γῇ νὰ βρέξῃ αἷμα.

(β) Οἶσθά γε, τί ἐστὶ δημοκρατία.

Ἀσκηση 43. — Στὰ παρακάτω παραδείγματα νὰ βρῆτε τὰ σχήματα προλήψεως :

(1) Γιὰ ἰδέστε τὸν ἀμάραντο, σὲ τί γκρεμὸ φυτρώνει.

(2) Ἄξιον δ' ἐνθυμηθῆναι καὶ λογίσασθαι τὰ πράγματα, ἐνῷ καθεστήκε νυνὶ τὰ Φιλίππου.

(3) Μὴν ἀκοῦς τοὺς ἄλλους τί σοῦ λένε.

(4) Τὴν μέντοι παρασκευὴν, ὅπως ὡς ἄριστα καὶ τάχιστα γενήσεται, πάνυ πολλὰ πράγματ' ἔσχον σκοπῶν.

(5) Τοὺς ξέρεις τοὺς χωρικοὺς μας, πόσον αὐστηροὶ εἶναι σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον.

(6) Σὲ ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι.

II. Σχήματα λόγου σχετικὰ μὲ τὴ θέσῃ τῶν λέξεων

Στὴν ἀνάλυσῃ τῆς προτάσεως στὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγόρημα εἴπαμε πὼς ἡ κανονικὴ σειρὰ τῶν λέξεων εἶναι : ὑποκείμενο - κατηγόρημα. Πιο ἀναλυτικὰ ἔχομε : ὑποκείμενο - ρῆμα - κατηγορούμενο ἢ ἀντικείμενο - ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί :

(α) Ὁ κόσμος εἶναι ἀπέραντος.

Ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

(β) Κανένα πεπόνι δὲν ἄρесе τοῦ νοικοκύρη.

Τίσσαφέρνης διαβάλλει Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν.

Ἡ κανονικὴ αὐτὴ σειρά, ὅπως εἶδαμε, διαταράσσεται πολλὰς φορές μὲ σκοπὸ τὴν ἔμφαση :

(α) Τὴ μοῖρα μας δὲ θὰ τὴν πῇ κανένας.

(β) Τοιαῦτα μὲν οἱ Κερκυραῖοι εἶπον.

Στὶς κύριες προτάσεις ἐπιθυμίας καὶ στὶς ἐπιφωνηματικὰς ἢ θέση τοῦ ρήματος κανονικὰ εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως καὶ ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι ὅροι :

(α) Ἄς βγαίνει ὁ ἥλιος καὶ ἄς βγαίνει στὰ βουνά.

(β) Ἀνάβηθι καὶ εἰπὲ σὺ ἐμοί.

Ἡ διαταραχὴ τῆς κανονικῆς σειρᾶς τῶν λέξεων δημιουργεῖ τὰ ἑξῆς σχήματα λόγου :

(1) ΤΟ ΥΠΕΡΒΑΤΟ

Τὸ σχῆμα αὐτὸ δημιουργεῖται μὲ τὴν παρεμβολὴ μιᾶς ἢ περισσοτέρων λέξεων ἀνάμεσα σὲ δύο λέξεις, ποὺ ἔχουν στενὴ λογικὴ καὶ συντακτικὴ σχέση μετὰξὺ τους :

(α) Μὲ τὴ δική σου ἦρθα στὸν κόσμον τὴ λατρεία.

(β) Μὴ λέγετε, ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς ἀνθρώπου.

Στὸ παράδειγμα (α) οἱ λέξεις ποὺ ἔπρεπε νὰ πᾶνε μαζὶ καὶ χωρίστηκαν εἶναι : «μὲ τὴ δική σου λατρεία». Στὸ (β) : «ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου».

Ἀσκηση 44.—Στὰ παρακάτω παραδείγματα νὰ βρῇ-τε τὰ ὑπερβατὰ σχήματα :

(α) Ἔτσι πῆρε ἡ ἄλεπού τὸ στάρι ἡ πονηρὴ καὶ ὁ λύκος ὁ κουτὸς τὸ ἄχερο.

(β) Ὁ δὲ ταύτης τῆς χώρας ἄρχων.

(γ) Πίνω τ' ὀρισταλάχτο τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι.

(δ) Τὸ δ' οὖν τῶν ἀνθρώπων λεχθὲν αὐτομάτου περὶ βίου διὰ τὸν τοῖονδε εἴρηται.

- (ε) Καὶ σύ, μὲ τὸν καημὸ ξενιτεμένης τοῦ ἄθλιου κόσμου, ἀμί-
λητη ἀδελφή μου.
- (στ) Ἐνθαπερ καὶ δικαιοτάτον, ὦ Μειδία, ἐν τῇ πατρίδι τῇ σουτοῦ
Σκήψει καὶ ἐν τῇ πατρῷα οἰκίᾳ.
- (ζ) Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὥρσε κακὴν.
- (η) Γάζες αἰθέρος τις ἀλεύκαντες.
- (θ) Πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.
- (ι) Τὰ πλατιά στερέωσε σκαλοπάτια.

(2) ΤΟ ΠΡΩΘΥΣΤΕΡΟ

Πρωθύστερο εἶναι τὸ σχῆμα, ποὺ τοποθετεῖ στὴ σειρά
τοῦ λόγου πρῶτο ἐκεῖνο, ποὺ χρονικὰ καὶ λογικὰ εἶναι
δεύτερο :

- (α) Τὸ παιδί μου νὰ μεγαλώσῃ, νὰ θραφῇ, καλὸ παιδί νὰ
γίνη.
 - (β) Λέγω τὴν Ἐρεχθέως τροφήν καὶ γένεσιν.
- Ἡ κανονικὴ σειρά τῶν λέξεων θὰ ἦταν :
- (α) Νὰ τραφῇ, νὰ μεγαλώσῃ, καλὸ παιδί νὰ γίνη.
 - (β) Λέγω τὴν Ἐρεχθέως γένεσιν καὶ τροφήν.

Ἀσκηση 45.— Νὰ βρῆτε τὰ πρωθύστερα :

- (1) Ἐγδύθη ὁ νιὸς καὶ ἄλλαξε κι ἔβγαλε τὸ ζουνάρι.
- (2) Εἴματα ἀμφιέσασα καὶ λούσασα.
- (3) Μάη μου, Μάη δροσερὲ κι Ἀπρίλη λουλουδάτε.
- (4) Βεβαίαν εἰκὸς τὴν ἔχθραν αὐτοὺς ὑπὲρ ὧν φοβοῦνται καὶ πε-
πόνθασιν ἔχειν.
- (5) Τέλος κι ἀρχὴν ἡ μνήμη ἐδῶ δὲν ἔχει.
- (6) Ἐὰν δέ τις ταῦτα παραβῇ, στρατεύσειν ἐπὶ τοῦτον καὶ τὰς
πόλεις ἀναστήσειν.
- (7) Γέννησέ με, σπεῖρε με, κι ἂν δὲ σοῦ μοιάσω, δεῖρε με.
- (8) Μοῦ φέρνεις τὸ φθινόπωρο τ' ἀνήμερο, τὴν ἀνοιξὴ μοῦ φέρνεις
ποῦ δὲ θάλλει.

(3) Τ Ο Χ Ι Α Σ Τ Ο

Τὸ σχῆμα αὐτὸ δημιουργεῖται, ὅταν δύο λέξεις ἢ φράσεις παίρνουν θέση ἀντίστροφη ἀπὸ κείνη ποὺ ἔχουν δύο προηγούμενες. Γιὰ νὰ ἔχουμε ἐπομένως σχῆμα χιαστὸ πρέπει νὰ ὑπάρχουν δύο ζεύγη λέξεων ἢ φράσεων :

- (α) Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνῃσε, κι ἂν Τούρκεψεν ἡ Κιάφα·
 (β) Οἰμωγὴ τε καὶ εὐχολὴ πέλεν ἀνδρῶν ὁλλύντων καὶ ὁλλυμένων.

Παρατηροῦμε ὅτι ἡ ἀντιστοιχία τῶν μελῶν τῶν δύο ζευγῶν σχηματίζουν X :

Τὸ Σούλι	↘	προσκύνῃσε
Τούρκεψεν	↙	ἡ Κιάφα
οἰμωγὴ	↘	εὐχολὴ
ὁλλύντων	↙	ὁλλυμένων

᾽Ασκηση 46.— Νὰ βρῆτε τὸ χιαστὸ σχῆμα στὰ ἀκόλουθα παραδείγματα :

- (1) ᾽Αφῆνει ἡ μάνα τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ τῇ μάνα.
- (2) Περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν καλὴν ἢ πλοῦτον μέγαν· ὁ μὲν γὰρ θνητὸς, ἡ δὲ ἀθάνατος.
- (3) Δὲν πρέπει νὰ βιασθῶ, ν' ἀργήσω δὲ μοῦ πρέπει.
- (4) Ἡ Γκιώνα λέει τῆς Λιάκουρας κι ἡ Λιάκουρα τῆς Γκιώνας.

(4) Κ Υ Κ Λ Ο Σ

Ἔχομε τὸ σχῆμα αὐτό, ὅταν τελειώνουμε μιὰ πρόταση ἢ ἡμιπερίοδο ἢ περίοδο μὲ τὴν ἴδια λέξη ποὺ ἀρχίσαμε :

- (α) Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες, ἐξανάλθες μοναχὴ.
 (β) Σοὶ ἦν κλέπτῃς ὁ πατήρ, εἶπερ ἦν ὁμοῖος σοί.

᾽Ασκηση 47.— Νὰ βρῆτε τοὺς κύκλους στὰ παραδείγματα :

- (1) Φωτιά στὴν ἄνομη φωτιά.

- (2) Ποτὲ δὲν σ' ἐλησμόνησα, ποτέ.
 (3) Κοιμοῦνται τὰ λουλούδια, τὰ χόρτα ὅλα κοιμοῦνται.
 (4) Γλυκὰ θὰ κοιμηθοῦνε, σὰν παιδάκια γλυκὰ.
 (5) Δυοῖν ἀδελφοῖν ἐστερήθημεν δύο.
 (6) Μοίρα τῶν ἀθῶων, εἶσαι δική μου μοίρα.

(5) Η ΠΑΡΟΝΟΜΑΣΙΑ ἢ ΠΑΡΗΧΗΣΗ ἢ ΤΟ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ

Τὸ σχῆμα αὐτὸ δημιουργεῖται, ὅταν τοποθετηθοῦν κοντὰ κοντὰ ὁμόηχες λέξεις, συνήθως συγγενικὲς ἐτυμολογικά :

- (α) "Ὅσα βλέπεις βλέπω κι ὅσα ξέρεις ξέρω.
 (β) Σῶσος καὶ Σωσώ, Σῶτερ, σοι τὸδ' ἀνέθηκαν.

"Άσκηση 48.— Βρῆτε τίς παρηχήσεις :

- (α) Χάρε χαρὰ ποῦ μοῦ 'φερες καὶ λύπη ποῦ μοῦ πῆρες.
 (β) Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρου καὶ φέρε. Εἰ δ' ἀγανακτεῖς, καὶ σαυτὸν λυπεῖς καὶ τὸ σέρον σὲ φέρει.
 (γ) Σκλάβος ραγιάδων ἔπесες καὶ ζῆς ραγιάς ραγιάδων.
 (δ) Κενὰς χαρίζει χάριτας.
 (ε) Ψυχὴ, στοιχιὶ μὲς στὰ στοιχιά ξεχύθη ἀπ' τὸ κορμί μας.
 (στ) Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα, τὸν τε νοῦν, τὰ τ' ὄμματ' εἶ.
 (ζ) Νάμουν κλέφτης νὰ σὲ κλέψω, κουρσευτὴς νὰ σὲ κουρσέψω.
 (η) "Ὅτι Μελήτω τούτων οὐδὲν πώποτε ἐμέλησεν.
 (θ) Στὸ σημεῖο μηδὲν ὅπου εὐωδιάζει ἀπ' ἀρχῆς πάλι ἓνα πουλι καθαρὸ παλιννοστοῦσε τὸ αἷμα.
 (ι) 'Εκεῖ μόνος ἀντίκρυσσε τὸν κόσμον κλαίοντας γοερά.

(6) ΟΜΟΙΟΤΕΛΕΥΤΟ ἢ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΚΤΟ

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἔχομε στὸ τέλος συνεχῶν προτάσεων ἢ περιόδων ἢ στίχων λέξεις μὲ τὴν ἴδια κατὰληξη :

- (α) Τὸν πύργο πύργο πάει καὶ γυροβολάει.
 (β) Τοὺς πλέονας ὡς ὑμᾶς ἐπωλεῖτε, τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χάραν μου κακῶς ἐποιεῖτε.

“Ολα σχεδόν τὰ νεοελληνικά ποιήματα χρησιμοποιοῦν τὸ σχῆμα αὐτό.

III. Σχήματα σχετικὰ μὲ τὸ βαθμὸ πληρότητος τοῦ λόγου

Γιὰ νὰ ἐκγράσουμε τοὺς στοχασμοὺς καὶ τὰ συναισθήματα μας ἀπαιτεῖται ὀρισμένους ἀριθμὸς λέξεων, πού ν' ἀντιστοιχῇ σ' αὐτούς, ἂν φυσικὰ θέλουμε νὰ μᾶς καταλαβαίνουν οἱ ἀναγνώστες ἢ οἱ ἀκροατές μας. Σ' ἓνα ἤρεμο λόγο ἡ ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὰ λεκτικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ διανοήματά μας εἶναι σχεδόν πάντα πλήρης. Στὶς περιπτώσεις ὅμως πού ἡ ψυχικὴ μας κατάσταση εἶναι ταραγμένη, ἢ βρισκόμαστε κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἰσχυρῆς ἐμπνεύσεως, τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα μπορεῖ νὰ εἶναι λιγότερα ἢ περισσότερα ἀπ' ὅσα χρειάζονται. Στὴν πρώτη περίπτωση δημιουργοῦνται σχήματα λόγου, πού τὰ ὀνομάζουμε ἔλλειψη ἢ βραχυλογία· στὴ δεύτερη πλεονασμό.

(1) Ε Λ Λ Ε Ι Ψ Η

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ παραλείπονται ὀρισμένα λεκτικὰ στοιχεῖα, πού εὐκόλα μποροῦν νὰ ἐννοηθοῦν εἴτε γιὰτὶ συχνὰ ἔτσι χρησιμοποιοῦνται εἴτε ἀπ' τὴ σειρὰ τοῦ λόγου κι ἀπ' τὰ συμφραζόμενα. Ἔτσι ὁ λόγος γίνεται πιὸ ζωνρὸς κι ἀποκτᾷ μεγαλύτερη ἐνάργεια καὶ ταχύτητα :

(α) Ἡ δύναμή σου πέλαγο κι ἡ θέλησή μου βράχος.

(β) Μηδὲν ἄγαν.

Στὰ παραδείγματα παραλείπονται τὰ ρήματα «εἶναι», «ποίει».

Στὴν ἔλλειψη συνήθως παραλείπονται ρήματα (στὰ γνωμικά καὶ στὶς παροιμίες) :

1. Τύποι τοῦ ρήματος «εἰμί» (εἶμαι) :

- (α) Περασμένα ξεχασμένα.
(β) Ἄξιον ἐνθυμηθῆναι καὶ λογίσασθαι.

2. Τύποι ὁποιοιδήποτε ρήματος (σὲ κατάρεις, ἱκεσίες, ἀπαγορεύσεις, ζωντὲς ἐρωτήσεις) :

- (α) Στάχτη τέτοια πολιτεία! (ἐνν. «ἄς γίνη»).
(β) Ποῦ δὴ καὶ πόθεν; (ἐνν. «ἐρχη»).
(γ) Καλὴ νύχτα λοιπόν. (ἐνν. «σοῦ εὐχομαι»).
(δ) Ἔς κόρακας (ἐνν. «ἔθι»).
(ε) Ἐν Πειραιεῖ τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1971.
(β) Κύριον Γεώργιον Ἀργυρόν, Θεσσαλονίκην.

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἡ ἔλλειψη καὶ στίς ἐπιστολὰς (στίς χρονολογίες καὶ τίς διευθύνσεις) :

- (α) Ἐν Πειραιεῖ τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1971.
(β) Κύριον Γεώργιον Ἀργυρόν, Θεσσαλονίκην.

Ὅλοκληρωμένες οἱ παραπάνω προτάσεις ἔπρεπε νὰ εἶναι περίπου ἔτσι :

- (α) Ἐν Πειραιεῖ (εὐρίσκομαι). Τῇ 6ῃ Δεκ. (γράφω).
(β) Κύριον Γ. Ἀργυρόν (νὰ δοθῇ). Εἰς Θεσσαλ. (νὰ σταλῇ).

Ἄσκηση 49.— Νὰ βρῆτε ποῖο ρῆμα λείπει στίς ἀκόλουθες προτάσεις :

- (α) Πήγαινε στὸ καλὸ κι ὁ Θεὸς μαζί σου. (β) Οὐκ ἀγαθὸν τι πολυκοιρανίη. (γ) Ἡ κοπέλλα τοῦ εἶπε τί καὶ πῶς, ὅλη τὴν ἱστορίαν. (δ) Σοφὸν τὸ σαφές. (ε) Καρδιά, παιδιὰ μου, φώναξε. (στ) Μὴ μοι μυρίους, μηδὲ δυσμοίρους ξένους. (ζ) Ὑγιὺς ἐννιά ν' ἀξιώθῃς καὶ μιὰ γλυκομηλίτσα. (η) Πόλεμος πάντων πατήρ. (θ) Ἀνθρωπο ἀπὸ σοί καὶ σκυλὶ ἀπὸ μάντρα.

(2) ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑ

Στὸ σχῆμα ἐλλείψεως ὑπάγεται καὶ ἡ βραχυλογία, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ παραλειπόμενα λεκτικὰ στοιχεῖα ἀναπληρώνονται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα. Μορφές αὐτοῦ τοῦ σχήματος εἶναι :

1. Τὸ σχῆμα ἀπὸ κοινοῦ

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ οἱ λέξεις ἢ ἡ πρόταση ποὺ λείπει ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα, ἢ σπάνια κι ἀπ' τὰ ἐπόμενα, ἀκριβῶς ὅπως εἶναι ἐκεῖ, **ἀμετάβλητη**:

(α) Σὲ τραγουδᾷ, ὅπως τὸ πουλὶ τὸν ἥλιο ποὺ ἀνατέλλει.

(β) Οὗτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι.

Συμπληρωμένες οἱ προτάσεις ἔχουν ὡς ἀκολούθως :

(α) Σὲ τραγουδᾷ, ὅπως τραγουδᾷ τὸ πουλὶ τὸν ἥλιο ποὺ ἀν.

(β) Οὗτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς.

Ἀσκηση 50.— Νὰ βρεθοῦν τὰ σχήματα ἀπὸ κοινοῦ :

(α) Οἱ ποιηταὶ παλιώνουν ὅπως τὰ ροῦχα. (β) Κάτοπτρον εἰδους χαλκὸς, οἶνος δὲ νοῦ. (γ) Κάθε χέρι κλαδί· κάθε κεφάλι φέρνει στέφανον. (δ) Κάτι πρέπει νὰ κάνης καὶ δὲν ξέρεις τί. (ε) Φράζε ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅμῃ. (στ) Σὲ τρία χρόνια παράτησε τὴ δικηγορία, χωρὶς κανέναν νὰ μάθη γιατί. (ζ) Ἔσθ' ὅστις βούλεται βλάπτεσθαι; οὐ δῆτα.

1. Σχῆμα ἐξ ἀναλόγου

Εἶναι σχεδὸν ὅπως τὸ προηγούμενο, ἀλλὰ ἐδῶ οἱ λέξεις ἢ ἡ πρόταση ποὺ παραλείπεται ἐννοεῖται ἀπ' τὰ προηγούμενα ὅχι ὅπως ἐκεῖ εἶναι, ἀλλὰ **ἀλλαγμένη**:

(α) Κι ἂν εἴστ' ἐσεῖς νερόχαρες, τὸ τραγοῦδι μου κύμα.

(β) Οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ ἄδικος δόξει εἶναι.

Στὸ παράδειγμα (α) τὸ ρῆμα «εἴστε» ἐννοεῖται στὸ γ' ἐνικό : «τὸ τραγοῦδι μου εἶναι». Στὸ (β) »Οὐ μόνον ἐγὼ (ἐνν. «δόξω»).

Ἀσκηση 51.— Βρῆτε τὰ σχήματα ἐξ ἀναλόγου :

(α) Χλωμὴ κι ἀμίλητη μένει ἡ γριά κι ὅλοι τριγύρω. (β) Καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν;

"Εγωγε. ἔφη. (γ) Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ἔφυγα, ὅπως εἶχα σκοπό. (δ) Οὗτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω. (ε) Ἡ μάνα μου ἦταν καλή, ὅπως ὄλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ τῆς. (στ) Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρῆναι.

3. Σχῆμα ζεύγματος

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἓνα ρῆμα παίρνει καὶ τὸ δικό του προσδιορισμὸ καὶ τὸν προσδιορισμὸ καὶ ἄλλου ρήματος πού ἐννοεῖται :

- (α) Ἀκούει τουφέκια καὶ βροντοῦν, σπαθιά λαμποκοπᾶνε
(β) Ἔδουσί τε πύονα μῆλα οἶνον τ' ἔξαιτον.

Κανονικὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι :

- (α) Ἀκούει τουφέκια καὶ βροντοῦν, (αβλέπει) σπαθιά...
(β) Ἔδουσί τε πύονα μῆλα καὶ οἶνον τε (πίνουσιν) ἔξαιτον.

Δηλαδὴ τὰ ἀντικείμενα «σπαθιά» καὶ «οἶνον» δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρονται στὸ «ἀκούει» καὶ «ἔδουσι», ἀλλὰ στὰ ἐννοούμενα ρήματα «βλέπει» καὶ «πίνουσιν».

"Ασκήση 52.— Νὰ βρῆτε τὰ ζεύγματα :

(α) Νὰ τὸν ποτίσω κρύο νερὸ καὶ δροσερὸ χορτάρι. (β) Θέτις μὲν εἰς ἄλλα ἄλτο, Ζεὺς δὲ ἐὼν πρὸς δῶμα. (γ) Κάμε ἄλουσιὰ καὶ λοῦσε με, χτένι καὶ χτένισέ με. (δ) Ἐνθ' ἐλέτην δίφρον τε καὶ ἄνερ.

4. Σχῆμα ἀποσιωπῆσεως ἢ παρασιωπῆσεως

Ἀποσιώπηση ἔχομε, ὅταν ὁ ὁμιλητὴς ἢ ὁ συγγραφεὺς διακόπτει ἀπότομα τὸ λόγο, γιὰ νὰ μὴν πῇ κάτι πού δὲ θέλει. Παρασιώπηση, ὅταν λέμε κάτι τὸ δυσάρεστο καὶ ἀνάρμοστο συγκαλυμμένα :

- (α) Ὅλα μερώνουν ἐδῶ κάτω. Μονάχα ὁ ἄνθρωπος...
(β) Αἰσχρὸς καὶ κακῶς ἔχων ὁ νόμος καὶ ὅμοιος φθόνῳ τινὶ καὶ φιλονεικίᾳ καὶ - τὸ λοιπὸν ἐῷ.

(γ) Θὰ σοῦ' λεγα τώρα, μὰ ἔχεις χάρη....

(δ) "Ιθι ἐς - τοῦ φυλακὴν τῷ στόματι μου, Κύριε...

(3) ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ

Ὁ πλεονασμὸς εἶναι τὸ ἀντίθετο τῆς ἐλλείψεως καὶ συνίσταται στὴ χρῆση λέξεων περισσοτέρων ἀπὸ ὅσα θὰ χρειάζονταν νὰ ἐκφραστῇ ἓνα διανόημα. Οἱ λέξεις αὐτὲς δὲν προσθέτουν κανένα καινούριο νόημα, παρὰ ἐπαναλαμβάνουν μὲ ἄλλο τρόπο ὅ,τι ἀκριβῶς κι οἱ ἄλλες λέξεις τῆς ἴδιας προτάσεως, ἀπλῶς καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐκφράζεται μὲ μεγαλύτερη σαφήνεια καὶ ζωηρότητα ἓνα διανόημα καὶ γιὰ νὰ παράγεται ἰσχυρότερη ἐντύπωση στὴν ψυχὴ τῶν ἀναγνωστῶν :

Στὸ σχῆμα τοῦ πλεονασμοῦ περιλαμβάνονται :

1. Τὸ σχῆμα ἐκ παραλλήλου

Σ' αὐτὸ τὸ σχῆμα ἡ ἴδια ἰδέα ἐκφέρεται καὶ καταφατικὰ καὶ ἀρνητικὰ :

(α) Νὰ σωπαίνης καὶ νὰ μὴ μιλᾷς.

(β) Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει.

"Ασκησις 53.—Νὰ βρῆτε τὰ σχήματα ἐκ παραλλήλου :

(α) Μ' ἀπαλησμόνησε καὶ πλιὸ δὲ μὲ θυμᾶται. (β) Καὶ φημι δράσαι κούκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή. (γ) Φέρε λίγο νερό, ὄχι ζεστό, κρύο.

2. Περίφραση

Περίφραση ἔχομε, ὅταν μιὰ ἔννοια ἐκφράζεται μὲ δύο ἢ περισσότερες λέξεις, ἐνῶ μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ μὲ μία :

(α) Ὁ Γέρος τοῦ Μοριά. (= ὁ Κολοκοτρώνης)

(β) Δήμητρος καρπὸς (= σῖτος).

Ἀσκηση 54.— Νὰ βρῆτε τὶς περιφράσεις :

(α) Παιδιὰ Μοραϊτάπουλα. (β) Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων. (γ) Ὁ τυφλὸς ποιητής. (δ) Ὁ γιὸς τοῦ πολυφάη ὅσο θὰ βρῇ θὰ φάη.

3. Σχῆμα «ἐν διὰ δυοῖν»

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔννοια μερίζεται καὶ παρουσιάζεται ὅχι ὡς μιὰ ἀλλὰ ὡς δύο. Ἡ δεύτερη λέξη ἀποτελεῖ συνήθως χαρακτηριστικὸ τῆς πρώτης καὶ μὲ τὴν παράλειψιν τοῦ συνδέσμου «καὶ» ποὺ τὶς ἐνώνει, γίνεται ὀνομαστικὸς ὁμοιόπτωτος προσδιορισμὸς τῆς :

(α) Ἀστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ πέσῃ στὶς αὐλές σου.

(β) Τὰ δ' ἡμᾶς διαβάλλων καὶ τὴν ἀπουσίαν τὴν ἡμετέραν.

Κανονικὰ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ :

(α) Ἀστροπελέκι φλογερὸ νὰ πέσῃ στὲς αὐλές σου.

(β) Τὰ δ' ἡμᾶς διαβάλλων, τὴν ἀπουσίαν τὴν ἡμετέραν.

Ἀσκηση 56.— Βρῆτε τὰ σχήματα ἐν διὰ δυοῖν :

(α) Γυναῖκες, ποῦ εἶν' οἱ ἄνδρες σας κι οἱ καπιταναγαῖοι; (β) Τὴν παῖδα ὁ Ἀμασις ἐκόσμησε ἐσθῆτι τε καὶ χρυσῷ. (γ) Πέρασε ράχες καὶ βουνά. (δ) Δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης καὶ τῆς φάτνης.

IV. Σχήματα σχετικὰ μὲ τὴ σημασία λέξεων ἢ φράσεων

Τὰ σχήματα αὐτά, ποὺ λέγονται ἄλλιῶς καὶ τρόποι, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴν ποὺ παθαίνει ἡ σημασία μιᾶς λέξεως. Ἐλάχιστες μόνο λέξεις χρησιμοποιοῦνται μὲ τὴν ἀρχικὴν τους σημασίαν μόνο καὶ ἀντιστοιχοῦν ἀκριβῶς στὰ πράγματα ποὺ ἐκφράζουν. Οἱ περισσότερες παράλληλα μὲ τὴν πρωταρχικὴν τους σημασίαν ἔχουν καὶ μιὰ δευτερότερη, ποὺ λέγεται **μεταφορικὴ**.

Τὰ κυριότερα εἶδη τρόπων εἶναι :

(1) Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Ἡ μεταφορὰ εἶναι μιὰ μικρὴ σύγκριση καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπέκταση τῆς σημασίας μιᾶς λέξεως σὲ ἄλλες συγγενικές, ποὺ συμβαίνει νὰ ἔχουν κάποια μικρὴ ἢ μεγάλη ὁμοιότητα μ' αὐτὴ. Γίνεται :

(α) Ἀπὸ τὰ ἔμψυχα στὰ ἔμψυχα :

- (1) Σοῦ εἶναι αὐτὸς μιὰ ἄλεπού.
- (2) Ὁφθαλμοὺς κλήματος ἀμπέλου.

(β) Ἀπὸ τὰ ἔμψυχα στὰ ἄψυχα :

- (1) Στὴν καρδιά τῆς γῆς.
- (2) Στόμα ποταμοῦ.

(γ) Ἀπὸ τὰ ἄψυχα στὰ ἔμψυχα :

- (1) Ἀτσαλένια καρδιά.
- (2) Ἑρκος Ἀχαιῶν.

(δ) Ἀπὸ πράξη σὲ ἄλλη πράξη :

- (1) Πλέκω δόλους.

Ἀσκηση 56.— Βρῆτε τίς μεταφορές :

(α) Πόλεμος δαμᾶ. (β) Φρένες μένεος πίμπλονται. (γ) Μὴ κλέπτε νόφ. (δ) Θηρᾶν τάληθές. (ε) Ἐξανθεῖν πέλαγος ἀλόγ. (στ) Ἄνδρες πόλεως ἐρρόθουν ἐμοί. (ζ) Οὐδὲ εἶχον λόφον ὑπὸ ζυγῷ δικαίως.

(2) ΣΧΗΜΑ ΚΑΤ' ΕΞΟΧΗΝ

Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἡ σημασία τῆς λέξεως στενεύει καὶ χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικὰ γιὰ μιὰ ὀρισμένη ἔννοια :

- (α) Ὁ Πέτρος βρίσκεται τώρα στὴν Πόλη.
- (β) Τίς ὑμῶν ἐστὶν οὕτως εὐήθης.

Ἡ σημασία τῶν λέξεων «Πόλη» καὶ «εὐθήης» χρησιμοποιοῦνται μόνο στὴ σημασία «(Κω)πολις» καὶ «μωρός, ἀνόητος».

(3) ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ

Στὴ συνεκδοχὴ χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο :

1. Τὸ ἓνα ἀντὶ γιὰ τὰ πολλὰ ὁμοειδῆ :

- (α) Χαίρεται ὁ Τοῦρκος στ' ἄλογο κι ὁ Φράγκος στὸ καράβι.
- (β) Ὁ Συρακόσιος πόλεμος τῷ Ἀθηναίῳ.

2. Τὸ μέρος ἐνὸς ὅλου ἀντὶ γιὰ τὸ ὅλο ἢ ἀντιστρόφως :

- (α) Κάθε κλαδί καὶ κλέφτης.
- (β) Ἰθὶ στέγης εἶσω.
- (γ) Ἀπῆει καὶ ὄμμασι καὶ σχήματι φαιδρός.

3. Ἡ ὕλη ἀντὶ γι' αὐτὸ ποὺ εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ τὴν ὕλη.

- (α) Γέμοντα φωνῶν μουσικῶν θαλάσσια ξύλα.
- (β) Κατέθεντο τὸν σίδηρον.

4. Ἐκεῖνο ποὺ παράγει ἀντὶ γιὰ τὸ παραγόμενο ἀπ' αὐτό :

- (α) Ἔχει λαγοῦ ποδάρι (= ταχύτητα).
- (β) Πλῆσον κρατῆρα μελίσσης (= μέλιτος).

Ἀσκηση 56.— Νὰ βρῆτε τίς συνεκδοχές:

(α) Νηὸν ἔρεψα. (β) Ἡ σιγὴ ποὺ ἐκχέρσωσα γιὰ ν' ἀποθέσω γόους φθόγγων καὶ χρησμῶν φύτρα χρυσά. (γ) Λάλησε πιὸ δυνατὰ ὁ βοριάς. (δ) Τὰ πέντε ν' ἀνάβουνε χωριά. (ε) Πρὶν ἂν ζῶντες κρεμαστοὶ δηλώσητε τήνδε ὕβριν. (στ) Γρούζουν τὰ κηπευτά.

(4) ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ ἢ ΥΠΑΛΛΑΓΗ

1. Τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ ἀντὶ γιὰ τὴ λέξη ποὺ φανερώνει τὸ δημιούργημα :

(α) Νὰ διαβάσετε Σολωμὸ καὶ Παπαδιαμάντη.

(β) Ἐμάνθανον Ὁμηρον.

2. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐφευρέτη ἀντὶ γιὰ τὴ λέξη ποὺ φανερώνει μιὰ ἐφεύρεσὶς του :

(α) Συνενοοῦνται μὲ τὸν Μαρκόνι (= μὲ τὸν ἀσύρματο, ποὺ ἐφευρέτης του εἶναι ὁ Μαρκόνι).

(β) Σπλάγχχνα ὑπείρεχον Ἡφαίστειο (= πυρός).

3. Τὸ περιέχον ἀντὶ γιὰ τὸ περιεχόμενο καὶ ἀντιστρόφως :

(α) Τὸ πανηγύρι ἦταν πολὺ καὶ ὁ τόπος ἦταν λίγος.

(β) Ἐς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέητρον (= οἱ θεαταί).

4. Τὸ ἀφηρημένο ἀντὶ γιὰ τὸ συγκεκριμένο καὶ ἀντιστρόφως :

(α) Χαριτωμένη συντροφιά μοῦ λέει νὰ τραγουδήσω.

(β) Νεότης πολλὴ ἦν ἐν Πελοποννήσῳ (= νέοι ἄνδρες).

Ἀσκηση 57.— Νὰ βρῆτε τὶς ὑπαλλαγές :

(1) Ὅρᾱς ἀμφίβληστρα τοίχων ὕψηλά.

(2) Τόδε νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμιον.

(3) Ἐνα θαῦμα νὰ καίη στοὺς οὐρανοὺς τ' ἀλώνια.

(5) ΑΝΤΟΝΟΜΑΣΙΑ

Ὁ λεκτικὸς αὐτὸς τρόπος δημιουργεῖται, ὅταν ἀντὶ γιὰ ἓνα κύριο ἢ προσηγορικὸ ὄνομα χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο κάποια ἄλλη συνώνυμη ἢ ἰσοδύναμη λέξη ἢ φράση. Σ' αὐτὸν περιλαμβάνονται :

1. Τὸ πατρωνυμικόν : Λαερτιάδης (= Ὀδυσσεύς).

2. Ἡ Περιφραση : Χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ γιὰ τὸ ὄνομα ἑνὸς φημισμένου προσώπου, τὴν ἰδιαίτερη καταγωγή του ἢ μιὰ γνωστὴ καὶ σπουδαία πράξη ἢ ιδιότητά του :

(α) Ὁ γέρος τοῦ Μοριᾶ (= ὁ Κολοκοτρώνης).

(β) Ὡ παῖ Ἰππονίκου (= ὦ Καλλία).

(γ) Μηχανὲς ἀέρος ἀπάγουνε.

(6) Η ΑΝΤΙΦΑΣΗ

Μιά λέξη ἢ φράση ἀντικαθίσταται ἀπὸ κάποια ἄλλη πού ἔχει παρόμοια ἢ καὶ ἀντίθετη μ' αὐτὴ σημασία : Τὰ εἶδη τῆς ἀντιφάσεως εἶναι :

1. Ἡ **λιτότης** : Ἀντὶ γιὰ μιὰ λέξη χρησιμοποιεῖται ἡ ἀντίθετή της μὲ ἄρνηση (οὐ, μὴ) γιὰ ἔμφαση :

(α) Ἡ φθορὰ πού 'παθε δὲν ἦταν μικρὴ (= ἦταν μεγάλη).

(β) Ἐγὼ δ' οὐκ ἄγνοῶ μὲν τοῦτο (= γινώσκω καλῶς).

2. Ἡ **εἰρωνεία** : Στὴν εἰρωνεία χρησιμοποιοῦνται λέξεις ἢ φράσεις μὲ διαφορετικὴ ἢ καὶ ἀντίθετη σημασία ἀπ' τὴν πραγματικὴ τους :

(α) Ὡραῖα τὰ κατάφερες (ἀντί : τὰ ἔκανες θάλασσα).

(β) Ὡς ἡδὺς εἶ (ἀντί : ὡς ἀηδὴς εἶ).

3. Ὁ **εὐφημισμός** : Προέρχεται συνήθως ἀπὸ κάποια πρόληψη ἢ δεισιδαιμονία. Στὸν εὐφημισμὸ μεταχειρίζομαστε λέξη μὲ καλὴ καὶ εὐχάριστη σημασία ἀντὶ γιὰ λέξεις μὲ κακὴ καὶ φοβερὴ σημασία, ἀπὸ φόβο καὶ εὐλάβεια :

(α) Μὴν ἔπαθε τίποτα τὸ παιδί; (μὴν ἀρρώστησε, μὴν πέθανε).

(β) Εὐξείνος πόντος (ἄξενος πόντος).

Ἔτσι λέμε : «γλυκάδι» ἀντὶ «ξύδι», «τὸ γλυκὺ» ἀντὶ «ἐπιληψία». Στ' ἀρχαῖα ἔχομε : «Εὐμενίδες» ἀντὶ «Ἐρινύες», «τὸ εὐώνυμον» ἀντὶ «τὸ δυσώνυμον» κ.λ.π.

(7) Η ΥΠΕΡΒΟΛΗ

Μὲ τὸν λεκτικὸ αὐτὸ τρόπο λέει κανεὶς μὲ κάποια χάρη κάτι πού ξεπερνᾷ πολὺ τὸ πραγματικὸ καὶ συνηθισμένο,

για νά κινήση τήν προσοχή καί τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἄλλων :

- (α) Στὸ βίτσιμά 'πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια.
- (β) 'Επιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησαίμεθα.

"Ασκησι 58.— Νά βρῆτε τίς ὑπερβολές :

- (1) Σὰ δυὸ βουνὰ εἶναι οἱ πλάτες του, σὰν κάστρο ἢ κεφαλὴ του.
- (2) Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἱκανὸς λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις. (3) Ποιὸς εἶν' ἀπὸ τοὺς μαύρους μου τοὺς ἐβδομηνταπέντε ν' ἀστράφη στὴν Ἀνατολὴ καί νά βρεθῇ στὴ Δύση;

(8) Η Α Λ Λ Η Γ Ο Ρ Ι Α

Μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἄλλα λέμε καί ἄλλα ἐννοοῦμε. Δημιουργεῖται, ὅταν χρησιμοποιοῦμε μεγάλες καί τολμηρὲς μεταφορές :

- (α) "Ενας ἀητὸς περήφανος, ἕνας ἀητὸς λεβέντης ἀπὸ τὴν περηφάνεια του κι ἀπὸ τὴν λεβεντιά του δὲν πάει τὰ κατώμερα νὰ καλοῦξε χειμᾶση, μόν' μένει πάνω στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
- (β) Κυάμων ἀπέχεσθαι (= μὴν ἀνακατεῦσαι στὴν πολιτική).

Στοὺς παραπάνω στίχους αὐτὰ λέγονται γιὰ τολμηρὸ καί γενναῖο κλέφτη, ποὺ μένει στὰ βουνὰ χειμῶνα καλοκαίρι.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 5
ΜΕΡΟΣ 1ο	
Ι Η ΠΡΟΤΑΣΗ	9

Φράσεις καὶ προτάσεις (9). Περίοδος καὶ ἡμιπερίοδος (13). Σύνδεση προτάσεων (13). Σύνδεσμοι (15). Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων (16). Τελεῖες καὶ κόμματα (19). Παράληψη τοῦ ρήματος (21). Τὰ μέρη τῆς προτάσεως : Τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγορήμα (22). Ἀνάλυση μιᾶς προτάσεως στὸ ὑποκείμενο καὶ κατηγορημά της (24). Ἡ λέξις ὑποκείμενο (26). Συμφωνία ὑποκειμένου - ρήματος (28). Οἱ προσδιορισμοὶ τοῦ ὑποκειμένου : Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοιόπτωτοι (29). Ἰσοδυναμίες (32). Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐτερόπτωτοι (36). Ἐτερόπτωτοι σὲ γενικὴ (36). Σύγκριση (38). Ἐτερόπτωτοι σὲ δοτικὴ (41). Ἐτερόπτωτοι σὲ αἰτιατικὴ (41). Ἀνακεφαλαιώση (43).

ΜΕΡΟΣ 2ο

Ι ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ	47
-----------------------	----

Ἡ λέξις κατηγορήμα (47). Τὸ κατηγορούμενο (48). Ἐπιρρηματικὸ κατηγορούμενο (48). Προληπτικὸ κατηγορούμενο (49). Συμφωνία κατηγορουμένου - ὑποκειμένου (49). Γενικὴ κατηγορηματικὴ (50). Κατηγορούμενο τοῦ ἀντικειμένου (51). Συμπλήρωμα τοῦ ρήματος. Τὸ ἀντικείμενο. Μεταβατικὰ ρήματα (53). Σύστοιχο ἀντικείμενο. Δίπτωτα ρήματα (54). Ἐμπρόθετος προσδιορισμός.

Ἀμετάβατα ρήματα (56). Ποιητικὸ αἶτιο. Παθητικὰ ρήματα (56). Πῶς μετατρέπεται ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξη σὲ παθητικὴ (57). Ἀπρόσωπα ρήματα (60). Διάθεση καὶ φωνὴ τοῦ ρήματος (63). Χρόνος τοῦ ρήματος (64). Ἀρκτικοὶ καὶ ἱστορικοὶ χρόνοι (65). Ἐγκλίσεις (66). Ἐγκλίσεις στὶς προτάσεις κρίσεως καὶ ἐπιθυμίας (68). Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ (69). Ἰσοδυναμίες ἐπιρρηματικῶν (71). Πίνακες ἐμπροθέτων προσδιορισμῶν (73). Οἱ πλάγιες πτώσεις ἐπιρρηματικῶς (84). Οἱ πλάγιες πτώσεις μὲ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα (87). Οἱ ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς (90). Τὰ ἀπαρέμφατα (90). Διεξοδικὴ ἀνάλυση μιᾶς ἀπλῆς προτάσεως (91). Στάδια τὴν ἀνάλυση (93). Ἀνακεφαλαίωση (95).

ΜΕΡΟΣ 3ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 99

Ὀνοματικὲς προτάσεις (99) : Εἰδικὲς προτάσεις (101). Ἀναφορικὲς προτάσεις (105). Ἐνδοιαστικὲς προτάσεις (108). Πλάγιες ἐρωτηματικὲς (109). Ἐπιρρηματικὲς προτάσεις (112). Μόρια ποὺ δὲν εἰσάγουν δευτ. προτάσεις (114). Οἱ συντάξεις καὶ οἱ σημασίαι τοῦ ὥς (115). Αἰτιολογικὲς προτάσεις (116). Τελικὲς (118). Συμπερασματικὲς (120). Χρονικὲς (121). Ὑποθετικὲς (124). Παράχωρητικὲς ἢ ἐναντιωματικὲς (129). Ἀναφορικὲς (Ἐπιρρηματικὲς) (130).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Μετοχὲς (134). (1) Ἐπιθετικὴ (134). (2) Κατηγορηματικὴ (135). (3) Ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς (137) : (Χρονικὴ, αἰτιολογικὴ (138), τελικὴ, τροπικὴ, ὑποθετικὴ (139), ἐναντιωματικὴ (140)).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Τὸ ἀπαρέμφοτο : "Εναρθρο καὶ ἄναρθρο (142). Εἰδικὸ καὶ τελικὸ (144).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ἢ ΗΜΙΠΕΡΙΟΔΟΥ (150). Στάδια στὴν ἀνάλυση (150).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ (155). Πῶς τρέπομε τὸν πλάγιον λόγον σὲ εὐθύ (158). Οἱ ἐγκλίσεις τοῦ πλαγίου λόγου (160). Τὰ πρόσωπα τοῦ ρήματος στὸν πλάγιον λόγον (161). Οἱ σημασίες τοῦ «ἄν» (163). Τὰ ἀρνητικὰ μόρια (164).

ΜΕΡΟΣ 4ο

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ (169). I ΣΧΗΜΑΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ (169) : (1) Κατὰ σύνεση, (2) Συμφύρσεως, (170) (3) Ἀνακολουθίας (171), (4) Ἀττική σύνταξη, (5) Πινδαρικό σχῆμα, (6) Σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, (7) Ἐλξη (172), (8) Ὑπαλλαγή (174), (9) Πρόληψη (175).

II ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ (175). (1) Ὑπερβατό (176), (2) Πρωθυστερο (177), (3) Χιαστό (4) Κύκλος (178), (5) Παρήχηση, παρονομασία (6) Ὁμοιοτέλειτο (179).

III ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΒΑΘΜΟ ΠΛΗΡΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (180), (1) Ἐλλειψη (180), (2) Βραχυλογία (1. Ἀπὸ κοινοῦ, 2. Ἐξ ἀναλόγου, 3. Ζεῦγμα (181). 4. Ἀποσιώπηση (183). (3) Πλεονασμός (184) : 1. Ἐκ παραλλήλου, 2. Περιφραση, 3. Ἐν διὰ δυοῖν (185).

IV ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ἢ ΦΡΑΣΕΩΝ (185) : (1) Μεταφορά, (2) Κατ' ἐξοχήν (186), (3) Συνεκδοχή (4) Μετωνυμία ἢ ὑπαλλαγή (187) (5) Ἀντονομασία (188). (6) Ἀντίφραση : (Λιτότης, Εὐρωνεία, Εὐφημισμός) (189). (7) Ὑπερβολή (189), (8) Ἀλληγορία (190).

Ἄ β λ ε ψ ί ε ς

- Σελ. 94, σειρά 1 νὰ γίνη : Ὑποκείμενο + Κατηγο-
ρημα
- Σελ. 103, σειρά 7 νὰ προστεθῇ : (δ) Ἐλεγεν ὅτι ἀπεσταλ-
μένα εἶη ταῦτα
- Σελ. 105, σειρά 18 νὰ γραφῇ : ἔστι — ὃς ἀπέκτεινε τοὺς
στρατηγούς
- Σελ. 109, σειρά 21 νὰ γραφῇ : (α) Ὡς ἀντικείμενο
- Σελ. 111, σειρά 10 νὰ γραφῇ : ἐρώτηση
- Σελ. 119, σειρά 11 νὰ ἀφαιρεθῇ : τὸ (στ)
- Σελ. 120, σειρά 16 στὸ (α) νὰ προστεθῇ : Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει
χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέ-
κρυψε τὰ ὄπλα
- Σελ. 122, σειρά 29 νὰ γίνη : του
- Σελ. 150, σειρά 15 νὰ γίνη : Στάδιο
- Σελ. 151, σειρά 16 νὰ προστεθῇ : ἀλλὰ
- Σελ. » , σειρά 19 νὰ γίνη : ἐνθυμούμενοι
- Σελ. 152, σειρά 5 νὰ γίνη : ἄρχουσι
- Σελ. » , σειρά 16 νὰ χωριστῇ : ἐκέκτε-
- Σελ. 154, σειρά 3 νὰ προστεθῇ : (ε)
- Σελ. 160, σειρά 17 νὰ χωριστῇ : ποι-

ΤΥΠΟΙΣ: «ΕΛΛΑΣ» Ο.Ε. Σόλωνος 116 ΤΗΛ. 611 - 864

